

artil·letes 20 anys

Núm. 41 - Castellar del Vallès - Setembre 2006 - 10€

5
fany

El més vell del Nou Passat és la paraula nou.

Algun dia hi haurà un adjectiu que li faci justícia. Més suggeridor, més d'acord amb tot el que un automòbil tan avançat com el nou Passat amaga sota les seves línies. Com el fre de mà electrònic, l'encesa "Press & Drive" o la infinitat

de detalls sorprenents que hi ha a l'interior. Tot en ell és nou per fer-te gaudir com cap altre automòbil ho ha fet mai. Perquè el nou Passat no tan sols s'ha avançat a les idees del seu temps. També a les paraules.

Nou Passat

Sarsa Vallès

Av. Sta. Eulàlia, 53 - Pol. Ind. Segle XX
Tel. 937 318 828 - 08224 Terrassa

Sarsa Vallès

Ctra. Sabadell-Prat, km 6,4
Tel. 937 144 440 - 08211 Castellar del Vallès

Gamma Passat: consum mitjà (l/100 km): de 5,6 a 8,4. Emissió de CO₂ (g/km): de 151 a 202.

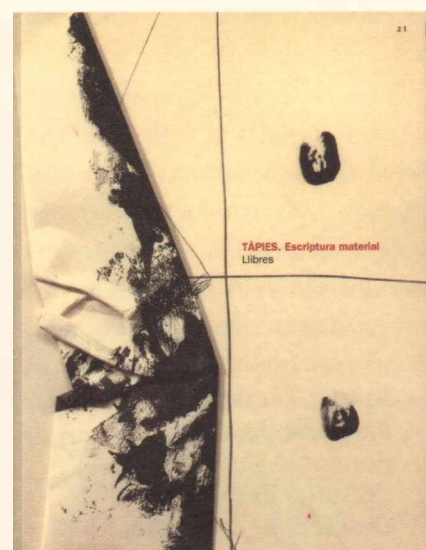
Antoni Tàpies al seu estudi
(Foto: Robert Ramos/AVUI)

Tàpies i els llibres

Antoni Tàpies (Barcelona, 1923) és probablement el millor artista català vivent. El desembre del 2002 va presentar a la seva fundació una exposició titulada "Escriptura material. Llibres" en què mostrava les il·lustracions que ha fet en diversos llibres durant més de mig segle (les primeres van ser dedicades a Joan Brossa, el 1949). Els llibres exposats ocupaven els tres pisos de la Fundació Antoni Tàpies, l'edifici modernista del carrer Aragó de Barcelona. Va ser una clara demostració del treball llarg i in-

tens, i gairebé diria de l'amor, que Tàpies ha tingut de sempre pels llibres i pels escriptors i pensadors que el van ajudar a formar-se adequadament en la seva joventut, cosa que podem veure perfectament en la seva autobiografia "Memòria personal" (1978), una de les grans aportacions a la memorialística catalana.

És per tot això que hem volgut que una litografia seva il·lustrés la portada del 20è aniversari d'ARTILLETRES. Ens ha fet una gran il·lusió i la hi dediquem com un petit homenatge.

Catàleg de l'exposició «Tàpies. Escriptura material. Llibres» (2002)

“Els anys cinquanta van ser uns anys en què la divulgació de descobertes científiques extraordinàries i els estudis recents sobre la composició de la matèria i l’ambigüitat del seu comportament i de les partícules que les componien estaven colpit la ment de tots. Vaig aconseguir textos d’Einstein, Planck, Schrödinger, Heisenberg i d’altres savis, els quals tots han contribuït a donar-nos una visió del món tan diferent de la que ens havien donat fins aleshores els científics i els filòsofs clàssics. Naturalment tot aquest conjunt d’idees em va trasbalsar moltíssim. No hi ha dubte que la necessitat que obscurament sentia —com la d’alguns mestres que em van influir— d’introduir nous materials en la pintura obeïa potser a una manera d’intentar suggerir molts d’aquests problemes que plantejava la matèria, la substància, la naturalesa. També, potser aleshores més que cap altre factor, hi havia el disgust que em causava la tòpica qualitat de la pintura a l’oli, amb tot el que representava de món clàssic acceptat i cregut de si mateix. Em semblava, doncs, que el que jo feia era igualment una forma d’escopir a la cara de tots els benpensants”.

Antoni Tàpies,
Memòria personal,
 Fundació Antoni Tàpies,
 Editorial Empúries,
 Barcelona, 2a edició, 1993

“L’octubre d’aquell mateix any 1950, va passar per Barcelona el director de l’Institut Carnegie. Vaig tenir la sort que veïés la meva exposició, i vaig ser convidat per primera vegada a participar en aquell concurs internacional que se celebra a Pittsburgh, concurs que més endavant va jugar un paper decisiu per obrir-me les portes dels Estats Units. Tanmateix, jo continuava tenint el mateix desfici, perquè veia la limitació de la meva preparació i la migradesa dels resultats ben a desgrat dels meus esforços. Tot em semblava fallit i pensava que mai no podria fer res d’important si no afinava més el meu necessari perfeccionament interior. D’aquí que les obres, un cop acabades, no tenien cap valor per a mi. Fins en destruïa algunes o hi tornava a pintar al damunt. Pressentia que l’important era irremissiblement la meva formació com a home, i que només mitjançant aquesta podria arribar a fer una obra positiva. El camí seria llarg, de segur, però estava decidit a consagrar-hi la meva vida.”

“De totes formes, l’error fonamental dels qui creuen que, a causa dels preus, estem al servei dels marxants i dels rics, ve de pensar que les obres d’art són per ser comprades i posseïdes. Quan la veritat és que l’artista només treballa perquè siguin “vistes”. I aquí sí que em sembla important no estalviar esforços per difondre les nostres imatges. Costi el que costi i pagui qui pagui.”

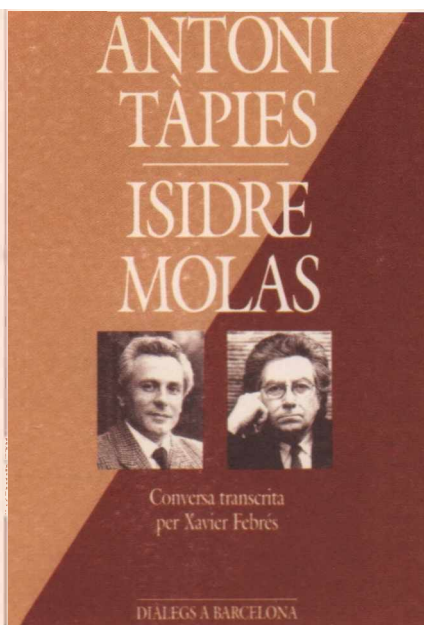
“A començament de l’any 1960 vaig pintar teles de gran format, grans espais, grans superfícies silencioses, grans masses en rar equilibri, desolades, abandonades, de vegades torturades. Grans murs infranquejables, grans parets, murs de lamentació, refús de mirar el món, indignació per aquest món, indigne món de l’home, del nostre home. O, paradoxalment, mur-espai, tancat-obert, portes que duen a altres portes. Moltes de les meves obres eren fetes sota el signe de la ràbia. I les grans superfícies de matèria em donaven un camp per desfogar les meves ires contingudes, d’opressió i de silenci forçat.”

ANTONI TÀPIES

Per començar la conversa et preguntaria sobre la importància de la figura humana en la teva creació artística. Hi ha gent que considera que no hi és prou present.

—T'he de contradir d'entrada. No es pot dir de cap manera que la figura humana n'estigui absent. Em fa l'efecte que aquestes persones de la ciutat que diuen això potser coneixen més el meu nom que la meva pintura, qui sap si han llegit més sovint el nom als diaris que no pas han mirat els meus quadres o les meves escultures. Altrament, no farien aquesta pregunta. El tema de l'home, i concretament el del cos humà, és una permanent a la meva obra. Potser no he fet gaires figures senceres, però sí que he fet moltíssims caps, ulls, orelles, torsos, braços, cames, les mil combinacions de l'home sol, en parella o en grup. De vegades ha estat d'una manera molt al·lusiva, esquemàtica. Des que es va inventar la fotografia, el cinema, el vídeo, no crec que els pintors ens hàgim de cremar les celles intentant copiar la realitat visual. Podem dir-ho més lliurement, tot aprofitant que amb la manera de dibuixar una cara ja es poden dir altres coses. Per això es podria pensar que la realitat no és present als meus quadres, però jo crec tot el contrari. Sempre m'he considerat un pintor realista, en contra del que puguin opinar els pintors acadèmics. La meva preocupació constant és fer una meditació sobre el nostre destí, sobre temes que ens afecten a tots”.

**Antoni Tàpies - Isidre Molas,
Diàlegs a Barcelona,
Ajuntament de Barcelona, 1988**

Explica'ns la teva manera de treballar.

—Al principi cerco una atmosfera la qual intueixo que, si la puc plasmar, desenrotllarà unes vivències, unes emocions o uns sentiments que he experimentat i que vull comunicar. En dic atmosfera perquè d'entrada no sé ben bé en què consistirà. De vegades prenc petites notes, encara que sigui a hores intenses de la nit, per tal de recordar-ho l'endemà. Faig un petit esbós, molt petit, a tall de recordatori. Aquest és un dels començaments. D'altres vegades vaig expressament a l'estudi sense saber on aniran a parar. Hi ha maneres molt diverses. Altres vegades el cansament provocat pel mateix treball crea aquella atmosfera. Els pintors fem un esforç físic, a més de l'intel·lectual. Molts dies no sé què fer quan entro a l'estudi a les 9 del matí. Em poso a caminar, a fatigar-me, a preparar teles, agafo sacs de pols de marbre que pesen molt, vernissos i coles sintètiques, que també pesen, elaboro una mena de morter. El cansament em va excitant i el treball de preparació mateix em va produint idees. Les connecto amb l'atmosfera que volia interpretar. Mai no les puc plasmar en un sol quadre. He de fer-ne un grup.”

¿Com explicaries la teva evolució en l'art?

—Generalment els crítics en saben més, estan preparats per a la seva feina, però també són parcials. Un subratlla un aspecte i d'altres en subratllen un altre. Per això és bo que els crítics que s'aboquin a una obra siguin diversos. Pel meu cantó em veig primerament com un producte de la postguerra civil. Potser si no hagués estat per la guerra no m'hauria dedicat a la pintura. Els primers anys quaranta vaig caure malalt a causa de la misèria de la guerra, com tanta altra gent. Trobaríem força gent de la meva edat que havien passat per sanatoris. La insatisfacció del que ens envoltava, les ganes de protestar, de dir coses que al començament no sabíem exactament quines eren, ni com dir-les. Sobretot la sensació de fàstic, d'angoixa i de malestar, em portava a la necessitat de dir coses. Algunes lectures de Sartre i de Heidegger m'estimulaven a treure partit dels estats d'angoixa. El sofriment pot afinar l'esperit, pot produir uns efectes visionaris interessants. Gairebé sense saber-ho, vaig coincidir amb algunes actituds dels existencialistes. Alhora veia que moltes no les podia dir amb paraules i potser per això em vaig inventar la manera gairebé clandestina dels esgrafiats, dels grafismes que feia des del principi com si fossin escriptures a les parets, com han remarcat els crítics. L'arrencada va ser molt espontània, amb molt poca cultura artística, sense haver anat a cap escola, totalment autodidàctica. Després vaig entendre que havia d'aprofundir i estudiar més.”

ANTONI TÀPIES

El joc de saber mirar

Als joves amics de 'Cavall Fort'

¿Com mirar netament, sense voler trobar en les coses el que ens han dit que hi ha d'haver, sinó el que senzillament hi ha?

Vet aquí un joc innocent al qual us proposo de jugar.

Quan mirem, normalment només veiem el que se'ns dona al voltant nostre: quatre coses (a vegades ben pobres) només vis-tes per sobre enmig de l'infinit.

Mireu l'objecte més senzill. Agafem, per exemple, una vella cadira. Sembla que no és res. Però penseu en tot l'univers que ella comprèn: les mans i les su-ors tallant la fusta que un dia va ser arbre robust, ple d'ener-gia, al mig d'un bosc frondós en unes altes muntanyes, l'amorós treball que la va construir, la il-lusió que la va comprar, els can-saments que ha alleujat, els do-lors i les alegries que haurà aguantat, qui sap si en grans sa-lons o en pobres menjadors de barriada... Tot, tot participa de la vida i té la seva importància! Fins i tot la més vella cadira por-ta dintre seu la força inicial d'aquelles sabes que pujaven de la terra, allà als boscos, i que encara serviran per donar escalf el dia que, feta estelles, cremi en alguna llar.

Mireu a fons i deixeu-vos portar plenament per tot el que fa ressonar a dintre vostre el que ens ofereix la mirada, com qui va en un concert amb el vestit

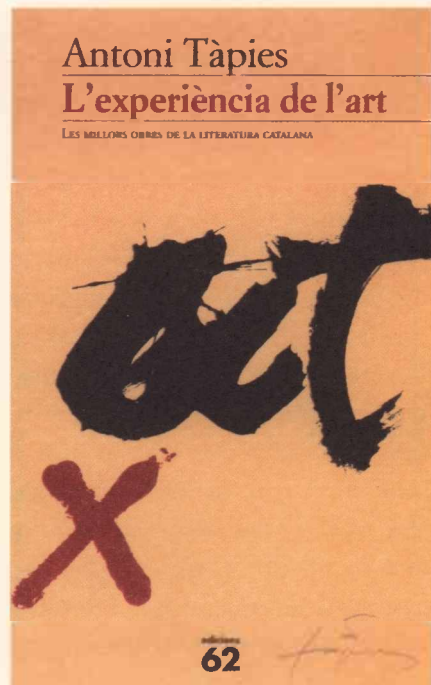
nou i el cor obert amb la il·lusió d'escoltar, de sentir senzillament amb tota la seva puresa, sense voler de totes passades que els sons del piano o de l'orquestra hagin de representar forçosa-ment un cert paisatge, o el retrat d'un general, o una escena de la història, com es voldria sovint que només fos la pintura.

Aprenuem a mirar com aquell qui va en un concert. A la música hi ha formes sonores compostes dins un tros de temps. En la pintura, formes visuals compostes dins un tros d'espai.

És un joc. Però jugar no vol dir fer les coses "perquè sí". I com en tots els jocs d'infants, els artistes tampoc no fan les coses "perquè sí". Jugant... jugant, de petits, aprenem a fer-nos grans. Jugant... jugant, fem créixer el nostre esperit, ampliem el camp de la nostra visió, del nostre co-neixement. Jugant... jugant, diem coses i n'escoltem, desper-tem aquell qui no en sap o aquell a qui han tapat la vista.

En mirar, no heu de pensar mai el que la pintura —com to-tes les coses d'aquest món— "ha de ser", o el que volem molts que només sigui. La pintura pot ser-ho tot. Pot ser una claror solar enmig d'una ventada. Pot ser un núvol de tempesta. Pot ser una petjada d'home per la vida, o un cop de peu —per què no?— que digui "prou"! Pot ser un aire dolç de matinada, ple d'espe-rances, o un baf agre sortit d'u-na presó. Pot ser les taques de sang d'una ferida, o el cant en ple cel blau, o groc, de tot un poble. Pot ser el que som, l'avui, l'ara i el sempre.

Jo us convido a jugar, a mi-rar atentament... jo us convido a pensar.

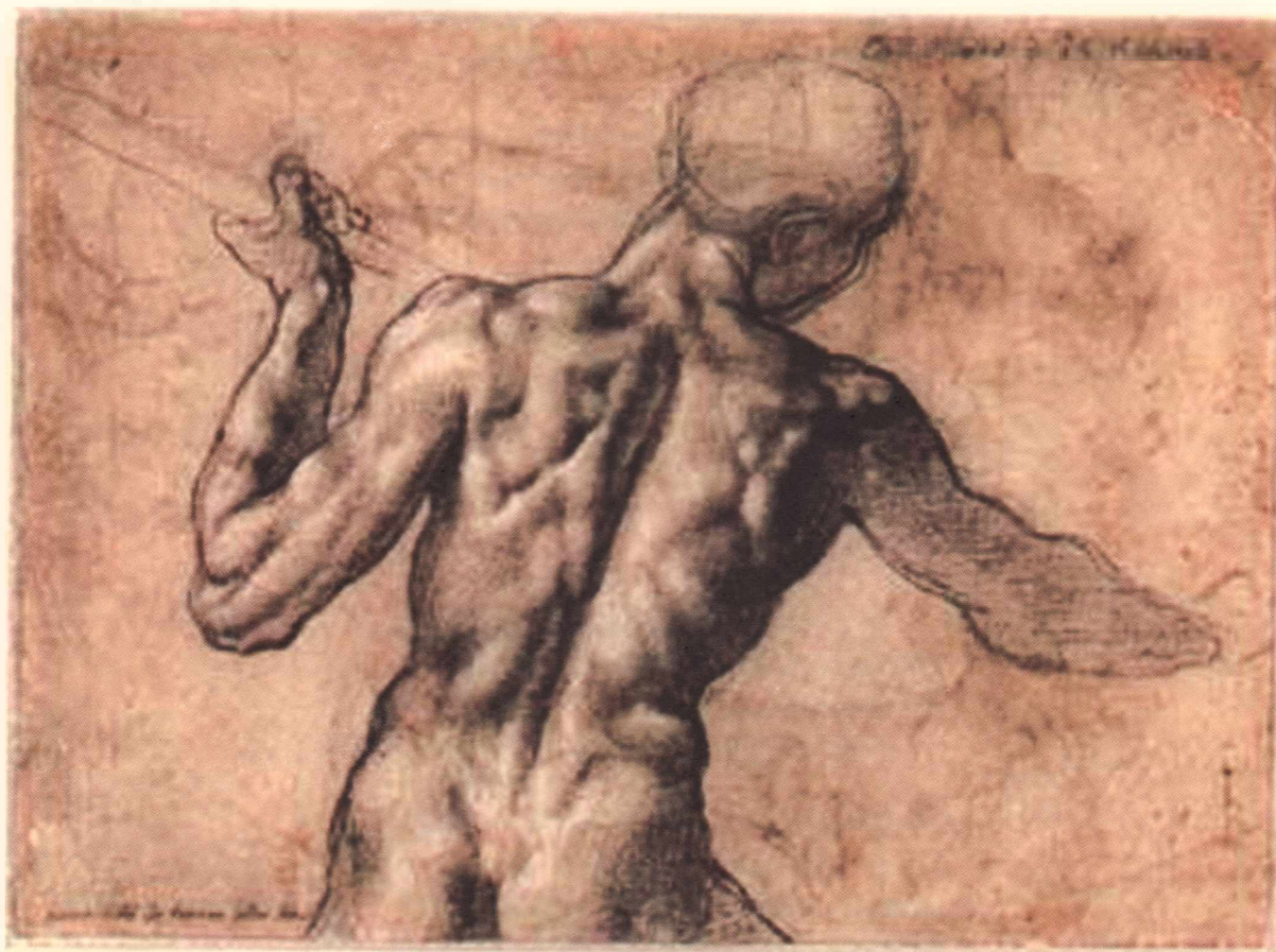
Antoni Tàpies, *Cavall Fort*, núm. 82, gener de 1967. Text recollit a *L' experiència de l' art*, Edicions 62, (col·lecció "Les millors obres de la literatura catalana", 123), Barcelona, 1996.

N de la R.
Volem comunicar als nostres
lectors que aquests quatre
llibres es poden trobar a les
llibreries i també a la Fundació
Antoni Tàpies

Michelangelo Buonarroti

CATORZE POESIES

Versió de Miquel DescLOT

Dibuix de Michelangelo Buonarroti (1475-1564)

60¹

Tu saps que sé que saps, senyor volgut,
que jo vinc a gaudir-te més proper,
i saps que sé que saps qui sóc prou bé:
per què trigar a donar-nos el salut?

Si vera és l'esperança a què m'has dut,
si ver és el desig que de tu em ve,
el mur entre un i altra fem malbé,
que el mal ocult té doble fortitud.

Si estimo sols de tu, car senyor meu,
el que de tu més vols, no ho prenguis tort,
que s'enamora l'un de l'altre esprit.

El que anhele i apreng del rostre teu
i mal comprès és de l'humà comport,
qui ho vol saber, caldrà que hagi perit.

1 10. *El que de tu més vols*: les virtuts de l'ànima.

14. *Caldrà que hagi perit*: haurà d'haver mort, per atènyer al cel
la intel·ligència espiritual.

90

Més car em sóc que abans al cor i a l'ull,
més valc des que t'hi duc en estretor,
com la pedra ajustada al tall millor
és de més preu que no el seu primer escull.

O com pàgina escrita o pintat full
més s'estima que punta de cartró,
així amb mi fou, des que vaig ser fitó
signat pel rostre teu, i en sento orgull.

Ben segur amb tal senyal em sé en tot lloc,
com qui encanteris o armes porta arreu,
que tot perill li fan disminuir.

Jo ara valc contra l'aigua i contra el foc,
faig llum amb el teu signe a qui no hi veu,
i amb l'esput meu guareixo tot verí.

¿Per què em caldria així l'intens voler
desfogar amb plors o bé amb planyents protestes,
si semblant sort el cel, que don tals vestes,
tard o d'hora a ningú estalvia en re?

¿Per què el cor las vol més llanguir, per què,
si ha de morir? Doncs per tals llums xalestes
seran les finals hores menys funestes;
tot altre bé el meu mal fa més valer.

Per això si aquell cop que emprèn el vol
parar no puc, almenys, si és destinat,
qui omplirà el lloc entre dolcesa i dol?

Si em cal vençut i pres ser benaurat,
no és pas cap meravella si nu i sol
resto captiu d'un cavaller armat.

Perquè Febus no torça ni distén
al voltant d'aquest globus fred i humit
els lluent braços, anomena nit
la gent vulgar el sol que poc entén.

I és tan feble i impotent que si algú encén
una teia, li pren tot esperit
al bell punt, i és tan lleu i sens delit
que esca i pedra l'esquinça en un moment.

Però si cal que alguna cosa sia,
del cert filla és del sol i de la terra;
que l'un té l'ombra, i l'altre sol la cria.

Sigui com sigui, qui la lloa s'erra:
obscura, viuda, amb tanta gelosia
que una lluerna sola li mou guerra.

102

Oh nit, oh dolç moment, bo i negrejar,
la teva pau tota obra en fi ressalta;
bé hi pot veure i entendre el qui t'exalta,
i el qui t'honora té intel·lecte sa.

Tu romps i trinxes tot feixuc pensar,
car l'ombra humida du repòs sens falta,
i de l'ínfima part a la més alta
en somnis portes, on jo espero anar.

Oh ombra del morir, per qui s'atura
tot mal a l'ànima, que el cor mustiga,
últim dels afligits remei millor;

tu fas guarir la nostra carn impura,
eixugues plors i calmes la fatiga,
i al qui viu bé sostreus tedi i furor.

103

Tot indret clos, tot sobrecobert lloc,
tot allò que matèria circumscriu,
serva la nit, mentre és el dia viu,
contra els raigs del solar lluminós joc.

I si del cert la vencen flama i foc,
el sol, o més vil cosa, ja en proscriu
les divines semblances d'ombradiu,
tal que un sol cuc la romp bastant o poc.

El que resta exposat al sol, bullent
de mil vàries semences i de plantes,
el pagès amb l'arada assalta arreu;

sols l'ombra a plantar l'home és avinent.
Molt més que els dies, doncs, les nits són santes,
com l'home més que un altre fruit té preu.

151

Tot concepte en l'artista més perfecte
un sol marbre el conté dins pròpia riba
amb el sobrant, i sols a aquell arriba
la mà que se sotmet a l'intel·lecte.

El mal que fujo, el bé que m'és projecte,
en tu, dona galana, noble i diva,
tal s'amaga; i per dar-me vida aspriva,
l'art m'és contrària al desitjat efecte.

No té Amor, doncs, ni la teva beutat
o duresa o fortuna o desdeny greu,
del meu mal culpa, o del meu fat o sort;

car dins el cor tu mort i pietat
portes alhora, i el mesquí enginy meu
no sap, cremant-se, treure'n sinó mort.

152¹

Així com per llevar, dama, es fa néixer
en pedra alpestre i dura
una viva figura,
que més creix on la pedra més consent;
la bona obra mateixa,
dins l'ànima trement,
sap la supèrflua pròpia carn celar
amb la seva aspra, rude i dura escorça.
Sols tu del meu vivent
extern en pots llevar,
que en mi no hi ha de mi voler ni força.

1 1-4. Llevant la pedra sobrant es fa néixer la figura de l'estàtua,
que creix a mesura que la pedra cedeix i minva.
5-8. Així mateix, la carn supèrflua amaga, sota la seva escorça dura,
el ben obrar de l'ànima trement.

153¹

No sols d'or o d'argent
vençut pel foc omplir-se tot expecta,
buit de l'obra perfecta,
el motllo, que romput sols la declara,
ans jo, amb el foc encara
d'amor faig compliment
del desig, buit de bellesa inoïda,
de la que adoro, ardent,
ànima de la meva fràgil vida.
Alta dama complida
en mi davalla per tan breus clivelles
que cal, per treure-la, trinxar-me a estelles.

1 1-4. No tan sols el motllo de l'obra d'art, encara buit, espera ser emplenat d'or o d'argent fosos al foc per revelar, un cop romput, l'obra enllestida... 11. *Breus clivelles*: els ulls.

239

¿Com pot ser, dona, allò que prou es veu
per llarga experiència, que més dura
la imatge viva en pedra alpestre i dura
que el seu autor, que el temps en cendra ajeu?

La causa, a l'efecte, servil creu,
de què per l'art vençuda és la natura.
Jo ho sé, que ho trobo en la bella escultura,
que a l'obra Mort no dóna el que li deu.

Doncs, puc a tots dos dar-nos llarga vida
en pedra o en color, segons el cas,
retratant els dos rostres onsevol;

tal que, mil anys després de la partida,
quant fóreu bella es vegi i quant jo las,
i com, amant-vos, no vaig ser un betzol.

Sempre que l'ídol meu es representa
a l'esguard del meu cor dèbil i fort,
entre un objecte i l'altre ve la mort,
i més l'allunya com més l'espaventa.

L'ànima de l'ultratge estar contenta
més compta que gaudir d'una altra sort;
l'invicte Amor, amb la millor cohort,
per defensar-se s'arma i argumenta:

Morir, diu, sols es pot una vegada,
i més no es neix; qui mor amb tal amor,
què farà, si la mort dins seu sojorna?

L'encès amor, que l'ànima fa alada,
és calamita al seu semblant ardor,
com or purgada en foc, a Déu retorna.

1 4. I més la mort allunya l'ídol meu com més espanta el meu cor. 5-6. L'ànima compta més estar contenta de l'ultratge de la mort que no pas gaudir de qualsevol altra sort. 10-11. Qui ha de morir amb un amor com el meu, què farà mentrestant si dins aquest amor ja hi sojorna la mort? 12. *Alada*: separada del cos. 13-14. L'amor, prou encès per separar l'ànima del cos, és per a ella com calamita que l'atreu a l'ardor que tant s'assembla a l'amor (és a dir, a Déu); i l'ànima, purgada com or en tal foc, a Déu torna.

¿Què té d'estrany que, essent a prop del foc
em destruís, si ara que és apagat
de fora, em té de dins tan abrusat
i a cendra em redueix a poc a poc?

Veia cremant tan resplendent el lloc
d'on depenia el meu turment granat,
que ja la sola vista em feia grat,
i mort i penes m'eren festa i joc.

Però des que del foc tot el fulgor
que em cremava i nodria, el cel vol seu,
un carbó sota brases esdevinc.

I si més llenya no m'aporta amor
que llevi flama, ni una espurna lleu
no quedarà de mi, si a cendra vinc.

Carregat d'anys i de pecats tot ple
i amb el trist ús ben arrelat i fort,
a prop em veig de l'una i l'altra mort,
i encara el cor infesto amb tal alè.

Forces pròpies no tinc que facin re
per mudar vida, amor, costum o sort,
sense el guiatge teu que em meni a port,
de tota fal·laç senda guia i fre.

Car senyor meu, no em basta aspirar al cel
perquè l'ànima sigui, com voldria,
no com d'origen, del no res, creada.

Abans d'arrabassar-li el mortal vel,
si et plau esmitja'm l'alta i dreta via
i em serà clara i certa la tornada.

296¹

Si tot sovint el gran desig promet
més anys encara als molts que el cor deplora,
no fa que mort no avanci, complidora,
ni que rabent no vagi on menys s'admet.

¿Per què a més vida per gaudir es remet,
si sols en la misèria Déu s'adora?
Bona fortuna, i amb llarga demora,
tant més danya com més delit permet.

I si la gràcia, una hora, m'hagués pres,
Senyor estimat, aquell inflammat zel
que l'ànima conforta i assegura,

vist que el propi valor no em val en res,
millor fóra aleshores pujar al cel:
ja que amb més temps el bon voler menys dura.

1 1. *El gran desig*: el meu desig de viure.

4. Ni que la mort no s'afanyi més amb qui menys la tem.

5. *Més vida*: una altra vida.

9-11. Senyor estimat, si la gràcia, aquell inflammat zel que l'ànima conforta i assegura, alguna hora em pren...

12. Vist que la meua virtut ja no em sosté.

An abstract painting of a human figure, likely a woman, rendered in a soft, painterly style. The figure is composed of broad, blended strokes of pastel colors, primarily pinks, oranges, and yellows, with darker, more defined areas in charcoal and black. The background is a mix of light and dark tones, creating a sense of depth and texture. The overall composition is vertical, with the figure's head at the top and legs at the bottom. The style is expressive and somewhat ethereal, with visible brushstrokes and a focus on color and form rather than fine detail.

FELIU FORMOSA

Tres contes

E. P. + P.

Els tòpics del trompetista

Amb el balcó obert, fa una fresca agradable. M'agrada el mes de setembre. No és pas la primera vegada que vinc a aquest hotel. Aquesta cambra, la 302, ja la coneixia, encara que totes s'assemblen molt. Sento vora meu la teva respiració compassada. S'està bé, així, tapats només amb el cobrellit. Ni ens hem tret els pantalons. Només les sabates. Fas bona olor. La teva olor. La distensió muscular —sobretot a les espatlles— indica que va desapareixent a poc a poc el malestar de tot el dia. Has parlat molt poc, i no sé ben bé per què, o més ben dit, no sé per què has triat el dia d'avui per recloure't en tu mateixa i deixar que pesessin damunt nostre tots els conflictes dels tres o quatre mesos darrers. Ara, però, l'un al costat de l'altre, en la cambra d'aquest hotel de ciutat petita, estem bé. Jo estic bé, i suposo que aquesta possibilitat de reposar a mitja tarda és beneficiosa també per a tu. Un dels llumets de la tauleta de nit el tenim encès. El cobrellit és de color granat fosc. Poso la mà dreta sota la tela fina i l'apropro a la teva cintura. Provo de descordar-te la cremallera dels pantalons, molt cenyits. El botó metàl·lic es resisteix a alliberar-se del trau. Tu m'hi ajudes. Després, la meva mà baixa cap al teu entrecuix tot separant el tirant de les bragues i aprofitant que els pantalons s'han afluixat en descordar la cremallera. Jo haig d'actuar a les vuit i ara fa tot just una hora i mitja que hem dinat. Jo he pres la iniciativa del contacte, tot i que, en aquests casos, recordo allò que sempre diu el meu col·lega Harry: no és bo fer-ho abans d'actuar, perquè després l'actuació se'n ressent. Aquests tres dies passats sense veure'ns... per primera vegada d'ençà que ens coneixem. Tu no em mires. Estem tots dos de cara al sostre. La crispació abandona gradualment la teva cara, i la teva mà es fica també sota el cobrellit i baixa, com abans ho ha fet la meva, a buscar-me el sexe. Poques coses produeixen tant plaer com aquesta recerca de les zones més íntimes entremig de la roba, sota el cobrellit, els pantalons, la roba interior... Ara

recordo aquella frase final de la senyora von Stein sobre la seva relació amb Goethe, dins el monòleg de Peter Hacks: "Per què tot ha de ser tan enormement difícil entre nosaltres?"

M'acaricies la base del sexe, amb suavitat, sense treure'l encara de la roba, que cada vegada l'oprimeix més. Jo tampoc no et miro. Continuem tots dos de cara al sostre, i la meva mà es deté en l'inici del teu sexe, allí on comença a ser agradablement flonjo. Hi busco una protuberància que et vull acariciar molt lentament amb dos dits. En aquesta semi-penombra trencada per la lluisor groga del llumet de la tauleta de nit, tot veient pel balcó el bloc de pisos a contrallum, a l'altra banda del parc que tenim a tocar, m'agradaria que —com per un miracle— tota la tensió que hi ha entre nosaltres s'esfumés. Ara, però, ens busquem com si ens acabéssim de conèixer.

Tu ja fa moltes hores que no parles. Sembla que ja no tens res més a dir-me. Estàs capficada. Et negues a compartir una experiència que jo t'he imposat, però que també a mi m'ha estat imposada —o així ho crec—, un viatge professional al qual, ben mirat, no tenies per què venir. Figura que el fet de seguir-me com a acompanyant en aquest viatge et resulta carregós... Uns quants dies més, i ja t'hi podries negar. Ara, mentre la ruptura encara no és explícita i declarada, no t'atreveixes a dir tot el que penses. Des del llit on romanem estirats de cara enlaire, es veu, damunt les copes dels arbres del petit parc, l'edifici on més tard hauré d'actuar. M'agrada, ara, sentir la humitat del teu entrecuix. Per això abandono les carícies localitzades d'abans i passo tot el palmell de la mà pel teu sexe. M'agrada sentir els dos sècs de les cuixes a banda i banda, i l'obertura humida al centre, i els pèls suaus. Tu et decideixes a alliberar el meu penis i passes sense transició de la base a la punta, que palpes molt delicadament. Allò que ha conduït a la situació actual pot resultar obvi, i no cal entrar gaire en detalls. És el de sempre. Ara recordo que parlant

de mi, vas dir que jo era d'un egoisme malaltís.

Al costat de l'auca enrotllada, hi ha la meua trompeta dins l'estoig de color fosc. Ja fa vuit anys que la tinc. Una nit, a casa meua, érem nou persones. Tu i jo vam ballar molt agafats. Havíem posat un disc de Matt Monro. Abans, jo havia tocat la trompeta una bona estona. Havia arribat a una situació d'èxtasi i us l'havia transmesa a tots. Així, quan vam ballar tu i jo, estàvem gairebé en trànsit. Fins que la veïna de sota va trucar per telèfon i va dir que la música no la deixava dormir. Els teus dits tenen ara un moviment vibràtil, tènue, i em recorren el membre de dalt a baix, tot detenint-se de tant en tant a la base i envoltant-la, o bé acariciant el punt d'unió amb els testicles. Jo dono al meu dit índex un moviment lleugerament circular i el faig penetrar una mica dins la teua vagina. Els altres dits et refreguen una miqueta la cara interna de les cuixes, ara mig obertes. Sento la teua respiració agitada, que es compassa de vegades amb la meua. Passen, aquestes coses: haver de parlar molt, i no dir ni un mot. No poder-ho fer. No saber-ne. És realment el símptoma; vull dir que la conversa no faria res més que posar en descobert allò que ja sabem. I llavors, aquesta conversa és inútil. O ho sembla. Què se jo... Quedaran moments culminants en el record i una sensació difusa de tendresa quan serà possible de rememorar els primers contactes. Tocar la tebior de dintre teu, amb el dit mitjà que va i ve a poc a poc, mentre el polze t'acaronava el clitoris. Tu em deixes ara el gland al descobert i acaricies la corba inferior, on la pell ha quedat replegada. La separen tant com pots i el gland es destaca, i les teves ungles m'acaricien amb cura la base corbada, com si sostinguessis amb les puntes dels dits la corolla d'una tulipa. Potser sí que tot això és vulgar, trivial, i d'aquí ve la tristesa, com quan, en una actuació, no arribo a trobar-me còmode i toco d'una manera mecànica sense saber per què, i sofrint.

La teua mà no ho és, de trista. Sento que el plaer m'humiteja els ulls, i una agradable sensació de calor m'envaeix el rostre. No tinc cap ganes de continuar pensant en la separació imminent. És ben cert que tot semblava massa favorable. En aquestes condicions, la impossibi-

litat de tirar endavant surt de trasantó, i ni tan sols té res a veure amb aquesta necessitat, o aquest ofici, d'estar sempre enganxat a la trompeta, perquè, al cap i a la fi, tu també has defensat tot allò que forma part de la teua intimitat, la teua feina, les teves obligacions, els teus amics d'abans i de sempre. Un dia, de cop i volta, vas dir que volies resoldre tu sola una sèrie de qüestions i em vas posar davant els ulls una imatge de mi que jo no voldria acceptar com a real: la de qui oscil·la entre l'afany de possessió i la incapacitat de comprendre moltes coses. Ja m'ho sé, jo, això! El parany de sempre! Ara em sacseges el membre amb una certa violència, mentre jo pugno per arribar al fons de tot de la teua vagina, alhora que se'm fica al cap amb una força enorme tota la teua imatge, com si et veiés en moviment i com si cada gest, el més insignificant, em fes remarcar amb insistència l'atractiu del teu cos. Hi ensorro el dit mitjà, que llisca bé, perquè tens el sexe completament moll, i alhora penso —no sé per què— en aquells instants posteriors a l'amor en què t'alçaves del llit completament nua.

El punt que, durant la llarga crisi, ens servia d'únic i precari suport era aquella estona que vam ballar junts, tan agafats, al compàs de la música de Matt Monro. El dia que, davant la teua cambra tancada, vam callar ressentits per primera vegada, qui hi havia darrere la porta?

Ara recordo que la dona amb qui vaig fer l'amor per primera vegada duia unes bragues esfilagarsades a la zona de l'ingle. Allò em va excitar, i ho recordo ara, que arribo al punt àlgid de l'excitació. A fora hi ha una magnífica llum de tarda. És viu el color verd de les grans copes dels arbres. Sento que se m'apropa l'orgasme, i noto que a tu també, perquè la teua respiració s'accelera. La meua carícia, sense treure el dit mitjà de la teua vagina, abraça tot el teu sexe i és cada vegada més ràpida i més plena d'un desfici furiós. Tu també augmentes la velocitat de la teua mà càlida a l'entorn del meu membre. I l'orgasme arriba, i tot s'haurà acabat, i d'aquí a un parell d'hores estaré tocant la trompeta.

El discurs de l'avi

Quatre quilòmetres abans de la petita ciutat del riu, tot baixant per la petita carretera comarcal, trobaràs a la dreta un poblet molt petit, que forma pendent. A la part més alta i més allunyada de la carretera, hi ha l'església i, naturalment, la plaça amb la Casa de la Vila. Si hi puges per un dels carrerons, veuràs que es tracta d'un d'aquells pobles silenciosos i nets, on ressonen les passes, perquè la calçada és empedrada amb lloses. No hi ha voreres. Són carrers on no poden circular automòbils. Les cases, totes de planta baixa i pis, tenen altes finestres amb porticons de fusta que es tanquen ben arran de la façana. Algunes de les cases són pintades de to vermellós, o de color blavenc, o de verd clar. D'altres, la majoria, són blanques o de pedra vista, sense arrebossar. Quan passis, sentiràs alguna olor molt agradable de menjars que s'estan coent en una cuina fresca i remota, o bé situada a la planta baixa i donant al carrer, amb una finestra més petita que les de les altres cambres. Hi haurà potser algun grupet d'infants feliços asseguts en un pedrís, perquè aquesta hora del capvespre ja no és l'hora de les corredisses i els crits, sinó la de contar-se aventures i històries de misteri. Entre les dues rengleres de cases que formen el carrer abrupte, distingiràs a la llunyania el massís de roques de formes capritxoses que es destaca damunt els pujols més baixos i ondulats.

Pujaràs doncs pel carrer cap a la plaça alterosa. Hi arribaràs finalment i veuràs que hi ha quatre moreres grosses i de fullam espès. El terra és llis i els edificis delimiten perfectament l'àmbit quadrat. A la plaça s'hi arriba només pel carrer que has acabat de recórrer i que continua a l'altra banda. O sigui que la plaça és com un eixamplament d'aquest carrer, que ve a ser el carrer Major del poble. A la plaça, el ressò de les passes es fa particularment perceptible i precís. No hi ha cap bar ni cap botiga, perquè els han posats a peu de carretera. Hi veuràs, però, un entaulat de fusta. T'adonaràs que es

fa fosc amb rapidesa i el poble et semblarà especialment desert. Aleshores tornaràs enre-re pel mateix carrer per on has pujat a la plaça. Tot baixant, i en un indret que després et fóra difícil recordar, et sobtarà una veu llunyana, provinent de l'interior d'una de les cases. Serà una veu confusa, però de presència greu i insistent, com si vingués d'un televisor engegat. Tot seguint-la, t'aproparàs a la finestra d'una planta baixa i, efectivament, entre les escletxes dels llistons d'un porticó, veuràs vagues formes acolorides en un recinte fosc. Al carrer ja és de nit. S'han encès dos fanals adossats a les façanes i bastant separats l'un de l'altre. Tu continues mirant per les escletxes i t'adones que, dins la cambra, hi ha efectivament una pantalla, que no pot ser d'un televisor perquè fa ben bé dos metres per un i mig. T'adonaràs també que a la petita estança hi ha una dotzena de persones, o potser més i tot. El silenci del carrer et permetrà, en fixar-t'hi, de sentir la veu que surt de la pantalla. Veuràs així mateix la imatge entre els dos llistons. Correspon a un home vell, cofat amb una barretina morada. Du una armilla negra, amb botons de plata. Parla amb una veu forta i lleugerament nasal. Diu:

"A la Laieta li vaig veure els turmells el dia de les segones amonestacions, quan ella tornava del pou amb les dues galledes plenes. Jo era ajagut a l'herba, al peu d'un marge, i ella passava pel camí, més amunt. O sigui que jo la veia des de baix. Des d'aquella perspectiva, el seu cos em va agradar. Són coses que vaig explicar-li de seguida a Mefisto, que obria la caldera per baix i es veia una llum com de llar de foc falsa. S'ho va agafar rient, no sé per què. En aquella època, la ràdio encara no s'havia inventat, però sí el telègraf sense fils, i la Laieta i jo estudiàvem la doctrina d'oïda i jo li vaig veure els turmells. Arribaven escamots de fantasmes vestides de blau i brandaven banderes, i creaven creus tot cantant una mena de misèrere, i nosaltres vam dir que no en volíem saber

res, vet-ho aquí. En aquella època era perillós recórrer el camí ral per causa dels bandolers que encara no havien estat agarrotats vilment. Tampoc no hi faltaven els carlins amb les seves boines, per no parlar dels capellans trabucaires o els frares guerrillers. Un dia li deia a la teva àvia, que al cel sigui: “Cinteta, mira de localitzar l’incendiari perquè el foc d’avui ha arribat massa lluny i ves què dirà nostramo. I ella, anar fent la cistella de vímet. Saps aquella noia que sempre s’apareix al trencall del camí de Sant Privat amb Sant Bernat? Doncs encara ha de néixer. Són misteris. I així continuem parlant i parlant de tantes i tantes coses que s’esdevenen per aquests verals. Sense anar més lluny, l’hereu de cal Monjo deia que a ell això de la política no li feia ni fred ni calor, i per aquest motiu es va amagar terra endins, fins que no fa gaire, ha tornat al mas i ha convertit l’era en un camp per jugar amb unes boles de ferro amb les quals, des de lluny, has de mirar d’encertar una bola més petita i allunyar, si pots, les boles dels teus rivals. Per cert que el noi de Can Peric —vaja quin altre!— me’l trobo sempre al mirador, damunt el Noguera, ocupat a llançar pamflets enlaire. Ves quin cas? I jo continuo, doncs, a la vora d’aquest camí ral dels meus pecats. Ja ho sé, ja, que m’hi van trobar mort, i ara us revelaré com va anar. Vaig veure una flor silvestre de color groc i grisenc, la vaig olerar i allà em vaig quedar. Ara ja ho sabeu tot. I finalment, tingueu la bondat i la paciència d’escoltar les meves últimes recomanacions: fills meus, no us baralleu per coses insignificants, visqueu com bons germans i mantingueu el poble net com fins ara, i així jo i tots els qui m’han precedit i seguit us tornarem a beneficiar amb la nostra presència. Tingueu confiança, sigueu obedients i respectuosos, segueu el blat en el seu moment i no sigueu avars del vi ranci que dorm als vostres cellers. I ara m’acomio de vosaltres fins que em torni a tocar el torn...”

A la gran pantalla, la imatge de l’ancià és substituïda per la d’un militar en uniforme de gran gala que toca un himne militar amb una trompeta recargolada. De moment, et sembla que és l’himne de Riego, però després t’adones que no ho és. Amb els sons d’aquest himne, la

dotzena llarga d’espectadors que hi ha a la sala es comencen a alçar. Abans que l’himne s’hagi acabat, un d’ells s’apropa a la pantalla i la imatge policroma s’extingeix. S’obre la porta del carrer i la gent comença a sortir. En veure’t, et saludaran amb un “bona nit”. La darrera parella travessarà la porta. Els encalçaràs quan emprendran la marxa carrer avall. Els atraparàs i els preguntaràs què era allò que miràveu dins l’estança fosca. La dona, jove, de cara blanca i molt rodona, et dirà: “Són els nostres avantpassats, que vénen a parlar-nos cada primer diumenge de mes. Avui li ha tocat a l’avi Joan, nat el 12 de setembre de 1794 i mort el 4 de juny de 1873 en circumstàncies no aclarides fins avui.”

El Font i l'Albors

El Font i l'Albors tenien quatre hores de passeig. En sortir de la caserna, van decidir de visitar el prostíbul del poble. Amb el seu uniforme flamant del Regiment d'Infanteria de Muntanya, van encaminar-se a l'indret on els havien dit que es trobava aquella casa "de mala nota", com l'hauria qualificada el "pater" del regiment.

La casa de barrets era situada en una plaça molt gran i sense empedrar i sense arbres, oberta a la carretera general. Es tractava d'un edifici vell, de maons sense arrebossar, amb una planta baixa que tenia una gran portalada tancada. La porteta del costat donava accés al bordell. Calia pujar una escala molt estreta, al capdamunt de la qual hi havia un cancell de fusta ennegrida i plena de butllofes, com cremada pel temps, amb un espiell rodó, vorejat de porcellana, i un picaporta que era un pom blanc, també de porcellana.

El Font, més decidit, anava al davant i va trucar. L'Albors, amb les seves cintes de soldat de primera al braç i a la gorra, s'havia quedat una mica enrere. El Font era obès i, dins el seu uniforme caqui, malgirbat, semblava una patata on fossin clavades, com escuradent, les quatre extremitats. El cap era com un grill de la patata: un grill vermellós i amb propensió a la calvície. L'Albors tenia les celles molt gruixudes, com dos accents circumflexos damunt els ulls de balot. Era alt com un Sant Pau.

Els va obrir una velleta minúscula, vestida de gris fosc i amb un davantal blanc, de ratlleta negra. Gairebé sense dir res, els va fer passar a una petita sala d'espera que no devia fer més de metre i mig per metre i mig i on hi havia únicament dues cadires velles, pintades de color fosc. El Font i l'Albors s'hi van asseure.

Dues prostitutes van entrar successivament perquè les triessin. L'una era molt grassa i l'altra estava bastant ben formada. La primera devia rondar els trenta-cinc anys i la segona s'apropava a la cinquantena. Es van deixar veure a la sala d'espera, s'hi van estar uns quants

segons cadascuna sense dir ni un mot, i se'n van entornar.

No anaven vestides amb "negligés" o mig nues, com en tants altres prostíbuls, sinó que duïen roba de carrer. La grassa, una faldilla blanca i negra, de pota de gall, que li deixava descoberts els genolls i l'inici de les cuixes rodanxones; la segona anava amb una faldilla negra, llisa, i una brusa d'organdí blavós que li penjava desigualment fora de la faldilla. D'aquesta segona dona resultava atractiva la cabellera negra, llarga i recollida, amb bastants cabells blancs.

La primera tenia les galtes vermelles, la boca petita i els ulls molt pintats. Duia una samarreta negra de tirants prims, que deixava veure les musculosos espatlles i l'inici dels pits.

Després d'exhibir-se les dues meretrius, va tornar a comparèixer la vella encarregada i va dir:

—Què?

El Fon va preguntar:

—No hi ha res més?

—No, això és tot —va respondre la vella.

El Font i l'Albors s'ho van parlar durant uns segons. Haurien volgut anar-se'n, però no gosaven. L'Albors va insinuar que ell s'atreviria amb la prima, però que, si el Font feia la mateixa elecció, se sacrificaria sense massa esforç. El Font va dir que ell no es pronunciava i que aniria amb la meuca que l'Albors li cedís.

—De debò? —va dir l'Albors—, i va afegir: És que a mi també m'és igual, eh?

—No, no —li va replicar el Font—. Si t'agrada la prima, te la quedes. Jo agafo l'altra. Ja m'està bé.

Van sortir de la sala d'espera al passadís. Guiats per la velleta, van girar en angle recte per enfilear un segon passadís on hi havia una renglera de portes. El Font es fa ficar a la primera cambra i l'Albors a la segona. Les dues cambres, esmaltades de color rosa, es comunicaven entre si per una obertura arran de sostre, a l'envà que les separava. Aquesta mena de

finestra de ventilació, típica de les cases d'abans, devia fer ben bé un metre de llargada per mig d'alçada. En no haver-hi vidres ni cortines, des de cadascuna de les dues cambres se sentien perfectament els sorolls de l'altra, talment com si es tractés d'una sola cambra.

Això no va agradar gaire al Font i l'Albors. Estaven cohibits.

Les dues dones públiques ja els esperaven. L'Albors pensava que el Font, molt més decidit, parlaria pels colzes amb la que li havia tocat en sort. Però no fou pas així. De la cambra veïna li arribaven els mateixos monosíl·labs, les mateixes frases breus, pronunciades amb veu baixa i tímida, unes frases i uns mots exactament iguals que els seus.

Només es van poder abaixar els pantalons, perquè les dues folles fembres els van suggerir que no es traguessin les enormes botes amb polaines.

La dona prima es va despullar completament. La grassa es va deixar posats els sostenidors. El Font els hi va tirar cap amunt per descobrir-li les sines opulentes, que ella no li va deixar tocar gaire, per no dir gens.

Ja damunt el llit, la dona prima es deixava abraçar i acariciar per l'Albors. Tenia una expressió d'absoluta indiferència. Movia el cos amb una certa flexibilitat cada vegada que l'Albors necessitava un canvi de posició per acariciar-ne un altre sector. En un moment donat, la boca d'ell va tenir un lleu contacte amb el coll d'ella, que es va esgarriar tota i va apartar el cap a l'esquerra. El va mantenir en aquesta positura forçada fins a la fi de l'acte. Tenia els ulls fits al sostre, com si hi hagués alguna cosa que li cridés fortament l'atenció, i els braços separats del cos, amb les mans apartades al màxim de l'Albors. Li oferia el cos, però el cap i els braços era ben bé com si fossin d'una altra persona, o com si hagués de sortir a flot d'aquelles onades que venien a ser les mans i el cos de l'Albors en moviment.

La dona grossa, per la seva banda, manipulava el sexe del Font, a qui havia fet posar de panxa enlaire, amb l'embalum de pantalons i botes al capdavant. La marcolfa era agenollada al costat d'ell i l'anava treballant amb mans i boca. Ho feia amb una destresa mecànica, d'ofi-

ci. El Font estava una mica molest perquè el cos doblegat i ajupit d'ella el·ludia el contacte de les mans d'ell.

A l'Albors li va costar una mica la penetració. La dona li va dir: "em sembla que no apuntes bé." Finalment ho va aconseguir.

Al Font, la dona se li va posar de panxa al llit i ell la va penetrar per darrere. Ella li anava dient: "aaaixí..., aaaixí...!", amb una veu somorta i inexpressiva.

En acabar, tots quatre van deixar el llit d'un bot. El Font i l'Albors es van començar a vestir i van veure amb sorpresa que les dues marfantes es ficaven sota el llit. Les natges de la dona prima, entre les quals emergien uns quants pèls, humits encara pel semen de l'Albors, quedaven visibles, i l'Albors va pensar que les natges d'una dona ajupida li recordaven —no sabia per què— una planta carnívora. El Font no va veure com la seva meuca es ficava sota el llit, perquè la tenia a l'altra banda i va desaparèixer totalment de l'abast dels seus ulls. Les dues dones es van tornar a alçar. Havien tret de sota el llit un petit bressol amb un nen Jesús de guix (peuets una mica alçats, dits de la mà dreta en actitud de beneir, cara molsuda i beatífica, sacsons, corona de llautó, flocs de fusta que figuraven la palla, falsos troncs de color marró que formaven el bressolet...).

La dona opulenta es va apropar al Font sostenint el bressol en actitud d'ofrena i li va comunicar:

—Em dic Maru.

La prima va fer el mateix amb l'Albors.

—Em dic Elvira —li va dir.

I les dues barjaules, dins les dues cambres pintades de rosa, van donar els dos nens Jesusos, respectivament, al Font i l'Albors.

NOTA:

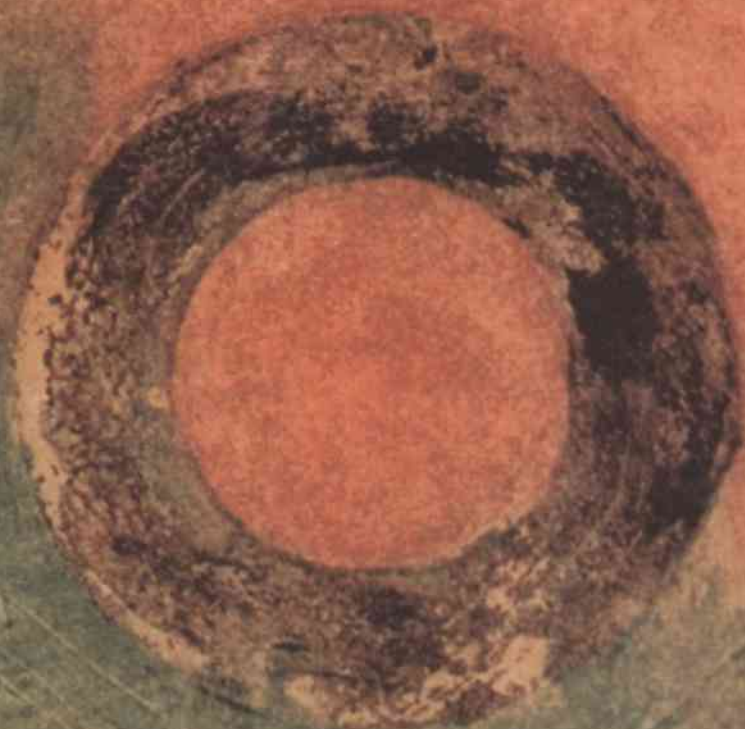
Aquests tres contes formen part d'una sèrie iniciada fa més de vint anys. El segon i el tercer van ser publicats en una primera versió a la revista «Els Marges» de la UAB. Ara han estat revisats i ampliat per a aquesta edició d'ARTILLETRES. El primer conte és inèdit. Tinc pendent d'ampliar el nombre de contes per fer-ne un volum.

F. F.

DOMÈNEC TRIVIÑO

Entre un somni i la realitat

Recull de notes (1995-1999)

11 de gener

M'adono que en la meua pintura hauria de portar un ritme de treball constant. El rigor en l'horari i la constància em permetrien tirar endavant. Tot això ja ho sé prou bé. ¿Com ho podria fer tenint en compte totes les activitats paral·leles que haig de mantenir en funcionament?

Poso ordre a un munt de papers que vaguen per damunt la meua taula.

Sense data

Estic donant voltes a la possibilitat, a partir d'algunes poesies que he llegit últimament i m'han agradat, de fer uns gravats per a l'Escola. Hi ha un poema de Carles Riba que trobo molt visual i que apareix a les *Tankes del retorn*, la número LXIV:

Núvol sense altre,
blanc en la tarda blava,
passes, a penes
impur, a la ventura
d'un vent que ni sospira.

26 de gener

Hi ha poca feina al taller de la Montserrat. Sempre passa el mateix després de la folia consumidora de les festes de Nadal.

A la tarda vaig a la galeria Canals de Sant Cugat. El Josep no hi és i parlo amb la seva col·laboradora. En aquest moment hi ha una exposició de pintures de la Maria Girona. M'agrada. No hi ha una voluntat de pintar realista i té emoció en la pinzellada. Deixo la paga i senyal per a l'exposició "Artistes per a un nou segle" del mes de setembre i firmo el contracte. Exposar aquí em costa 50.000 pessetes. En cas de venda, se'n queden el 50% del preu i dues obres petites. Potser valdria més muntar una galeria d'art...

27 de gener

Avui, molt excepcionalment, he comprat l'ABC per llegir uns articles sobre Joan Vinyoli. Xavier Folch anuncia la publicació de l'obra completa del que anomena, el mestre. Dues coses destaquen en aquest moment, l'inexplicable silenci a l'entorn d'aquest aniversari per part de les institucions, i que si no fos per uns quants articles com aquests que llegeixo ara al diari, no m'assabentaria de moltes coses sobre el poeta.

6 de febrer

Amb motiu de la meua exposició "Cercles" a l'Ateneu de Castellar, el regidor de Cultura, Josep Ramon Recordà, m'explica que, curiosament, en la seva època d'estudiant universitari va fer un treball sobre el mateix llibre de Joan Vinyoli, *Cercles*, i que trobaria interessant que jo li escrivís alguna cosa per a la revista cultural *Artilletres* de Castellar que ell dirigeix. Li reconec el meu interès per participar d'aques-

ta manera en la revista i que fóra un bon homenatge al poeta. Al desembre hi van haver eleccions municipals a les quals en Recordà no s'hi va presentar, per la qual cosa hi ha hagut un canvi en la regidoria de Cultura; potser això explica que del tema no se n'hagi parlat més.

8 de febrer

Hem enllestit la propaganda per a l'exposició de Manresa. El Joan Grau, l'impressor, m'ha trucat per dir-me que no té l'emblema de l'escola. Al final he hagut de pujar fins a la impremta, que es troba poble amunt, al carrer del Puig de la Creu. Resulta que l'havia extraviat enmig d'altres papers. En farem 400 programes que hauré de recollir el dilluns dia 13. La propaganda, a una tinta, de Terrassa em costarà 10.000 pessetes i se'n faran uns 900 programes.

Sense data

He passat una colla de dies sense apuntar res al diari. Vull anar a veure l'exposició de Julian Schnabel a la Fundació Miró. De passada hauria de preguntar per la utilització de L'Espai 13 de la Fundació.

25 de febrer

A la tarda surto amb la Rosa a fer una passejada per Sabadell i prendre un cafè, beguda de la qual abuso molt. Vaig a una llibreria amb la intenció de comprar el número especial d'hivern de la revista *Lletra de canvi* que presenta un dossier sobre Joan Vinyoli, tal com vaig llegir anunciat en un dels articles del diari ABC.

3 de març

Avui, ajudat pel David, he muntat l'exposició a l'Escola d'Arts i Oficis de Manresa. Deixem per pensar dues teles perquè no ens agradava el lloc que quedava per col·locar-les. Hi presento una obra nova respecte a les mostres anteriors. Una obra vertical que presenta uns espais que dirigeixen l'interès visual vers dos cercles a llapis en forma de diàna sobre un tros de tela natural.

7 de març, dimarts

Aquesta tarda a les 19 hores s'ha inaugurat l'exposició.

L'Alèxia, la professora de gravat, fa la presentació de l'exposició per a tots els alumnes de l'escola, que s'han concentrat al vestíbul i a les sales contigües on fem la xerrada. Ha vingut la televisió de Manresa i han fet un reportatge. L'Alèxia explica el tema dels tallers que es faran a partir de les meves pintures. Després he fet una petita introducció de la meua obra i el perquè de l'homenatge a Joan Vinyoli. Crec que me n'he sortit prou bé, no estava gens nerviós. Hi ha un bon grapat de preguntes a l'entorn de la tècnica utilitzada per fer algunes obres. S'ha notat que la majoria són alumnes de Belles Arts i amb molt interès pel tema. La regidora de

Cultura de l'Ajuntament de Manresa i la M. Àngels em comenten que els agraden molt els de petit format, sobretot el titulat *Terra de llunes*, i també *Febrer*. No sortirà cap fotografia dels actes de la inauguració perquè no vaig col·locar cap pel·lícula a la màquina... No es pot estar per tot!

Més tard, després d'un petit refrigeri, vénen la Montse Vives i el seu company, Víctor Lobos, amb els quals parlem de pintura i dels tallers que muntaran a l'entorn de les meves obres que s'exposen aquí, al vestíbul de l'escola. Em comenta la Montse la possibilitat de fer una exposició amb comentaris i taller per alumnes a Montornès del Vallès, a Can Xerracan. Començo a patir mostres de fatiga.

16 de març

M'han telefonat diverses vegades sense trobar-me a casa i dient-me que tornaran a trucar, són els de la COPE de Manresa, que volen fer-me una entrevista en directe per a la ràdio.

23 de març

Dia de l'entrevista. Pujo fins a Manresa per ser-hi abans de les onze i quart, que és l'hora que hauria de començar. La locutora té una veu interessant i adient per parlar per ràdio. No estic gaire nerviós i me'n surto, crec jo, bastant bé. L'entrevista té una durada d'uns vints minuts i bàsicament hi parlo de l'obra *Cercles*. Al final no me'n puc emportar la còpia gravada de l'entrevista perquè li n'hauria d'haver demanat al tècnic en començar-la.

25 de març

He adquirit material per gravar: nitrat i dues punxes. He comprat els *Diaris d'André Gide, 1914-1918*.

29 de març

Aquesta tarda, a la feina, m'han dit que s'ha mort el company Badia, a l'edat de 35 anys, d'una forma bastant sobtada. Francisco Lira, amb qui comparteixo l'afició per la poesia, li ha dedicat uns versos. Reflexió sobre la mort.

31 de març

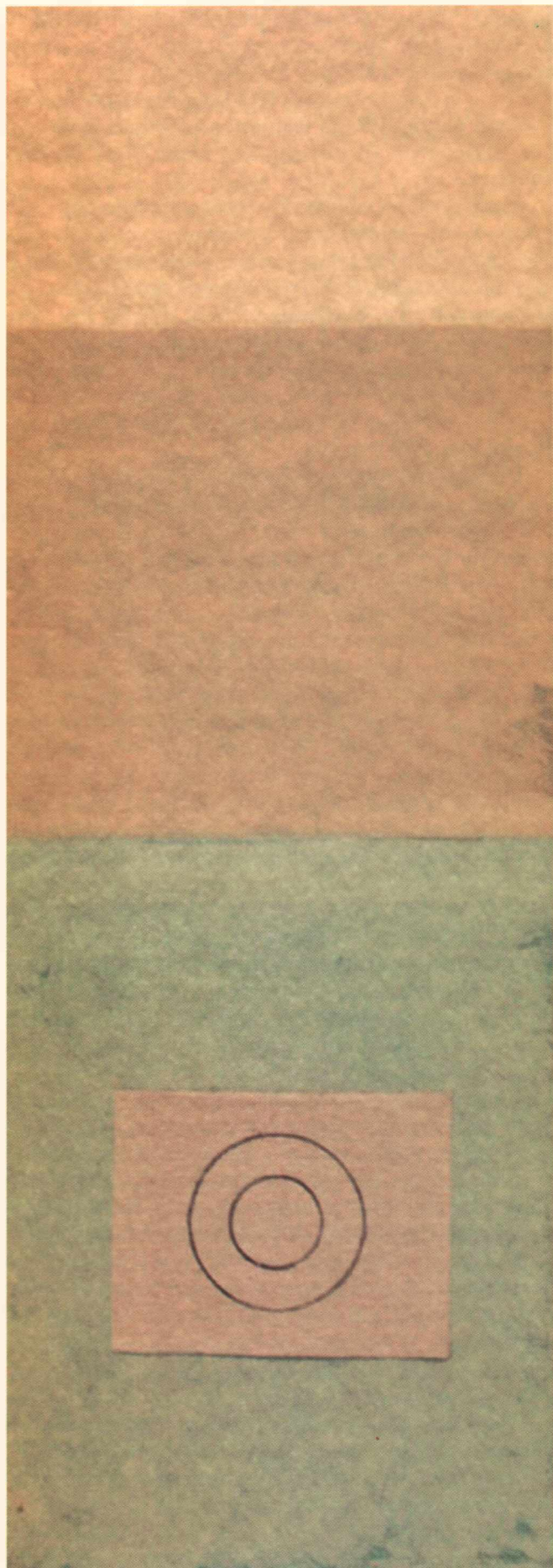
Avui es fan els tallers a l'entorn de la meva obra a l'escola de Manresa. Malgrat el meu interès no hi puc participar. Més endavant la Montse em donarà el text de la part teòrica del treball.

21 d'abril

A la tarda, muntatge de l'exposició als Amics de les Arts, a Terrassa. Acabo a les 20 hores. Demà inaugurarem.

22 d'abril

Ha vingut molta gent. Al costat, a l'altra sala, fan l'exposició de les obres seleccionades per al Premi Calassanç. Interessa molt a la gent la tècnica dels petits formats. Tanmateix, un pintor ha arribat a pensar que eren gravats. Jo els vaig treballar

Domènec Triviño, *Febrer*
Tècnica mixta sobre paper, 100 x 35 cm (1995)

com si ho fossin, em refereixo a la seva presentació material. Aquest pintor era en Floreal Soriguera molt conegut a Terrassa.

Avui actua el Pepe Rubianes al Centre Cultural per col·laborar en la primera setmana sobre l'Alzheimer.

Recordo la sèrie *Perfils*, que vaig començar fa temps i que sempre em fa pensar en les malalties cerebrals. Són de fa uns anys, quan experimentava amb els regalims i el color negre era freqüent en la meua pintura. Eren uns retrats, uns perfils interiors, que es desfeien tal com passa en aquestes malalties d'origen mental. Hauria de fer alguna cosa amb aquests malalts de cartró.

Barcelona, 26 de juny

He vist una exposició de Robert Llimós a la Sala Parés de Barcelona. L'artista s'encaparra a pintar unes cabres fent una mica de Robert amb les cabres. Algunes obres ens parlen del que passa a Ruanda i a Bòsnia. Haig d'aprofitar els apunts que tinc en les llibretes i a l'agenda. Tinc apunts de records, de coses que m'han impactat i que de vegades he tornat a recordar.

Alguns d'aquests records són escenes viscudes que per algun motiu han quedat atrapades i de tant en tant tornen en el meu conscient. També objectes importants per a la meua identitat, per a les meves arrels. Ja veurem què en surt, no importa si acaba sent una pintura o un escrit. De fer-se aquesta sèrie, treballant amb elements figuratius, ¿seria un pas en l'evolució de la meua obra? Crec que sí. L'aspecte formal de l'obra determinarà el valor d'aquest pas. El mateix dia, al mateix carrer Petritxol, he pogut veure una exposició de Mariscal a la galeria Tram. Faig una visita a la sala de gravats del mateix carrer, algunes de les coses qui hi ha són molt interessants. Estic molt emocionat pels gravats, però tinc també ganes de fer pintura.

Hi ha en la meua ment alguna cosa que em diu de fer pintura amb majúscules, i no sé d'on ha sortit i per què ara. Recordo que una amiga pintora em va dir no fa gaire que quan treballaria sobre tela d'una vegada. Tinc la sensació que el fet de treballar, és a dir pintar, és important, imprescindible.

Però suposo que quan tens el pressentiment que és necessari quelcom més, hi ha una barrera que et frena i t'anima a pintar, malgrat que veus que no saps on vas ni què és el que vols amb exactitud.

29 de juny

Reviso les meves llibretes de notes. Decideixo deixar-hi algunes notes noves i tancar-ne d'altres.

Dins la meua agenda, vaig apuntant detalls. Sovint pensaments o idees que considero d'un cert interès per mi.

Tot sovint, de les lectures que faig, prenc nota d'idees alienes amb les quals em sento identificat i que han estat expressades amb prou claredat com per deixar un senyal.

Vull, d'alguna manera, pensar que tot l'esforç que es realitza en una exposició de pintures i la possible venda d'alguna obra, no serà en va. Des de fora, i per algú que no ho sàpiga o que no ho hagi viscut de prop, l'esforç pot semblar petit però és considerable.

Des de la gestació (inclòs abans de tenir idea del que es vol fer) fins a la materialització de l'obra, el treball és important.

De vegades sé el camí que no vull agafar, o més o menys el que no vull fer, però no sé l'obra final com serà.

Després s'han de buscar els llocs per exposar les pintures a la consideració del públic. Quan els galeristes han acceptat la teua obra (em salto tots els detalls d'aquesta feina, sovint tan dura i cara) s'ha de pensar en la propaganda, el catàleg, les fotos publicitàries, el correu, tot això que tant sovint hem de fer nosaltres mateixos, i també pagar tota la despesa.

Aquest enrenou no només és psicològic i físic sinó també econòmic.

Però tal com estan ara les coses, és bastant sacrificat, no dic frustrant perquè sé que l'obra que tinc ara agrada i té possibilitats.

El temps i les ganes de treballar (que sí que hi són) ho diran, si ha valgut la pena. De fet, penso que sí, que actualment estic bastant "satisfet" de la sèrie *Cercles*. És evident que la voràgine creativa té part de culpa de l'estat eufòric a propòsit de l'obra feta. Estic massa a sobre encara de l'obra acabada, està tot diguem-ne massa calent encara. El temps donarà el valor just a aquesta sèrie d'obres.

3 de juliol

Fa temps que tinc una sensació constant de buidor. Em refereixo que tinc fam de nous coneixements, d'informació, de formació. Si vull ser més precís en la meua constatació apuntaria cap a la necessitat que tinc de pintar, d'exposar l'obra feta, de parlar amb la gent, de sortir, de llegir més llibres... en fi el que sigui però que doni pas al major nombre d'estímul. Tinc en aquest moment, malgrat aquesta última exposició de Sant Cugat que em falta per fer, la sensació d'estar aturat, com letàrgic i no m'agrada gents. Espero nous efectes estimuladors. Qualsevol projecte que estigui engegat m'estimula, però també veig que, un cop en marxa i fet un seguiment que jo qualificaria de pura inèrcia, em calen nous projectes. Aquesta és una apreciació que és important. Tota obra ja realitzada és important perquè forma part de l'obra següent, però deixa de ser interessant per a l'artista en el moment que, per dir-ho d'alguna manera, la posa en circulació.

Sant Cugat, 12 setembre

Dijous passat, dia set, per fi es va inaugurar a la sala Canals de Sant Cugat l'exposició "Artistes per a un nou segle" número tres de la sèrie d'exposicions fins a l'any 2000. El catàleg és acurat i m'agrada perquè dóna una visió dels que hi exposem. Bio-

grafia reduïda però suficient, suposo. La sala és plena de gent. Espelmes disseminades per unes taules petites disposades sobre la vorera davant de la sala i també a les plantes de fora, donen un aire de festa.

A l'exposició em trobo amb la Maria Lluïsa Cate-na que és veïna de Castellar del Vallès. És amiga d'en Jordi Calvis que també hi exposa.

Tot dos són de l'AVAM, parlem una bona estona del tema. Els prometo donar una pintura o dues per a la pròxima exposició de l'associació.

El Josep ens fa dedicar tota una pàgina en record de l'exposició. No m'ho esperava. Faig uns cercles a llapis.

Josep M. Cadena, crític d'art del diari *El Periódico* de Catalunya, va fer un discurs sobre diversos temes molt interessants per a tots aquells que ens estem iniciant en el món de la pintura. Va llegir tres fulls. Fan fotografies a tot el grup mentre parla en Cadena.

Després sortim a fora i es repeteix la sessió fotogràfica amb tots els artistes presents. Les fotografies seran en blanc i negre. El fotògraf és de Castellar del Vallès i treballa al *Diari de Terrassa*.

En Josep Canals mentre es fa la inauguració ens convida a anar a sopar (cadascú es paga el seu, evidentment) a un restaurant de Sant Cugat que es diu l'Art. Suposo que forma part de la litúrgia de cada exposició. Ens reunim en el restaurant els companys Gaspar, el més gran dels pintors, i que és de Terrassa, Aleix de Fluvià, Fernando Molero, l'obra exposada del qual és la que més m'agrada, i l'Àlons Valdès, l'únic que va dir que li agradaven les meves pintures. De fet, només vaig parlar amb Valdès, Gaspar i Josep Morral, que és el director de l'escola de Manresa després que la M. Àngels Gassó dimitís per poder dedicar-se més com a professora d'escultura de l'escola de Manresa.

Amb el Jordi Calvis vam coincidir a Belles Arts. El sopar va costar 2.200 ptes. Bon ambient, encara que no m'agraden les taules llargues perquè impedeixen la conversa entre tots. Al sortir, sobretot l'Àlex, pregunta moltes coses al crític, però jo no sé per quin motiu m'adono que el que em dirà sobre la feina i sobre l'èxit ja fa temps que ho sé: el que cal fer és treballar i trobar el teu estil.

Recordo en aquest moments una frase de Paul Klee (un pintor que m'agrada molt): "Normalment els artistes arriben a una essència o síntesi del que volen fer i hi aprofundeixen fins a esgotar la fórmula."

Sense data

El cercle està per sobre de la forma. Al final esdevé un concepte.

1 9 9 6

Sense data

Prendre notes m'ha de servir per descobrir el que

faig i per què ho faig. Això estaria bé. Ja veurem si me'n sortiré.

Març, Castellar del Vallès

El David marxa aquests dies cap a Holanda de viatge de fi de curs. Faran escala a Brussel·les, on passaran la nit, i després aniran a visitar Bruges. A la capital el David es trobarà amb el meu germà, en Josep Maria, i la seva família, que viuen a Lieja, per passar una estona al vespre. Tots plegats van a sopar al restaurant Léon, ben conegut del meu germà que fa viatges freqüents a la capital per negocis. L'endemà marxen tots els alumnes cap a Amsterdam.

En tornar, el David m'ha portat un llibre comprat al Van Gogh Museum. És l'any Van Gogh.

Sense data

Després de l'última exposició programada, la de Sant Cugat al setembre de 1995, no vaig tenir més remei que intentar solucionar els meus problemes personals deixant de banda la creació artística. De fet, les meves cabòries m'absorbien les energies limitant la meua activitat a allò bàsic: el meu treball a la Vidrieria i alguns dies que anava al taller de la Montserrat. No tenia ànims per pintar. Així doncs, al mes de maig vaig tornar a fugir de casa cap a Terrassa, prop d'on viu la meua família. De nou vaig triar el barri de Vallparadís. Pensant que el pis m'hauria de servir també d'estudi, el vaig triar gran, i el preu, tot i ser elevat, no el vaig trobar car. Un pis gran de cinquanta-dues mil pessetes, sostres de tres metres amb cornises i un veïnat tranquil van acabar de decidir-me.

Passo de llarg els detalls del canvi de vida, i només parlaré dels que tenen relació amb la creació en qualsevol faceta com ara el recull de poesies *Un Passeig a Vallparadís*.

Sense data

Aquests dies estan fent els fonaments per col·locar una escultura del valencià Alfaro a Terrassa.

Aquesta escultura sembla l'acabament o el resultat de l'adaptació formal de la seva obra "Dama", del 1988.

¿Quant deu valer una obra d'aquestes mides i d'un artista del prestigi d'Alfaro?

22 d'abril

No sé si escric el que va passar, el que recordo o tal vegada el que somio. Tot plegat potser és el mateix, forma part de mi en la mateixa proporció. Sovint un somni pot ser més viu i més intens que la pròpia realitat.

26 d'abril

He demanat el llibre guanyador del premi Sant Joan 1995 de la Caixa de Sabadell. És un dietari de Jaume Pla, *De l'art i de l'artista, 1982-1991*. L'he començat a llegir amb entusiasme.

16 de juliol

Avui ha mort en Xavier Caba i Company, pintor de Castellar del Vallès. Sempre ha fet una pintura de fer bullir l'olla. Això, que pot semblar una crítica, no ho és, perquè tant se val el camí triat si tens la dignitat de fer-lo el millor que saps i amb tota l'energia i els elements de què disposes. Tenia molt d'ofici, tant per al retrat com per al paisatge. Jo mai havia tingut cap mena de contacte personal amb ell.

10 d'octubre

Avui he anat a la Canals quasi un any després de fer l'exposició col·lectiva. M'ha demanat si li puc portar unes vuit obres de gran format per a una exposició al desembre a la Hewlett Packard, la multinacional d'ordinadors. No tinc res d'aquestes mides, només dues obres i no em convé gastar diners. Bé, vull dir que no puc.

11 d'octubre

Aquesta tarda, tot passejant, he trobat paradoxalment en una botiga de *Tot a 100* pessetes, on he decidit entrar, al carrer sant Pere de Terrassa, el llibre de poesies *El partit pres de les coses*, de Francis Ponge amb un prefaci de Josep Carner. El llibre, editat pels Llibres del Mall, és bilingüe. Estic encuriós per saber com van a parar a llocs com aquests llibres que semblen fets per a altres prestatgeries.

17 d'octubre

M'han posat en contacte amb uns marxants, que no són altra cosa que la paraula francesa de venedors. Dels tres que hauria de visitar només vaig a veure'n dos. El primer, al costat del Teatre Nacional de Catalunya. Li agrada el que faig, però els preus han de ser més baixos del que ja són. M'ensenya el taller on treballen, entre d'altres, per al Corte Inglés a preu de misèria, per als pintors evidentment. L'altre és a Sabadell, es queda amb set pintures sobre paper, obres noves que no s'havien exposat mai.

20 d'octubre

Fa pocs dies, fent una mena d'inventari de les nombroses publicacions que amuntego al pis, em va cridar l'atenció un article de la revista *Ars mediterranea*. De fet, vaig deixar-ho tot i em vaig posar a llegir-lo. La revista era de l'any passat, del juliol, i feia referència a una exposició que va tenir lloc al Museu Municipal de Tossa de Mar a la primavera de l'any 1994. Vaig recordar que la vam veure, si bé la intensitat d'informació que portava el reportatge em va fer adonar que no vaig saber veure tot el que allò representava. L'article era fruit de la investigació de l'autora, la Glòria Bosch.

Georges Bataille, que era uns dels il·lustres visitants de la vila, hi va escriure un llibre, *Le Bleu du ciel*. Aquest títol era ple de suggeriments per mi, ara me n'adono, i recordo que a Bataille també li va costar molt de temps trobar el títol d'una pintura i

un poema sobre Tossa de Mar. Ara, al llegir l'article, veig l'origen de l'obsessió.

Sense data

El llibre d'en Ponge és un llibre de natures mortes, de descripcions d'objectes quotidians com la molsa, la gamba, el galet, la pluja o la fi de la tardor entre d'altres. És una lectura tranquil·litzadora, un tornar a les coses senzilles però importants. Fer un treball amb elements com aquests seria interessant.

Sense data

Al cap d'una setmana, més o menys, el marxant de Sabadell m'ha dit que el preu no li convé, i això que els he rebaixat una mica. Malgrat els problemes econòmics i l'alegria que em produeix vendre obres, no puc despendre'm de les meves pintures per un preu tan ridícul.

30 de desembre

Pintar és lluitar per posar sobre la tela tot el que tinc al cap. El que sobra es reparteix successivament en les obres següents.

1 9 9 7

Sense data

Al febrer vaig creure que havia de tornar amb la meua família amb la qual, però, no havia deixat de tenir-hi relacions. Em salto els detalls d'aquells moments.

Sense data

Estic sempre amoïnada per la forma. Vull dir que, en definitiva, és la forma el que es veu. Els temes poden ser sempre els mateixos, per això quan ja he decidit el tema, el meu neguit és donar-li la forma adequada. Tot aquest procés em paralitza fins que trobo la forma ideal. Segur que li dono masses voltes i el que caldria fer és tornar a fruir de la pintura com una experiència personal que va de mi mateix envers a mi mateix sense voluntat posterior. Hauria de ser una mica com ignorar que el final de tot plegat serà la posada en escena de les obres en una sala d'exposicions.

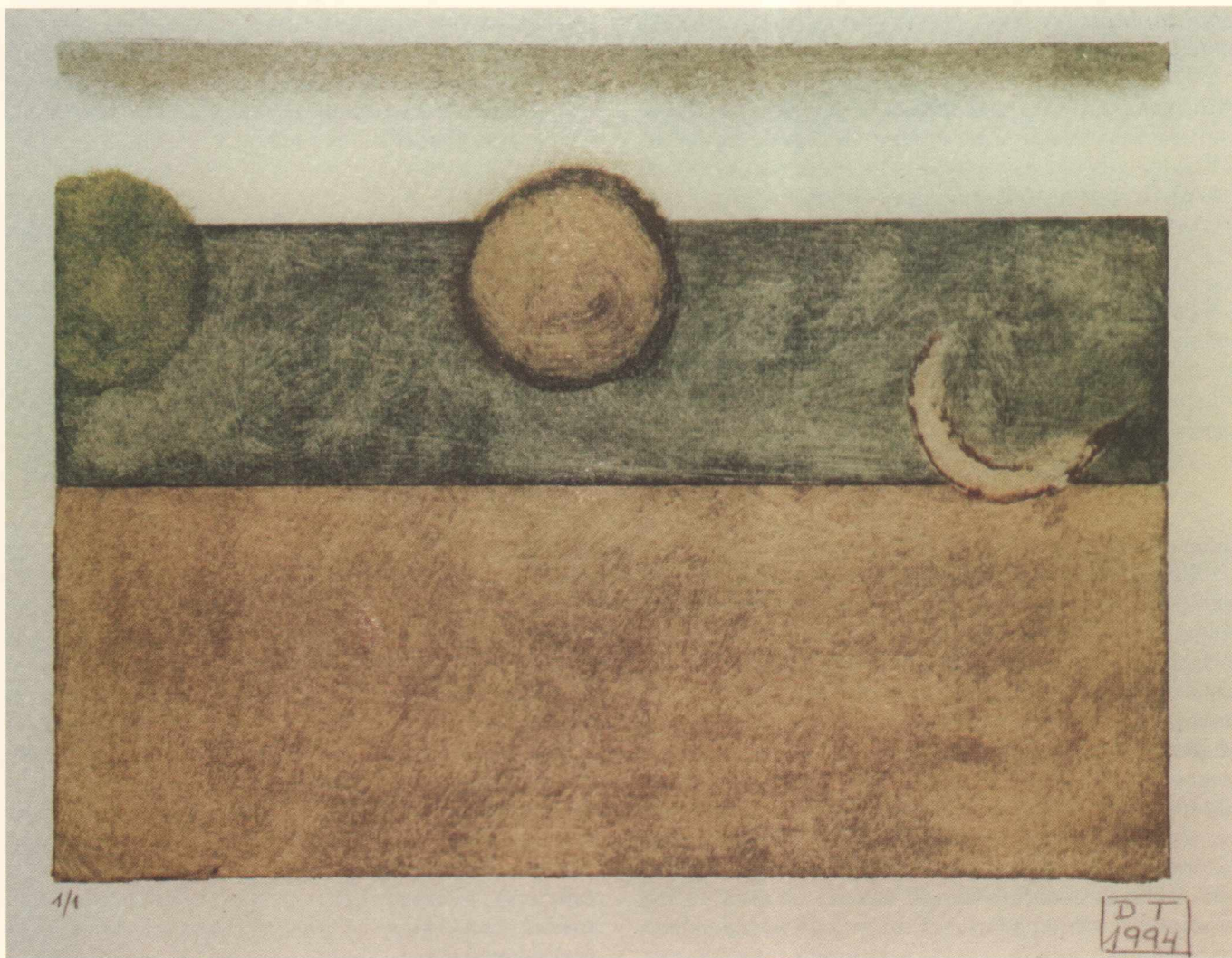
El que vull és ser coherent, no pintar d'una manera sorgida del buit.

14 de juliol

Revisant les obres de la sèrie *Notebook* torno a pensar que no hi vaig treure tot el suc possible a les possibilitats que donava. No descarto tornar a aprofitar-ne la idea i fer una sèrie de treballs a partir de la mateixa premissa, potser unes aquarel·les.

Penso que les sèries no queden mai tancades definitivament. Aquestes evolucionen igual que les vivències de l'artista i són susceptibles de canvis. En aquesta sèrie hauria d'ampliar el meu vocabulari d'imatges.

Sovint penso en allò de la "fórmula" dels artistes.

Domènec Triviño, *Camps*. Oli sobre paper, 31 x 32 cm (1994)

Només en el sentit de no fer tants canvis en la seva obra. Penso en el que anomenaria una comoditat creativa, i sobretot pictòrica, en el sentit de lenta evolució de l'obra. Però no sé si en seré capaç, sóc massa nerviós. En tot cas és el que desitjo.

He de confiar més en mi mateix.

14 d'agost

Considero que el nivell de coneixement d'una llengua és determinant a l'hora d'aproximar-se a un text. Hi ha sovint tanta diferència entre la llengua parlada i l'escrita... Veig que a mesura que el coneixement d'una llengua augmenta, allò que anys enrere semblava feixuc pot esdevenir la descoberta de moltes coses desconegudes i fascinants.

Setembre

Escric un text per a la sèrie *Notebook*, diari de l'artista.

En un entorn sorgit de forma natural es suggereix de vegades, es submergeixen / emergeixen les formes (no essencials) donat que l'important és la manera com ho fan, deixant veure el passat, el present de l'obra, i intuir el futur. Gràcies a uns espais lliures, verges de records, que circulen per les obres

en plans i profunditats diferents.

Sense data

Aquests dies del mes d'octubre han inaugurat, malgrat un intent per part dels terroristes de cridar l'atenció d'una manera molt més forta, el Museu Guggenheim de Bilbao. Té un disseny futurista, en forma de vaixell, i sembla que ha de canviar l'aspecte de la ciutat i atraurà molts visitants. Segons com, aquests grans museus són un aparador per a obres bastant complicades d'entendre per al gran públic.

25 de novembre

Ha mort Barbara, la gran dama de la cançó francesa. Si hi ha una cantant que m'emociona d'una manera visceral per la seva veu, puc dir que aquesta és Barbara. Les lletres de les cançons són plenes de vida i d'amagatalls que ens descobreixen sovint coses terribles que li van passar a ella mateixa com a *L'aigle noir* que la va donar a conèixer aquí a Espanya. Aquesta és la cançó que menys m'agrada d'ella, potser per haver-la sentida tant el 1970, quan va ser editada. De Barbara se'n poden dir moltes coses, però sobretot se l'ha d'escoltar en cançons com,

Perlimpinpin, Nantes, Dis quand reviendras-tu?, Le soleil noir, etc.

També la música i les cançons, com la lectura de diversos escriptors, ens permet descobrir coses de nosaltres mateixos i si no és així és possible que ens obrin portes per apropar-nos-hi. Hem de burxar en els altres per després poder-ho fer en nosaltres mateixos amb una mica més de llum.

Sense data

Necessitat d'ordenar les coses. Potser el pensament sobre la mort que he tingut aquests dies, i en un altre sentit, em fa pensar en ordenar per crear després.

1 9 9 8

Sense data

Repaso la base de dades de la meua biblioteca i m'adono que fins l'any 1998 no apareix la data de compra del llibre amb les poesies completes de *Jaime Gil de Biedma*. Tant que m'havia agradat el seu diari de l'any 1956. He comprat *Las personas del verbo* y la *Antología personal* amb un compact-disc de les seves poesies recitades per ell mateix.

24 de gener

Com que fa bastant de fred i tinc mal de cap, prefereixo no sortir i quedar-me a casa. He començat a llegir la *Sonrisa etrusca*, de José Luis Sampedro. Demà anirem a dinar a casa dels pares, a Sabadell.

Sense data

No sé per què han enregistrat totes les poesies de *Jaime Gil de Biedma* com si fossin una mateixa pista amb l'inconvenient que no es poden programar les lectures individualment. També compro en la mateixa col·lecció els poemes de J. A. Goytisolo i de Luis Cernuda dels quals no havia llegit mai res.

Sense data

Participo aquest any en el Firart'98 amb dues obres que són una seqüència, un cercle caient a l'aigua. Acompanyo les pintures amb el poema *El cercle dins l'aigua*.

18 de maig

A la Vidrieria, per una de les finestres de la cabina de control, hi veig una imatge que sempre em recorda una pintura cubista de Pablo Picasso de l'any 1909, *La fàbrica d'Horta de l'Ebre*. Els elements són els mateixos: xemeneies, una barraca amb teulada, i una falguera. Si tornés a mirar l'obra, segur que hi veuria poca cosa que se li assemblés, però a mi m'ho recorda.

18 juny

Avui he rebut de l'empresa, junt amb d'altres companys i algunes companyes, un obsequi pels nos-

tres vint-i-cinc anys treballats a l'empresa. S'ha fet un dinar de germanor, després del qual ens han ofert un rellotge d'or a cadascú de nosaltres. Dinar a Can Solà de Matadepera. A la tapa del rellotge hi figura una inscripció recordant el motiu del regal.

Sense data

Començo a llegir una biografia de Georges Simenon. El meu interès per fer-me amb aquest llibre era doble, si es vol. Reconec que el voluminós recull estava en un lloc destacat, i molt rebaixat, d'una llibreria. Sempre m'agrada, si no busco un autor o un llibre concret, tafanejar en aquests espais on de vegades es poden trobar coses interessants. Havia llegit de jove alguna aventura de l'inspector Maigret però no m'havien tornat boig aquestes lectures. Els seus primers llibres van ser ambientats a Lieja i en una zona on jo havia viscut: a Outremeuse, barri d'aquesta ciutat. Aquest barri es troba com una illa entre dos rius o, millor dit entre la Meuse i una derivació del mateix riu formant, doncs, una illa al mig de la ciutat. Els dos llibres són *Le Pendu de St Pholien* i *Au Pont des Arches* que és la seva primera novel·la. Em sorprèn el nivell de vida que va obtenir gràcies a les novel·les i les seves adaptacions al cinema. Suposo que em sorprèn perquè és una altra època i sembla que no pugui ser, i és evident que avui dia hi pot haver una major difusió però també hi deu haver uns majors impostos. No sé si té punt de comparació amb alguns escriptors actuals. Em vénen al cap els que puguin estar relacionats amb les adaptacions al cinema de Hollywood.

1 de juliol

Ja tinc 44 anys. Reflexió breu, i diria que habitual, sobre el pas del temps i sobre la feina feta.

Llegeixo força, i també rellegeixo tot allò que em va interessar una primera vegada.

Pintar, mirar i veure. Sobretot entendre el que passa a fora i també a la tela.

8 d'agost

Avui és el meu sant. La Rosa em fa alguns regals habituals i també un llibre que em feia molta il·lusió de llegir: *Barcelona - Roda de Ter*, epistolari entre Joan Vinyoli i Miquel Martí i Pol. En un primer cop d'ull el trobo molt interessant, més endavant, si ho crec oportú, en deixaré les meves impressions al dietari.

Sense data

Vull escriure una història d'una certa llargada i veure si hi puc fer lligar un cert nombre de personatges en una mateixa narració. He fet una primera sinopsis de base i crec que a partir d'aquí hi aniré bastint tota la història. Ja veurem si me'n surto, si més no em mantindrà ocupat una temporada.

9 d'agost

Per fi trobo el llibre de poemes de la Maria Mercè

Marçal, *Llengua abolida*.

No fa gaire sentia a parlar del morbo que produeix la mort de qualsevol personatge conegut, sobretot si es dedica a la música o a la literatura, perquè segons deien, això dona una empenta a la seva obra. Reconec que això m'ha passat amb alguns artistes, però sempre quan a priori ja hi havia una predisposició a conèixer l'obra d'aquests personatges. Em va passar amb la Montserrat Roig, amb qui fruïa en els pocs programes de televisió o tertúlies on la vaig sentir a parlar. Amb la Maria Mercè Marçal m'ha passat el mateix, volia apropar-me a la seva obra seguint el meu camí de coneixement d'autors en llengua catalana, i la seva mort em va sorprendre amb la feina per fer.

11 d'agost

Avui em llevo tard. Fa molta calor. Potser com que dedico part del matí i la tarda a pintar algunes coses de casa, la sensació de xafogor és més alta. M'haig de dutxar diverses vegades al dia. Més tard anem al cine amb la Rosa i el David. No sé per quin motiu la Rosa s'interessa pel sistema de classificació de les pel·lícules per edats. No hi estem gaire d'acord.

12 d'agost

Llegeixo el llibre epistolari *Barcelona-Roda de Ter*. He arribat a la carta que en Miquel Martí i Pol escriu el dia 14 d'octubre de 1981. La lectura de la poesia de Martí i Pol la vaig iniciar l'any 1993, quan la Montserrat Ribes em va regalar, per Nadal, *Els bells camins* tot dient-me que aquest camins no sempre són els més fàcils. La lectura del llibre em permet conèixer la part més humana de Joan Vinyoli i també de Martí i Pol. La carta de la pàgina 115 reafirma la necessitat que en tot acte creatiu hi has de poder trobar més o menys el "residu humà", que diu Vinyoli. Abans de la paraula o el dibuix formal hi ha la vivència, el conflicte. M'ha entristit pensar que, per la data de l'última carta del llibre, potser va ser també l'última que va escriure. En Vinyoli va morir a finals del 1984.

24 d'agost

Ahir dijous va ploure molt. Amb la Rosa parlem d'anar uns dies a Viladrau. Ja veurem si al setembre ho podrem fer.

La primera lectura de l'obra de la Maria Mercè Marçal em dona la seguretat que és una obra en la qual hauré d'insistir molt, té una poesia que necessita de molta atenció. Paraules noves per mi. Tot plegat és per mi molt engrescador. A major coneixement d'una llengua, més gran és la possibilitat d'entendre l'autor.

28 d'agost

He tornat al llibre de Jaume Pla, *De l'art i de l'artista* que vaig llegir el 1996.

La poesia i els dietaris tenen un avantatge sobre d'altres gèneres literaris: no tens l'obligació de llegir-los d'una tirada. Ens és permès, per la mateixa

estructura de l'obra, anar i tornar-hi sempre que vulguem.

Com que fa temps (massa temps penso jo) que no pinto, em neguiteja pensar què faré quan torni a agafar els pinzells. Penso massa en la dicotomia abstracte-figuratiu. Bé, la veritat és que em preocupa més com pintar una cosa que el tema en si.

Avui hi veig una possibilitat, un camí obert: els records que haig de plasmar com sigui. Crec que l'objecte en si mateix o part del mateix podria incorporar-se a l'obra. Per exemple, el vell paper d'empaperar que em recorda les cases on havíem viscut a Lieja. Dibuixos a les parets que en la foscor de la nit es transformaven en personatges o objectes fantàstics. Caldrà buscar en la memòria tots els elements per portar a terme aquestes teles que podrien ser com unes ombres del passat. En escriure aquestes ratlles penso que alguns d'aquests records que em neguitejaven i que ara per ara semblen impossibles de traspasar a la pintura, malgrat una petita escletxa que m'apareix des de fa poc, tal com apunto més amunt, s'han pogut transformar ja en poesies.

14 de setembre

Anada a Viladrau. Respirem aires del Montseny. Hem dinat, després d'una passejada pel poble, a l'hostal Bofill. Es conserva en molts pobles que estan allunyats de les grans capitals un aire d'agradable passat, malgrat que la modernitat hi és present de diverses formes. A Viladrau, s'hi pot trobar encara moltes botigues sense masses reformes i alguns hotels com el de la Glòria i el Bofill que són de principis del segle xx. Més tard m'assabento que Viladrau té una sòlida tradició literària. Per aquí han passat, Guerau de Liost, Josep Carner, Marià Manent... tots ells han deixat petjada d'aquesta vila en llurs poesies.

18 de setembre

Aquest matí estic inspirat i he començat a escriure uns versos per al poema d'aniversari de la Maria Àngels Pedrals. He escrits dos versos i la idea, que m'ha vingut al cap per una cosa que ella mateixa ha dit. Ha parlat d'un bufet amb diferents calaixos que li servien cadascun d'ells per comunicar-se amb els fills, i ells amb ella deixant notes al calaixos respectius.

22 de setembre

Avui en Josep Masaguer inaugura una exposició a Belles Arts, a Sabadell. Espero que li vagi bé. M'agrada més com a dibuixant que com a pintor.

7 d'octubre

Per la festa major de Castellar vam veure a l'Arxiu d'Història, unes imatges de l'abans i el després de molts edificis d'aquí. La majoria de fotografies van fer exclamar a tots els visitant les mateixes frases: "Sembla mentida com passa el temps... o quin desastre que han fet amb aquesta o l'altra casa. No

ens queda quasi res del Castellar dels avis". I així una colla d'afirmacions més o menys crítiques. Dues fotos ens tocaven de prop a mi i a la Rosa: la casa on la seva família havia venut espadenyas i sabates, al Passeig núm. 25, a Cal Masagué, actualment forma part de les oficines de la constructora l'Obac i a Cal Marsol, que és on ara vivim en un edifici de pisos també al Passeig número 53. Ens quedem aquestes dues fotografies que haurem d'anar a recollir d'aquí uns quants dies. Veient-hi les publicacions de l'Arxiu m'interesso per un llibre de poesies d'en Joan Pinyot.

9 d'octubre

Avui fa vint anys que va morir en Jacques Brel. Se'n parla poc als diaris. Recordo que al col·legi de Lieja ens van fer recitar de memòria *Le Plat Pays*, que tot s'ha de dir en aquella edat trobàvem una mica avorrit. Estic fent una recopilació de la seva obra.

10 d'octubre

Al llevar-me al matí i posar els peus a terra he començat a marejar-me, o millor dit a tenir vertigen, cosa que no m'havia passat mai aquesta mena de rodaments de cap. Estic una mica espantat perquè he perdut l'equilibri. He passat tot el dia amb un desordre de l'equilibri i no sé el que m'està passant. M'aguanto a veure si no haig d'anar al metge.

20 d'octubre

A la tarda he quedat amb un API per veure un pis al Passeig de Castellar per tal de fer-lo servir d'estudi per pintar. Fa molt de temps que hi anava al darrere i ara crec que s'ha presentat l'ocasió. El que em quedo és petit perquè el que jo volia en el mateix edifici l'acabaven de llogar. Tinc dos anys de contracte, temps suficient per veure si m'interessarà canviar-lo.

29 d'octubre

La creació és una teràpia alliberadora. Potser me n'adono més en aquests moments en què amb l'escriptura sembla més fàcil deixar-hi els meus neguits. Cada llenguatge allibera potser d'una manera diferent, i amb intensitat pròpia. Per mi la possibilitat de vessar sobre el paper les meves experiències ha estat un fet important de purificació i de buidatge, com una mena d'exorcisme. Sempre torno al mateix, però ja se sap que la feina per fer no ens deixa descansar mai, el meu esperit no s'escapa a aquesta afirmació.

Aquells fets que fins ara no han volgut sortir i plasmar-se en una tela, han decidit a alguns donar-se a conèixer sota el traç del meu bolígraf en variades modalitats i encerts, suposo.

Sense data

Hem anat aquest dies a la sala d'exposicions de la Caixa de Sabadell a veure una exposició de l'obra

de gravador d'en Jaume Pla del qual havia quedat molt entusiasmat per la forma que va donar al seu dietari *De l'art i de l'artista*. La seva viuda era present a la sala i en una vitrina hi havia eines de l'artista i planxes de treballs fets. La seva *Palmera del delta de l'Ebre*, un burí i aiguafort de l'any 1991, és magnífica. Els de *L'albufera* i el de *La carretera d'Anjou* també. És emocionant després d'haver llegit el dietari passar per davant de molts treballs dels quals ell parlava a les pàgines del llibre.

Sense data, desembre

Estic treballant sobretot en la recopilació de les meves obres d'ençà que tinc l'estudi. Els mateixos motius de sempre no em permeten dedicar-me amb intensitat a la pintura, així que faig un treball d'ordenació del material tant pictòric com dissenyant algun catàleg a l'ordinador per destacar sobretot l'obra *Cercles*.

Sense data

Aquests dies ha mort en Joan Brossa. Recordo que l'única vegada que l'he vist de prop va ser en el Museu d'Art de Sabadell, quan van col·laborar l'Alfons Borrell i ell en un llibre. Ell amb la seva poesia i l'Alfons il·lustrant les seves paraules. D'això en deu fer molt poc, potser un any. Un dia, quan l'Alfons estava encetant aquesta col·laboració amb en Brossa, m'ho va explicar i em va mostrar l'esbós de la maqueta al seu estudi, on vaig anar ara no sé ben bé per què. Quan va venir a l'Institut de Castellar no me'n vaig assabentar, i ho explico ara perquè apareixem en la mateixa plana del *Diari de Sabadell*, ell per la visita a l'Institut i jo mencionat per una exposició.

1 9 9 9

Sense data

Aquest mes de febrer fa onze anys que col·laboro al taller de la Montserrat Ribes. Amb d'altres companyes, que fa deu anys que hi treballen, decidim fer una petita celebració. Fem un esmorzar a base d'entrepans i refrescos i un pastís especial fet per la Carme Ramon i la Margarida (potser elles i jo som els que portem més anys al taller). A sobre del pastís hi ha dibuixat un gran número 10 de xocolata. Bufem les espelmes i ens fem una fotografia de grup al despatx de la Montserrat que ens regala un portaretrat de fusta per posar-hi la fotografia en record d'aquest dia.

1 de març

La Rosa, que havia marxat amb les seves companyes del taller de la Montserrat Ribes a Sevilla, ha tornat entusiasmada per la ciutat i m'explica un munt d'anècdotes que pretenen cobrir el fet que jo no hagi pogut anar a la capital andalusa.

3 de març

He anat a l'enterrament d'en Joan Rocavert i Nadal, mort als 55 anys. En el seu comiat s'han manifestat moltes mostres de dolor. En Joan era una persona singular. Sempre el trobaves a tot arreu del poble on hi havia alguna activitat, no en va treballava de col·laborador a Ràdio Castellar i participava en moltes més entitats. En Joan Rocavert va ser especial per a mi perquè em va fer la primera entrevista com a pintor per a la ràdio. Tots els que havíem tingut la sort de tractar-lo el trobarem a faltar perquè sempre el vèiem a tot arreu amb la seva gravadora. La primera vegada que va venir a casa, el meu entusiasme sobre el treball pictòric d'aquell moment devia suplir la meua manca d'hàbit de parlar per ràdio. D'ençà que ens va deixar no he tingut ocasió de tornar a escoltar la meua entrevista; ho faig ara amb la intenció de refrescar la memòria sobre el que vaig dir aquell dia.

19 de març

Avui, dia de Sant Josep, ha mort el poeta José Agustín Goytisolo. Tot sembla apuntar que ha mort al caure de la finestra que estava arreglant, segons va dir la seva viuda en una entrevista que acabo de llegir.

Ens queda, però, el més important: la seva obra.

12 d'abril

Hem anat amb la Rosa a veure la presentació de l'últim treball discogràfic de Joan Manuel Serrat a l'Auditori de Barcelona. Reconec que vaig fruit més en la presentació del disc anterior. El nou Auditori per dintre és tot de fusta. L'ambient és una mica estirat i el públic es conforma amb escoltar el cantant sense participar-hi. Recordo que a la Monumental tothom participava en cada cançó. Al nostre costat unes noies encarcerades ens demanen que no acompanyem les lletres de les cançons i deixen la Rosa tota pansida.

23 d'abril

Avui havia d'entregar la poesia a la Maria Àngels Pedrals, però les circumstàncies ens han jugat una mala passada i no ha estat possible, així que s'haurà de posposar. L'he titulat *La vida al calaix*.

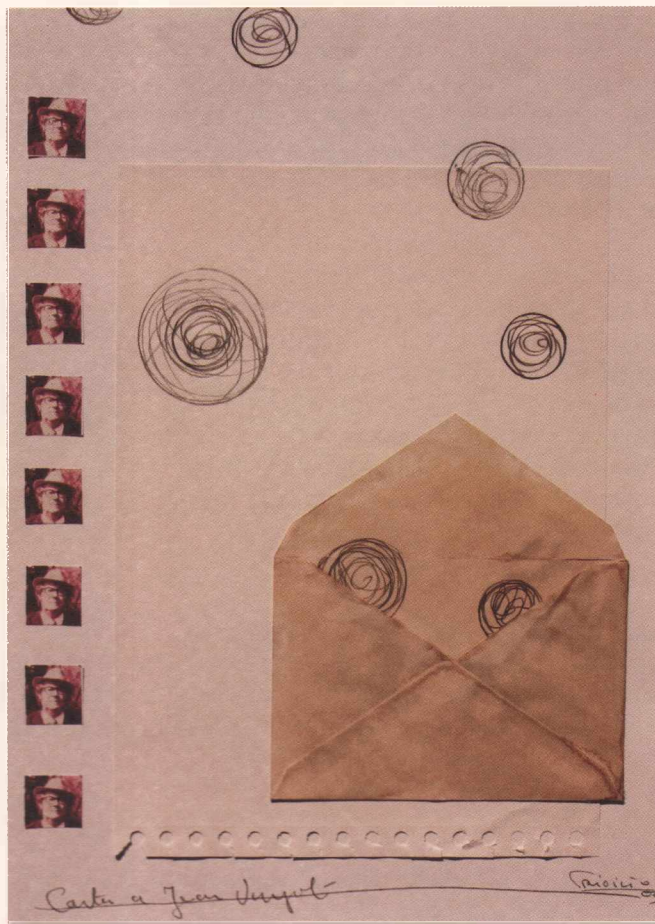
19 de juny

S'ha mort en Cubillas, un pintor decorador conegut nostre per les moltes activitats que feia al poble. El càncer fa una nova víctima entre la gent de la meua edat.

Dilluns 21 de juny

Avui, al taller, celebrem l'aniversari de la Montse Toscas. Li ofereixo uns versos que he titulat "*Els dies repetits*", que parlen de la importància dels petits fets quotidians després de certes experiències vitals.

13 d'agost

Domènec Triviño, *Retrat de Joan Vinyoli 2* (2003)
Tècnica mixta sobre paper, 40 x 29 cm

Demà dissabte marxem de vacances a Galícia. Ens hi estarem una setmana. Estic recollint les adreces en una agenda de butxaca per enviar-li, al meu germà de Liège, una postal de la ciutat de Vigo on diu que viuen els familiars d'uns amics seus.

15 de setembre

He començat a tenir una mica més de temps per pintar, almenys durant dos dies em podré dedicar a fer alguna cosa.

He triat diferents fotografies com a base per a unes aquarel·les. La primera és d'una zona dels Monegros, anant cap a Pamplona, l'any del viatge a Cantàbria, i l'altra és de Tossa de Mar. La primera és una successió de taques de colors sense detalls, ocres, terres, grocs i verds.

Tinc una tirada per les obres coloristes on el dibuix només sigui la guia invisible d'un pinzell carregat de color que descansa sobre una bastida absolutament necessària i imprescindible. El paisatge ho demana.

Sense data

Dimarts passat vam anar al cine amb la Rosa. Ho explico perquè de matinada em va semblar que el sopar que vaig fer després del cine se'm va posar malament. Un fort dolor al ventre i a l'esquena no em deixava dormir. Vaig esperar a veure si em pas-

sava, però era tan agut que vaig haver d'anar a urgències, on després de posar-me una injecció i fer-me unes proves em van diagnosticar un còlic nefrític. Sobre les tres de la tarda vam tornar cap a casa. No puc anar a treballar, m'han fet la baixa.

2 d'octubre

El dia 7 s'inaugurarà el Gran Teatre del Liceu amb l'obra de Puccini "Turandot". Deixant de banda el tema operístic, la reconstrucció és l'enveja de molta gent, sobretot dels italians que veuen com la seva Fenice encara està sota les runes després de tant de temps. El treball d'en Perejaume és sanament envejable per a un pintor; m'agrada el que ha fet en el sostre de la sala gran. Jo no sóc un aficionat a l'òpera però no perquè no m'agradi sinó perquè no he tingut tirada a anar-hi. Aquesta és sens dubte una assignatura pendent.

Sense data

Durant tres anys no he realitzat cap exposició individual, només les col·lectives del Firart'98 aquí a Castellar i la de socis de Belles Arts durant la Festa Major de Sabadell. Només he fet exposicions en grup.

3 d'octubre

Avui he baixat la dosi de calmants per veure si me'n puc estar. Ja ho veurem. Hauré de beure aigua amb menys calç que la de l'aixeta, per si de cas.

Dilluns, 4 d'octubre

He trucat al metge per demanar-li hora. Hi haig d'anar demà. Tinc l'estómac regirat de tants medi-

caments. Passo algunes coses a l'ordinador i a la tarda, ben estirat al sofà, escolto algunes àries de Luciano Pavarotti.

5 d'octubre

El diari porta avui la notícia que l'artista Bernard Buffet s'ha suïcidat a París a l'edat de 71 anys. Recordo que de jove, a Bèlgica, havia vist moltes obres seves i també moltes reproduccions ja que estava de moda. La vulgarització d'una obra a través d'un excés de reproduccions deu tenir un doble vessant que en alguns casos potser deu ser nociu per a l'obra. O no? De seguida una obra es converteix en decorativa, i si no està molt assentada en d'altres aspectes pot ser perjudicial, crec jo. D'altra banda, ha pogut viure de la seva obra i sembla que molt bé...

6 d'octubre

Ha mort l'Amàlia Rodríguez. En faig referència perquè d'uns anys ençà que m'interessa la música portuguesa. He descobert la música nostàlgica de Misia i també la del grup Ala dos Namorados, he tornat a escoltar l'Amàlia Rodríguez i Dulce Pontes.

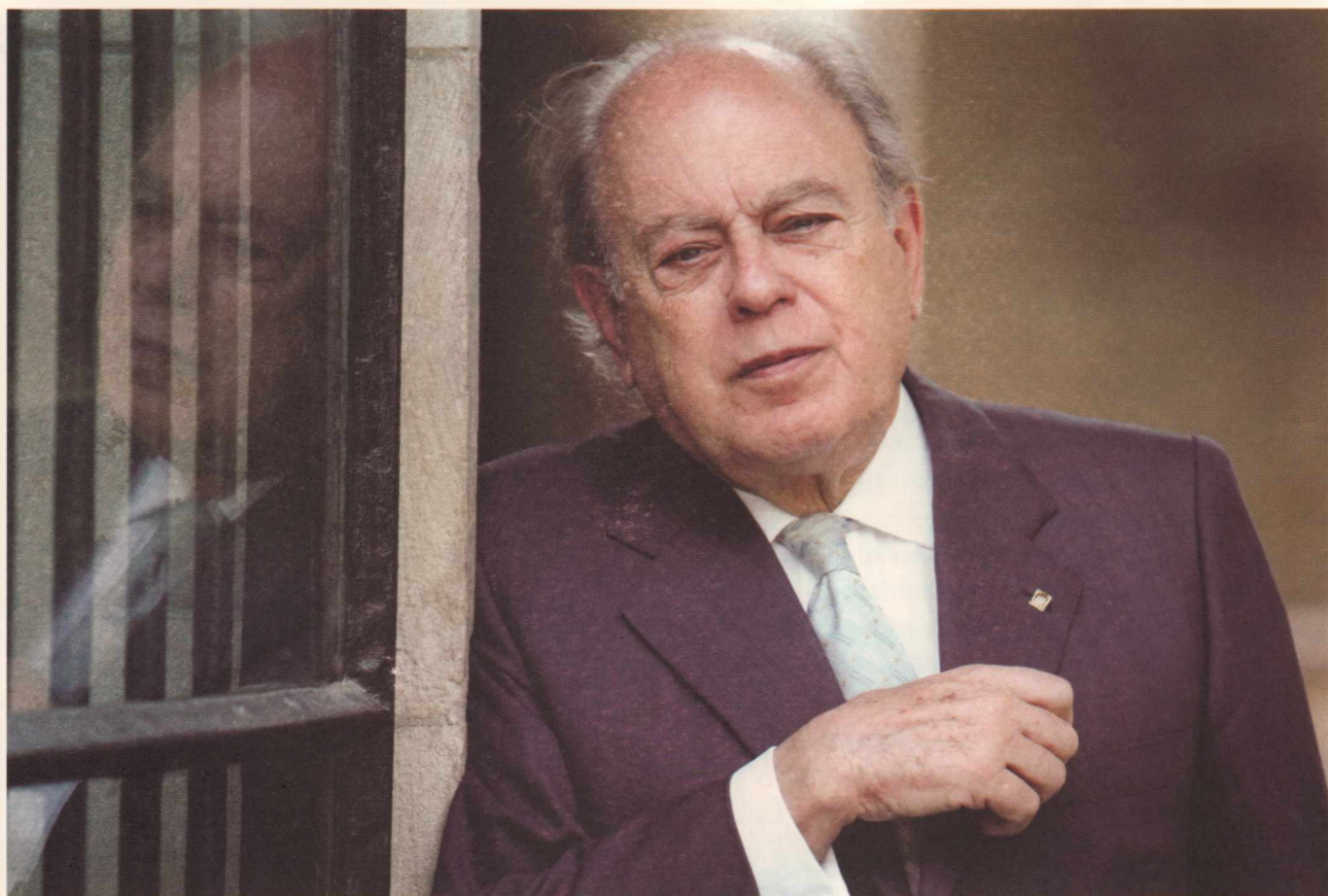
Vull anar a buscar l'alta per anar a treballar, ja em trobo més bé, almenys ja no tinc dolors. Espero no tenir un altre atac.

14 d'octubre

Avui assistim a Barcelona al míting central del PSC, al Palau Sant Jordi.

3 de novembre

A la Rosa també li han diagnosticat un còlic nefrític. Que és contagiós?

Entrevista a l'expresident Jordi Pujol

Jordi Pujol (Barcelona, 1930) ha estat president de la Generalitat durant 23 anys, del 1980 al 2003, i, en paraules de Joan Fuster, “el polític català més important des de l'època de Jaume I”. No hi ha dubte que aquesta afirmació polèmica ha descol·locat molts historiadors i intel·lectuals que s'han trobat davant d'un polític atípic, amb una forta personalitat pròpia que no respon al clíxe que tots tenim dels polítics. Per exemple, a mi sempre m'ha cridat l'atenció que Jordi Pujol, abans de les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, basés la seva campanya amb aquella frase de Pau Casals: “Catalans, exigiu els vostres drets però no oblideu mai els vostres deures.” Jordi Pujol va dir, el novembre del 1979, que només acceptaria ser candidat a la presidència de la Ge-

neralitat si tothom feia seva la idea de Casals. I és que, encara que no ho sembli, aquestes paraules contenen una forta càrrega política i moral. Els països només aniran endavant si tenen gent que abans d'exigir als altres s'exigeixen a si mateixos, si estan disposades a donar més que a rebre. Unes idees poc electoralistes...

No ens enganyem, aquesta moral continua sent més necessària que mai, cosa que vam poder comprovar amb la conversa que vam mantenir —l'amic Albert Antonell i jo mateix— amb l'expresident de la Generalitat Jordi Pujol al seu despatx ampli, elegant i auster del passeig de Gràcia de Barcelona, una tarda de finals de gener en què el vam anar a veure per parlar de Catalunya i la seva cultura.

Sr. Pujol, vostè va començar el seu activisme a favor de Catalunya en plena adolescència, quan només tenia setze anys. ¿Quines en van ser les causes?

—Bé, suposo que en tot això hi va tenir molt a veure l'ambient familiar que jo respirava a casa, ja que la meva família era catalanista.

En la seva formació també hi van tenir un paper destacat els seus mestres. ¿Quins en destacaria?

—Jo vaig ser alumne de l'Escola Alemanya i estic molt content de la formació que em van donar i també de parlar l'alemany. Després vaig anar a classes nocturnes de l'Institut Francès, on vaig aprendre literatura i sobretot la història de França. També estic molt content de parlar el francès. Quan van tancar l'Escola Alemanya, vaig ser alumne de l'Acadèmia Pérez Iborra on vaig tenir de professor en Francesc Gomà, que després seria catedràtic de filosofia. Ara bé, a part d'aquests professors, els meus mestres en aquells anys van ser una sèrie de persones a qui jo vaig anar a veure per parlar amb ells i perquè m'expliquessin coses de Catalunya. És el cas d'en Ramon Fuster, Joan Triadú, Vicens Vives, Josep Benet, Raimon Galí i Josep M. Ainaud, entre d'altres.

¿Quins eren els llibres i els autors que llegia en aquells anys?

—Jo vaig llegir molt fins als 32 o 33 anys. Després vaig baixar el ritme de les lectures perquè tenia molta feina i poc temps per llegir. D'entre els llibres que vaig llegir en els meus anys de formació en destacaria dos o tres pel seu patriotisme. És el cas de *El sentiment de pàtria*, de Joan Maragall, *Canigó*, de Jacint Verdaguer, i *Elogi de Catalunya*, d'en Vallès i Pujals. També recordo amb molt d'afecte un llibre ple de fotografies —que en aquella època no sovintejaven gaire— que es deia *Àlbum meravella*. Allà hi vaig veure moltes fotografies del Pirineu, de les Terres de l'Ebre, de Girona, etc. Fins als 23 anys es pot dir

que jo coneixia poc el territori català. És a partir d'aquests anys que em dedico a recórrer Catalunya de dalt a baix i d'est a oest.

Tanmateix, vostè encara avui ens sorprèn perquè continua llegint molt a diferència de la majoria de polítics. Digui'ns les seves últimes lectures.

—Doncs mira ara estic llegint trossos del *Qui-xot*, un llibre que vaig començar a llegir en la meva joventut però que no he acabat mai del tot. També estic llegint l'últim llibre d'en Francesc Cabana, *Els anys de l'estraper-lo*, i el de Vicenç Villatoro, *La dona a la finestra*, que parla de la vigília de l'11 de setembre de 1714. Un llibre que he llegit fa poc i que m'ha impressionat per la seva duresa és *Olympia a mitjanit* de Baltasar Porcel, en què l'autor posa de manifest la desfeta de tot un sector social que s'ensorra estrepitosament i moralment. També estic llegint el llibre d'en Ramon Tremosa, *Estatut de Catalunya, veritats contra mentides*, i el darrer llibre del periodista Ryszard Kapuscinski... Ara, jo més que res sóc lector de diaris estrangers. Tot i que tinc poc temps, procuro llegir-ne tants com puc.

La veritat és que vostè també ha escrit uns quants llibres. Els primers van ser clandestins: 'Fer poble. Fer Catalunya' (1958) i 'Construir Catalunya' (1965). Fruit de la seva estada a la presó de Saragossa, a causa dels fets del Palau, va ser 'Des dels turons a l'altra banda del riu' (1978) que jo considero el seu millor llibre.

—Hi estic d'acord perquè és l'únic llibre que no és polític sinó generacional. Va ser escrit a la presó i fruit d'una reflexió profunda i serena. És un llibre patriòtic i de reflexió moral en què faig una crida a la meva generació perquè es posi a treballar a favor de Catalunya.

La immigració espanyola dels anys 60 el va preocupar força, per això va escriure 'La immigració, problema i esperança de Catalunya' (1976). La immigració actual, però, és ben diferent...

—Sí, la immigració actual té coses positives i negatives. Per una banda és cert que Catalunya en necessita i que ens ajuda a créixer i a anar endavant. El que passa és que quan una immigració és tan massiva i arriba tan de pressa, planteja pro-

**"L'escola catalana,
l'han salvat
els mestres"**

blesmes a tot arreu i a tots nivells. Problemes d'escola, d'habitatge, de serveis socials. A més la seva llengua, cultura, costums, religió... són molt diferents de les nostres. Si la immigració continua sent tan massiva i sobtada, és obvi que ens crearà problemes econòmics, socials, i també identitaris.

Vostè ha estat president de la Generalitat durant 23 anys. En la seva obra de govern, ¿quin paper hi ha tingut l'ensenyament?

—Nosaltres sempre li hem donat la màxima importància, per això s'ha fet una obra de govern molt important. S'han construït moltes escoles, instituts i universitats arreu del país i amb una arquitectura de qualitat. El que passa és que les lleis d'ensenyament que ha creat l'Estat espanyol no han arribat a quallar mai i sempre ens han creat molts problemes d'aplicació. A més, també he de dir que la ideologia dominant en el món de l'ensenyament a Catalunya no és l'adequada. És una ideologia que rebutja parlar de la voluntat i també de la moral de l'esforç. Diuen que no hi ha d'haver exàmens i que han de passar de curs tots els alumnes, tant els que en saben com els que no... Als directors se'ls fa la vida impossible. El sistema és molt assembleari i experimental. Aquesta ideologia no és l'adequada, i a més he de dir que a Europa ja ningú no l'aplica. L'informe PISA (l'avaluació del nivell educatiu de la secundària que fa cada tres anys l'OCDE) diu que el nivell de l'ensenyament català està lleugerament per sota de la mitjana. Els països capdavaners són Finlàndia, Dinamarca, Corea, Japó, Taiwan, Hong Kong, Macao, Nova Zelanda... països on la ideologia espontaneïsta ja fa temps que l'han esbandida en pro de la moral de l'esforç, el treball i el sacrifici, amb la voluntat de reforçar el respecte a l'autoritat del mestre i valorar adequadament el nivell de coneixements dels alumnes... La LOGSE tenia coses bones però ha portat molts problemes a l'escola catalana i si no n'ha creat més ha estat gràcies als mestres, que són els qui han aguantat també el cop tan fort que ha representat la gran immigració que estem rebent. L'escola catalana l'han salvat els mestres, per això es mereixen un gran reconeixement per part de tota la societat, cosa que no sempre se'ls ha donat.

Parlem de cultura. Hi ha intel·lectuals que diuen que els seus governs no s'han preocupat gaire per la cultura catalana.

'Des dels turons a l'altra banda del riu, possiblement el millor llibre escrit per Jordi Pujol

—Bé, hem de parlar de llengua i de cultura. En el camp de la llengua el govern de la Generalitat va aconseguir dues coses que no hi eren a l'Estatut, l'una era fer que el català fos la llengua vehicular a l'ensenyament. Això és molt important i ens va costar moltíssim d'aconseguir, perquè la Llei de Normalització Lingüística ha estat la que més vegades s'ha impugnat davant el Tribunal Constitucional tant per part de governs del PP com del PSOE. L'altre fet importantíssim, no previst a l'Estatut, va ser la creació de TV3 i del Canal 33 i també de Catalunya Ràdio. Jo vaig posar molt èmfasi perquè es creés Catalunya Cultura, però la veritat és que aquesta emissora sempre ha tingut pocs oients. Pel que fa a la llengua, crec que és cert que fa 10 o 15 anys estàvem millor que

**"De cara al futur,
ens cal la
mobilització
moral del país"**

ara, però això en part és degut a l'allau immigratòria i també al fet que els catalans no defensem prou la llengua. Som massa tous. Jo sóc voluntari lingüístic, tinc un alumne colombià, Fabricio, i m'esforço a parlar-li i ensenyar-li el català, però quan surt a fora ningú no se li adreça en català perquè el consideren estranger. Així serà impossible que aprengui la nostra llengua!

Si parlem de cultura hem de fer referència a les infraestructures culturals, i ningú podrà negar que la Generalitat ha construït moltíssimes biblioteques i teatres arreu del país; el Teatre Nacional de Catalunya, l'Auditori, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, el nou Liceu, el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu d'Història de Catalunya, però també els museus de Solsona i Vic, el Diocesà de Lleida... i també hem estat l'administració que més diners ha aportat al Teatre Lliure. Val a dir que tot això no ho ha fet la Generalitat sola, també hi han col·laborat les altres administracions, però seria injust negar-nos el caràcter de capdavanters i no valorar prou bé que tot aquest esforç s'ha fet malgrat l'intent dels diversos governs de Madrid d'ofegar-nos econòmicament i posar-nos tots els bastons a les rodes possibles perquè no poguéssim fer la política cultural que Catalunya necessita i es mereix. Per altra banda, també hem intentat projectar la nostra cultura a l'exterior amb exposicions, suport a les traduccions literàries, la creació de l'institut Ramon Llull... Ara bé, la cultura d'un país no la fa només l'administració també cal que hi hagi grans creadors, i això no s'obté per decret. A Catalunya per sort n'hi ha i molt bons. La novel·la catalana, posem per cas —també la poesia i el teatre—, són de primer nivell europeu, però sembla que als propis catalans i als nostres mitjans de comunicació els faci vergonya dir-ho. Tanmateix, el que no hem sabut fer tots plegats, ni la Generalitat ni la societat civil, és la creació d'una mena de nou Noucentisme en què el cànon cultural català fos el de referència.

Fa pocs mesos va escriure un article al diari 'Avui' dient que estava molt content de l'Estatut que s'havia aprovat al Parlament de Catalunya el 30 de setembre, però que amb l'Estatut no n'hi havia prou.

—És obvi que si finalment s'aprova un bon Estatut Catalunya hi sortirà guanyant molt, però també és veritat que moltes coses no depenen de l'Estatut. Per exemple, la construcció del Quart Cinturó, que és molt important per al desenvolupament del Vallès, no depèn de l'Estatut. Ni tampoc que hi hagi alcaldes que es neguin a admetre en el seu municipi grans indústries, i que en conseqüència se n'hagin d'anar a l'Aragó o a l'estranger, o que a les escoles els mestres i directors no tinguin l'autoritat necessària, o que la gent de parla no catalana, andalusos, gallecs, colombians, paquistanesos... que es volen integrar a Catalunya i fan un esforç per parlar el català, nosaltres tinguem la mala educació, la desconsideració, de parlar-los en castellà. Així no n'aprendran mai! Bé, tot això no depèn de l'Estatut...

Per acabar, ¿quins creu que són els problemes més importants que té la Catalunya del segle XXI?

—Ara estem en una cruïlla important, i això vol dir que podem anar amunt o avall. Els nostres principals problemes són el de la competitivitat i les noves tecnologies, i lligat a això la necessitat de comptar amb un bon sistema educatiu. També tenim el problema de la globalització i la deslocalització d'empreses, el de la immigració i la seva integració a Catalunya. Per solucionar aquests problemes crec que ens cal la mobilització moral del país, el valor de l'exigència amb nosaltres mateixos. Ens cal una il·lusió col·lectiva per fer un país millor.

JOSEP RAMON RECORDÀ
Barcelona,
25 gener 2006

Quaranta anys d'ensenyament a Catalunya: anem prou bé?

Conferència del Molt Honorable Senyor Jordi Pujol
Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de Catalunya
Barcelona, 26 d'octubre del 2004

Aquesta és una conferència que faig a petició meua. No me l'ha demanada ningú i agraeixo al Col·legi de Doctors i Llicenciats que m'hagi ofert la possibilitat de donar-la aquí.

Si he volgut parlar d'aquest tema, que és prou difícil i fins i tot arriscat, és per cinc motius. El primer, perquè em sembla que no anem prou bé. El segon, perquè és un tema d'una gran transcendència. Per tant, si en un tema així no anem prou bé cal que ens en preocupem. Tercer, perquè jo ara tinc més llibertat que mai per opinar. No tinc cap responsabilitat política, o en tot cas poca. No m'he de preocupar ni per la immediatesa ni per la imatge, pel voler quedar bé. Quart, perquè malgrat això, valoro altament el potencial i la capacitat d'il·lusió que hi ha a Catalunya en temes d'ensenyament, per part de tothom i especialment dels mestres. I cinquè, la formació segueix sent una eina molt bàsica del catalanisme i de la promoció de les persones. A Catalunya el tema de l'ensenyament ha estat considerat molt important des de fa més de cent anys. I a més ha estat molt vinculat al catalanisme, a tot el moviment de recuperació i de dignificació de Catalunya que sempre ha considerat que el país havia d'anar endavant a través de la formació i la cultura.

Per tant, si ara alguna cosa puc fer i he de fer, és incitar la gent de casa nostra a mirar les coses de cara, a assumir responsabilitats i a ser sincers amb nosaltres mateixos. I si cal a rectificar.

Una altra característica d'aquest interès ha estat la pruija de la modernitat, de situar-se al capdamunt del moviment pedagògic del món. Val a dir que a casa nostra l'ensenyament de finals del segle XIX patia un encarcament incompatible amb una societat com la nostra que era dinàmica i renovadora, i enormement inquieta. I optimista, és a dir, que creia en la

capacitat de millora de la gent a través del propi esforç, de la formació i de la cultura.

Tot això ha estat molt positiu, tot i que més tard pot haver tingut algun efecte secundari no tan positiu.

Vàrem tenir durant molts anys el sistema educatiu imposat pel franquisme. Afortunadament, l'esplèndida realitat de nova pedagogia que el país havia produït fins al 1939, tot i la repressió, va anar reapareixent per aquí i per allà durant els anys 40 i 50, encara que fos precàriament. El cas és que no es va trencar la continuïtat. I sobretot, cap a mitjans dels 50, van començar a sorgir iniciatives d'escoles més modernes, catalanes, i en tots sentits més obertes.

El propi règim franquista també va intentar una renovació. Fou la reforma de 1970 que va durar fins al 1991 quan es va aprovar la LOGSE. Tècnicament qui la va impulsar fou el professor Díaz Hochleitner, i va representar un canvi notablement positiu. Malgrat això, amb l'adveniment de la democràcia, hi hagué un sentiment general que calia una nova llei i un nou sistema. Fou la LOGSE.

Recordo que parlant-ne amb en Solana, que aleshores era ministre d'Educació, em va dir: «la nova llei té dos objectius principals, l'escolaritat obligatòria fins als 16 anys i reformar la FP». Amb el primer objectiu hi estàvem del tot d'acord. Respecte al segon teníem dubtes que el nou sistema fos millor, però hi havia un aspecte que ens atreïa: la FP es dignificaria amb la LOGSE perquè s'hi entraria després d'aprovar l'ESO i no, com passava en molts casos, per haver suspès l'educació bàsica. Aquests dos punts i el fet de participar de l'ambient i de l'estat d'ànim de renovació, varen fer que tot el món educatiu català i la

pròpia Generalitat, juguessin un paper important en l'elaboració de la llei.

La creació d'escoles privades durant els 20-25 anys anteriors a Catalunya, com deia molt vinculades al moviment pedagògic d'abans de la guerra, moltes de les quals constituïrien el CEPEC, havien produït una considerable reflexió pedagògica i també ideològica i provocat molta experimentació.

Un incís sobre les competències autonòmiques: no varen quedar prou salvaguardades. Però el mal en part ja venia d'abans, del caràcter ple i no exclusiu de la competència en ensenyament de l'Estatut.

Ja tenim la LOGSE.

Permetin-me, de tota manera, un parell d'anècdotes que crec que tenen el seu interès.

Quan es discutia la nova Llei em va dir el director d'un centre de formació professional de filiació socialista: «President, ara ja havíem aconseguit que la Formació Professional funcionés bé. El sistema era bo. Ara ens tornarà a costar anys recuperar l'eficàcia que havíem aconseguit». També vull recordar el que aleshores em van dir els experts de la UNESCO que el govern de la Generalitat va consultar: «Una reforma escolar necessita anys per assentar-se. I per a poder-ne dir si és bona o no. Convé no canviar cada dos per tres.»

Tot això no invalidava la conveniència de fer canvis. Després hem de veure si varen ser encertats o no. Si en parlo és per avançar dues conclusions finals del meu discurs.

Primera: Els sistemes escolars no poden canviar cada dos per tres.

Segona: No han de ser utilitzats com a munició política i electoral.

És clar que cada ideologia política té la seva idea de com ha de ser l'escola. Però segons

com s'apliqui això, a cada canvi de Govern hi pot haver una nova Llei. I això té efectes negatius sobre l'ensenyament.

És per això que més d'un cop CiU ja havia demanat —i ara ho torna a fer— que es fes amb l'ensenyament quelcom de semblant al que ha estat el Pacte de Toledo amb les pensions. Les pensions s'havien convertit en una arma electoral del pitjor estil, i això acabava de fer difícil que s'enfoqués bé un tema ja de per si mateix difícil. Doncs bé, quelcom de semblant s'ha de fer ara amb l'ensenyament. Es critica amb raó l'estil poc dialogant amb què es va dur tot el procés de la LOCE, que finalment fou aprovada amb el vot només del PP i en un clima enrarit i endurit. Cal no caure ara en el mateix defecte. Per part de ningú perquè l'experiència ha demostrat que hi ha coses de la LOGSE que sí que cal canviar, i algunes d'aquestes coses a la LOCE es modificaven positivament. Per tant cal que ara l'esforç de diàleg el faci tothom.

Entro ara a contestar la pregunta de si anem prou bé o no. Com que en alguns aspectes la meua resposta serà crítica, vull abans dir que el balanç global de l'evolució de l'ensenyament a casa nostra durant les últimes dècades crec que és positiu. I que això —i ho subratllo— és mèrit de molta gent i molt diversa. Poc o molt tots ens en podem congratular.

En aquest balanç, com a coses positives, hi podem posar les següents. Coses de naturalesa pedagògica, però també social.

Contribució decisiva a la normalització lingüística. Tinguem ben present que una de les coses més importants durant els últims 20 anys és que el català sigui llengua vehicular a l'escola.

Construccions escolars (en dues etapes, abans i després de la LOGSE).

Definició del mapa escolar.

Establiment d'un sistema escolar mixt, reforçat sobretot amb l'aprovació de la LODE.

Orientació molt inclusiva i integradora de l'escola.

Generalització molt aviat de l'ensenyament de 3 a 6 anys (el 1993 el 100%; i els primers de l'Estat).

No parlo del Pla d'Informàtica Educativa o de moltes altres iniciatives concretes, però vull insistir en quatre punts:

1r. Per part del Govern, de la comunitat educativa i en general de tota la societat, es

"Els sistemes escolars

no poden canviar
cada dos per tres ni
poden ser munició
política o electoral"

varen prioritzar dos aspectes: la catalanitat i la innovació pedagògica.

2n. A Catalunya la LOGSE es va aplicar molt ràpidament i molt al peu de la lletra, tal com creïem que manava la Llei. I això va tenir repercussions econòmiques i socials importants i va fer més dura la transició d'una Llei a l'altra.

3r. Les ràtios que ha arribat a tenir l'escola catalana són bones. Són d'alt nivell europeu.

4t. L'escola fou vista sempre com una eina fonamental de política de convivència i de cohesió, i també d'acció integradora sobre la immigració.

Analitzem també els dèficits que pateix la nostra escola.

Hi ha el dèficit pressupostari, en part mitigat per la importància a Catalunya de l'escola concertada. Quan parlem del dèficit fiscal català no hi solem incloure les aportacions privades a l'escola concertada que donen un cert respir econòmic al sistema escolar en el seu conjunt. Aquest problema pressupostari s'ha agreujat durant els dos o tres anys a causa de la immigració. Però tan negatiu com això —si bé en part hi està relacionat— és no poder disposar d'una sisena hora de classe a la primària de l'escola pública (sí que hi és a la privada o concertada). Això ha erosionat l'escola pública. Abans de la LODE la Generalitat havia permès una sisena hora diària, però després de la LODE el currículum implica 5 hores només. Això s'ha de trobar la manera de canviar-ho, i més tenint en compte que a Catalunya amb les mateixes hores que a tot l'Estat hem de fer una assignatura més, el català. Per cert que això representa un punt negatiu de comparació entre l'escola pública i la concertada o privada. És una crítica injusta a l'escola pública ja que no en té la culpa.

Crec que entre els punts febles hem d'esmentar també l'haver sacrificat el paper dels directors. O bé el de la insuficiència de guarderies. Encara que es pot comprendre que la Generalitat no entrés a fons en el tema de guarderies fins haver resolt tot el referent a l'ensenyament obligatori.

De tot això hem de ser capaços de parlar-ne amb serenitat i sense partidismes. El partidisme desenfrenat desorienta i desmoralitza. Em diran que això és propi de la política i que no té importància. En tot cas és propi de la mala política —de la que jo en deia la política del misto— i no és veritat que no tingui importància. En té perquè provoca

L'expresident de la Generalitat Jordi Pujol

desmoralització entre pares i mestres, que són els dos pilars bàsics de la formació.

No ens hem de deixar influir per segons quines crítiques. El balanç que ens podem atribuir és bo, i en això hi ha jugat el moviment pedagògic dels anys 50, 60 i 70 i les iniciatives dels 80 i 90. Hi han participat molt els mestres, sobretot i en general la societat. I és bo que tots plegats sapiguem valorar aquest balanç perquè tenim dret a l'autoestima i perquè la necessitem.

Per exemple, no és justa la crítica que es fa del fracàs escolar. No és justa si estadísticament es comparen les nostres xifres amb les dels països tinguts per avançats.

Si es comparen les estadístiques de gent de molt baixa qualificació professional o les de baixa alfabetització.

O bé si tenim en compte el que ha representat l'escola des del punt de vista lingüístic. O d'integració i d'immigració. Oimés perquè a Catalunya almenys aquests reptes tenen més magnitud, més profunditat i més transcendència que a la gran majoria de països europeus.

He de dir encara dos mots més sobre els mestres. Amb tots els entrebancs que vulguin, l'ensenyament a Catalunya durant els últims 40 anys ha progressat molt: més alumnes, més anys d'escolaritat, més modernitat, més inclusió social, més catalanitat, etc. Això en bona part ha estat gràcies als mestres. El cas de la LOGSE és especialment significatiu. La LOGSE va ser acollida per moltíssims mestres positivament i amb ganes. Després es varen anar fent evidents les dificultats de la seva aplicació i els mestres en varen notar més que ningú el pes, però varen seguir treballant amb gran dedicació. Sense això la Llei hauria entrat en una crisi de conseqüències greus per al conjunt de l'ensenyament. I el mateix pot dir-se de com els mestres aguanten el cop que representa la gran immigració que estem rebent. L'Administració fa un esforç i en farà més —n'estic segur—, però qui malgrat tot això aguanta l'escola són els mestres, i això requereix un gran reconeixement.

Amb o sense l'equivalent del Pacte de Toledo el cert és que ara tenim com a perspectiva molt propera l'elaboració d'una nova llei. Com ja els he dit, nosaltres —vull dir CiU i el Govern de la Generalitat— varem votar la LOGSE. És més —i a això també m'hi he referit—, precisament perquè estàvem immersos en el moviment pedagògic català varem participar en la seva preparació i elaboració. També abans havíem votat la LODE, alguns aspectes de la qual varem negociar especialment, sobretot els referents a concerts i sistema mixt. En canvi varem votar contra la LOCE. En primer lloc per motius competencials, motius autonòmics. I després per motius més de criteris educatius, com la rigidesa del sistema d'itineraris o el fet de treure caràcter educatiu al període de 3 a 6 anys.

**"Aquests anys
hem caigut en greus
errors: no valorar la
moral de l'esforç"**

Però ara no els parlaré dels aspectes més tècnics d'aquesta nova llei. Aquests aspectes ja no em correspon seguir-los tan de prop com abans. Ja ho farà qui correspongui. En canvi convido a reflexionar una estona si totes les idees bàsiques de la nostra pràctica educativa són bones o no. Ens hem de preguntar si de vegades no hem anat massa carregats d'ideologia. I també ens hem de preguntar si l'obsessió que tenim els catalans per ser sempre i en tot l'avantguarda és sempre bona o no.

Començo per aquest últim punt. Ho faig conscient que a molts catalans justament els fa feliços pensar que anem al davant de tothom, que marquem el pas del món. Però de vegades ens passa que tot d'una ens girem i veiem que els de darrere no ens han seguit. I que nosaltres, amb un excés d'entusiasme i de vegades de poc realisme, hem anat a parar a un indret molt incert.

Ens fa feliços poder dir que Engels ens va qualificar de la ciutat més revolucionària del món, que després vàrem ser la capital de l'anarquisme i després del trozkysme. I amb poques ganes de polemitzar no cito altres casos més propers en què hem estat o ens hem cregut que érem els profetes d'un nou món, i els primers de la classe. I finalment els grans progressos els han fet uns altres.

Crec que en part això ens va passar en pedagogia. Això dit amb tota simpatia i convençut a més que s'han fet aportacions ben positives. A més jo mateix, d'una certa manera, en aquell moviment també hi vaig participar. I la mateixa Generalitat presidida per mi hi va estar molt vinculada. Per tant, les crítiques que pugui fer van per a tothom, també per mi. Com a contrapartida demano que s'analitzin les coses objectivament.

No entro en temes que avui ja tothom critica, com les matemàtiques de conjunt. Això està superat, però el que preocupa és la facilitat amb què durant uns anys ens ho vàrem empassar.

Però anem a coses de més gruix i que en bona part encara duren. I que no són pròpiament de tècnica pedagògica. No es tracta de discutir amb rigor tècnic el que hauria de ser la nova Llei que el Govern Central anuncia, sinó si les idees bàsiques del nostre pensament pedagògic són prou bones.

Ja hem dit fins a quin punt la continuïtat del pensament pedagògic del primer terç del segle XX fou positiva. Vull subratllar a més la

grandiosa aportació que aquell moviment va fer al catalanisme i al projecte i al somni de Catalunya. Una aportació feta d'optimisme, perquè com he dit creia que la cultura i la formació produirien una Catalunya d'alta qualitat cívica, feta d'autoexigència i d'ambició, d'excel·lència, feta d'ordre creador. Si no haguéssim pogut anar a parar en aquells antecedents en el camp de l'escola no hi hauria existit l'ebullició creativa dels anys 50, 60 i 70.

Però fet aquest gran reconeixement, ara hem de ser capaços de preguntar-nos serenament sobre les idees bàsiques que avui tenim, en part procedents d'aquell moviment, però que han estat sotmeses a la influència de tots els canvis polítics i socials, ideològics i culturals dels últims 40 anys.

1r. La poca consideració per la moral de l'esforç. Ja sé que hi ha sectors que aquesta paraula la troben suspecta. Crec sincerament que haver marginat la pedagogia de l'esforç té efectes molt negatius. Per als alumnes, primer, per al país, després. També trobo erroni considerar que l'esforç bàsicament ha de ser col·lectiu.

És veritat que l'esforç ha de ser ajudat des de la col·lectivitat. És a dir, que la col·lectivitat ha d'organitzar-se de cara a ajudar l'esforç de les persones. I que la col·lectivitat com a tal també s'ha d'esforçar. Però —finalment— i això és el que veig que s'accepta poc—, l'esforç és individual.

2n. Un concepte jo crec que equivocat de la democràcia a l'escola, amb un rebuig al meu entendre molt poc matisat del sentit d'autoritat i de jerarquia. Ja sé que no està de moda parlar de jerarquia i d'autoritat, i també sé que l'autoritat pot degenerar en autoritarisme i la jerarquia en encarcament, i que justament a l'escola això havia passat. Però no per això se n'ha de prescindir, simplement s'ha d'estar vigilant.

L'experiència ha demostrat, per exemple, que no ha estat bo suprimir l'autoritat dels directors, o encara que només sigui deixar-los molt disminuïts o molt desvalguts. Suposo que a l'hora de discutir la nova llei se'n parlarà d'això. I fora bo tenir present que aquesta és una de les crítiques que fa molta gent. I que juga un paper important en la comparació que se sol fer entre escola pública i escola concertada.

3r. L'excés de concessió a l'espontaneisme.

Això són coses que vénen encara del maig de 1968. D'aquella revolució que va canviar positivament una pila de coses, però que ha calgut reconduir. I que han reconduït molts dels seus mateixos protagonistes. Que n'han reconduït molts aspectes, un d'ells aquest de l'espontaneisme.

Aquell espontaneisme que fa que avui hi hagi homes i dones de 30, 40, 50 anys que maleeixin aquell professor que en comptes d'ensenyar-los anglès els va ensenyar no sé què que ells, portats per una espontaneïtat no solament admesa sinó aplaudida li varen exigir. Com diu en Salvador Cardús, «l'espontaneisme ha estat la manera d'emascarar l'absència de models», la manca de criteris educatius. Ja sé que això ja no passa tant, però encara se'n detecten rebrots.

4t. El rebuig de la valoració dels coneixements. Del control dels coneixements. Que justament és una cosa que la societat i l'economia modernes ens imposen cada dos per tres durant tota la vida.

En tots aquests aspectes, ¿hem orientat prou bé les coses durant les últimes dècades?

M'interrogo sobre aquests punts, entre altres coses perquè ja que el meu interès per l'ensenyament es va iniciar a través dels grans mestres de la pedagogia catalana dels anys 20 i 30, i perquè tinc la sensació que avui en dia els valors dominants en alguns sectors pedagògics de casa nostra són força diferents dels d'aleshores. Cosa, pot dir-me algú, que en principi tampoc ha de sorprendre perquè han passat molts anys, i és veritat. Però també ho és que hi ha valors que és bo que perdurin temps i temps. Jo crec que també avui.

Val a dir que a Catalunya hi havia aleshores

"I rebutjar el sentit
d'autoritat i no
valorar prou
l'adquisició dels
coneixements"

una gamma molt extensa de tendències pedagògiques, des d'en Ferrer i Guàrdia a les que impulsaven els jesuïtes. Però jo ara parlo d'aquelles grans figures més vinculades a l'esforç col·lectiu de redreçament català a través de l'acció global del país, però sobretot a través de la cultura i l'escola com a eina de formació i civisme. I en parlo creient que segueixen essent del tot vàlids valors morals i actituds cíviqes que varen defensar. Per exemple, varen defensar sempre la moral de l'esforç, o bé varen defensar sempre el sentit de jerarquia.

Encara que no sigui pròpiament objecte de la meua conferència crec del cas fer una breu referència a uns aspectes més pròpiament polítics.

Com saben, la competència de la Generalitat en matèria d'ensenyament no és exclusiva, sinó plena. Això ha provocat des del primer dia un constant estira-i-arronsa amb el Govern Central, del qual no hem sortit del tot mal lliurats. Fins ara. Repeteixo, fins ara. Però amb el marge de decisió que hem assolit no podem fer a fons la política d'ensenyament que ens cal. Per exemple, no tenim prou llibertat per a fer els programes. Això combinat amb les limitacions econòmiques, fa, per exemple, que no haguem pogut ampliar l'horari escolar, com abans he dit.

Necessitem més hores de classe. Amb les actuals no podem entatxonar totes les assignatures que volem que s'ensenyi i durant el temps necessari. Enquibir l'assignatura de català és tot un problema, sobretot si no volem renunciar a segons què. I en tot cas cal que no sigui reduint les hores de matemàtiques o d'anglès. I això ara —si es manté la idea que es faci més castellà— pot ser encara més complicat.

Això pot veure's més complicat encara si des de Catalunya s'accepta la idea que les

Comunitats Autònomes han d'actuar —també a l'ensenyament— en termes de consens i de coordinació, a nivell de tot l'Estat. Sempre s'ha procurat des del Govern Central que les competències autonòmiques s'exerceixin en un marc de cooperació i de coordinació que en la pràctica comporta pèrdua de competència. La discussió del nou Estatut de Catalunya, que podria provocar el doble efecte d'una allau de peticions de nous estatuts i d'una renovada voluntat del Govern Central de coordinar i fixar mesures d'orientació pot fer-nos córrer el perill que la competència en ensenyament ens sigui amputada.

Val a dir que bona part dels temes que plantejo no són específics nostres. D'això ara se'n parla i se'n discuteix a tot Europa. I les inquietuds que els plantejo es donen a França i a Alemanya i a Suècia. Per tot arreu. Que cal reforçar el respecte a l'autoritat o que cal tornar a educar en l'esforç, o que sense famílies sòlides a l'escola li costa molt anar bé, o que la immigració planteja un molt seriós problema a l'escola, àdhuc en països tan sòlids com França o Alemanya, això és a l'ordre del dia en tots aquests països. Recordem, per exemple, les declaracions en aquest sentit que va fer Jack Lang a Barcelona, quan era ministre. O les reformes que s'han anat fent a Suècia durant els últims 10-12 anys. O com Jean Daniel es queixa que l'escola francesa ha perdut qualitat i cohesió i sobretot —i és el que més preocupa— capacitat d'integració.

Per d'altra banda, la problemàtica de l'ensenyament desborda el marc de reflexió i acció més pròpiament pedagògiques. Acabo de fer referència a la família. Vegin el que un personatge tan poc suspecte de conservadorisme com Saramago diu sobre la família i l'escola. Diu que «l'absentisme a les aules, el fracàs escolar i la violència a l'escola es deu a la dimissió de la família de les seves històriques obligacions». I afegeix que el sistema educatiu té poca capacitat per si mateix per a resoldre aquests problemes. Deixin-me subratllar l'adjectiu «històriques» obligacions. És a dir, les obligacions de sempre.

O sia que l'eficàcia de l'ensenyament es veu afectat per la mala salut de les famílies o pels problemes de tota mena que les puguin afectar. D'això d'uns anys ençà a Catalunya no se n'ha estat gaire conscient.

L'acció de la família, però, si es vol que si-

**"A l'escola
qui són decisius són
els mestres"**

gui eficaç s'ha de fer dins de la família. Diu Saramago que l'escola no pot actuar amb prou eficàcia sobre la família. Doncs bé, de la mateixa manera l'acció de la família sobre l'escola és limitada. L'acció eficaç de la família es fa sobretot dintre mateix de la família. A l'escola qui és decisiu són els mestres. I fora bo que el concepte de comunitat educativa no portés a una difuminació del paper dels mestres. O a creure que el paper d'uns quants pares a la comunitat educativa ja cobreix el paper de la família. No és així.

Deia que la problemàtica de l'escola va molt determinada pel que passa fora de l'escola. I que l'escola no ho pot canviar. Però com a mínim n'ha de ser conscient. De fet, bona part de les falles que he denunciat són conseqüència del relativisme que domina a la nostra societat. Tots dos són fruit d'un pensament molt flonjo, molt desdibuixat i poc capaç de definir-se. Neixen dins d'un pensament molt feble i una mica espantadís que no gosa fer propostes sòlides. Que de fet no gosa fer de mestre.

Com poden veure l'objecte de la meva conferència, més que res, és provocar una reflexió sobre l'ensenyament a casa nostra menys convencional del que se sol fer. Perquè, malgrat tota la pàtina avantguardista que ens volem donar, la veritat és que som bastant convencionals. Convencionals de l'avantguardisme i de vegades de l'irrealisme.

I això en un marc que fa difícil trencar aquest convencionalisme. Tot això té conseqüències molt negatives.

Un exemple del que els dic. He parlat de les obligacions històriques —és a dir, de les de sempre— de la família. Ho he fet aprofitant unes frases textuais de Saramago fa pocs dies a Barcelona. Ho podria haver dit de collita pròpia. Per què m'he servit de Saramago? Perquè sé que si jo parlo en termes d'elogi de les obligacions històriques de la família, seré immediatament criticat. Com que Saramago pensa i diu el mateix que jo m'aixoplugo sota del seu paraigües.

Reconèixer això no em deixa bé. Però això no és greu. El que és greu és que deixa malament la nostra societat. Una societat on

hi ha por de dir segons què. O ens limitem nosaltres mateixos el nostre pensament i la nostra llibertat d'expressió. En part perquè hi ha un mecanisme que tendeix a ofegar, o a ridiculitzar, o sistemàticament a treure credibilitat a determinades opinions, propostes o actituds.

Opinions, propostes o actituds que desencadenen un procés de manipulació tendent a ofegar-les. Un exemple: cada cop que he dit el que diu Saramago he estat objecte d'un considerable foc creuat polític, mediàtic i intel·lectual.

Jo no em queixo d'això. I menys ara que estic molt enretirat. Del que em queixo és que aquesta manera de fer és negativa. És improductiva socialment parlant.

Això ho hem de superar. Per molts motius, però sobretot per tres. Ja he dit que això ens porta a la ineficàcia i al fracàs. I el fracàs no ens el podem permetre. La formació dels catalans, i especialment de les noves generacions, és condició ineludible de la nostra continuïtat com a poble, i de la qualitat humana i social de la nostra societat.

Però tampoc no ens ho hem de permetre perquè justament en aquest camp tenim grans possibilitats. Tenim una tradició brillant que hem de saber preservar. Hem tingut i tenim molts bons professionals. Malgrat totes les limitacions, i les nostres falles, hem aconseguit bons nivells d'ensenyament.

L'escola catalana ha demostrat ser capaç de ser un gran instrument de cohesió i d'integració. I ha facilitat la formació social i personal de moltíssima gent. Seria un gran manament polític i nacional —i també ètic— que tot aquest capital no s'utilitzés bé, ja sigui a l'escola directament o amb aportacions fora de l'escola.

Acabo aquesta conferència, jo que no sóc especialista però que em preocupa allò que amb més o menys encert crec que és l'interès general, amb l'esperança que ajudi a assolir l'únic objectiu que es proposa que és estimular un debat lliure i sense complexos sobre aquest tema tan absolutament decisiu per al futur del nostre país.

ALBERT JANÉ

El quadern dels epigrames

I

El poema
és com l'isard,
quiet i immòbil,
entre grenys i mates,
en el rost de la muntanya:
només el discerneix
l'ull més entrenat,
i encara.
Però quan s'alça
i comença a saltar
de roca en roca
s'enduu totes les mirades.

II

Un acròstic sospitós
de missatges subversius
ha fugit cuita-corrents
encalçat pels detectius.

III

Qui diu que no té cap
vol dir, simplement,
que no té cap
(i, per tant,
ni cara ni cervell),
però qui diu que no en té cap
és segur que parla
d'una cosa
no tan capital.

IV

Amic de l'obaga,
company del solell,
devot de la boira,
esclau de l'estel.
Amic de la branca,
company del sarment,
esclau de la flor,
devot de l'arrel.

V

Un no sap mai si els amics
hi són de més o de menys:
o us deixen sol o la vida
us compliquen a pleret.

VI

Qui va pel món
pendent només
de l'horitzó
sovint no veu
les flors del mar-
ge del camí.

VII

Qui parla entre cometes
i escriu entre parèntesis
acaba entre claudàtors.

VIII

Els set pecats capitals,
com aquell qui no fa res,
han decidit reduir
el seu tipus d'interès.

IX

Quatre correctors
van de camarada:
l'un tan sols esmena
grafies no grates,
l'altre mots obscens,
l'altre rimes falses,
el quart tota llei
de barrabassades.

X

Em va prometre la ingrata
que ja em diria quelcom
i no m'ha dit res de res:
ni quelcom, ni llur ni àdhuc.

XI

No és pas el violí
qui viola la viola,
sinó la viola
qui viola el violí.

XII

I la poesia
que es creia tan al dia
perquè agafava el tramvia!
Ara agafa l'autobús
o bé el metropolità
però no es vol pas ufanar
d'aquest nou ús,
perquè no sap, demà,
què haurà d'agafar.

XIII

Els símbols, cofois,
presumeixen
del simbolisme
i de la simbòlica.
Les abreviacions,
que no volen ser menys,
ara reivindiquen
l'abreviacionisme
i l'abreviacionística.

XIV

Qui fa un cove fa un cistell,
qui fa una hipòtesi fa una tesi.

XV

Els polièdrics arraconen
els vells polifacètics.
Si fossin un poc profètics
sabrien que a ells, demà,
també els han d'arraconar.

XVI

L'esquelet de l'esmolet
els passa tots per la pedra,
l'esquelet de l'esmolet
els fa anar pel camí dret.

L'esquelet de l'esmolet
els passa tots per la mola,
l'esquelet de l'esmolet
els esmola ras i net.

L'esquelet de l'esmolet
els passa tots per la roda,
l'esquelet de l'esmolet
els fa anar pel pas estret.

XVII

Els flautistes autonòmics
i les sílfides del bosc
pactaran el tant per cent
de la dansa de l'amor.

XVIII

El gran mestre del triangle,
presoner del seu mester,
es perdrà pel bosc dels càlculs
i els arxius del sometent.

XIX

Els efectes i els afectes
es disputen la cançó:
els efectes, tan acústics,
i els afectes de l'amor.

XX

Els teòlegs sindicats
discuteixen dels pecats.
Teoritzen massa en va:
el que cal és practicar.

XXI

Un got
de vi
potser
pot més
que tres
sonets
de mots
eixorcs.
Això,
però,
sols pot
ser dit
amb mots.

XXII

Tots els dissidents
i els heterodoxos
es dolen i es planyen
perquè ara del cànon
han estat exclosos.

XXIII

Quan el paraigua fa ombra
l'ombrel·la para la pluja.

XXIV

Quatre ordinadors
van de camarada:
l'un té por dels virus,
l'altre dels programes,
l'altre és obsolet
—fa un any que treballa—,
el quart plega el ram
i diuen que es casa.

XXV

Si el desordre caòtic
m'inspira i m'impulsa,
és l'ordre qui em dicta
la paraula justa.

XXVI

Ara que volia escriure
m'ha fugit la inspiració.
Probablement se n'ha anat
(quines coses!) a fer un tomb
pel camí de vora el riu
o la placeta dels Oms,
pels porxos del carrer Gran
o pel barri vell del port.
I per què no? Que no hi té
tant de dret com qualsevol?

XXVII

Un ectoplasma sincrètic,
polièdric i subtil
—encara que alguns el troben
tal vegada un poc cretí—,
ha tornat de fer un viatge
que ha durat set anys i mig.
Ha tornat molt satisfet,
potser una mica més prim,
amb la maleta ben plena
de records i *souvenirs*.

XXVIII

Amb l'accent a la tercera
sortirà el que sortirà.
Si voleu (no en faig enrere)
ho podríem assajar:
una rosa de primera
que voldrà fer-se admirar,
un clavell que no té espera
i que frisa pel demà,
una lluna finestrera
sense ganes de minvar,
un estel que té casera
i que mai no es casarà.

XXIX

No se sap pas què ha passat,
s'ignora què ha succeït:
si el poeta maleït
com un foll s'ha enamorat
de l'amant del poeta enamorat,
o si el poeta enamorat,
per la passió posseït,
el seu amor ha declarat
a la dona del poeta maleït.
És, però, un fet comprovat,
i qui ho diu no ha pas mentit,
que el poeta maleït
amb mots cruentos ha abominat
el poeta enamorat,
i que el poeta enamorat
ha tractat de malparit
el poeta maleït.

XXX

Mossarabitzau a lloure
si tant de goig hi trobeu.
Amb mi no hi comptéssiu pas,
que jo em sento pirinenc:
isard, sense ser sorrut,
pairal, tirant a ferreny.

XXXI

Setze jutges d'un jutjat
han cridat a declarar
una estrella que no brilla
com brillava l'any passat.

XXXII

D'antic, hem vist
com els diversos ordes existents
es tiraven els plats pel cap
a causa de les seves rivalitats
i les seves gelosies:
jesuïtes, dominics,
agustinians, benets,
franciscans, salesians,
maristes, premostratesos.
Ara darrerament
hem assistit a la lluita
que han protagonitzat
l'orde de l'ordre numeral
i l'orde de l'ordre alfabètic
(davant la muda gaubança
de l'orde de l'ordre cronològic,
que s'ho mirava del darrere
de la barrera estant).

XXXIII

Les cometes, les carenes,
les cursives, l'espadat,
els incisos, les cingleres,
els guions dalt del serrat,
els claudàtors i els congostos
tots fan cap a Montserrat.

XXXIV

Els camells tenen dos geps
i tornen totes les lletres;
encalçats pels creditors
han fugit cap al desert.

XXXV

Si el cavall mata la sota,
l'alfil no sap qui matar:
que no mati i que procuri
amb la reina festejar.

XXXVI

Diuen que el dimoni
toca el violí.
Quina gran notícia
acaben de dir!
Qui més s'han sorprès
són un serafí,
un àngel arcàngel
i un dolç querubí.

XXXVII

La campana té més amics,
sobretot llunyans,
del que ella mateixa
no hauria dit mai.

XXXVIII

Amb molta sort,
avui, potser,
veuré com plou,
com surt el sol,
com lluu la mar
i com somriu
la Montserrat.

XXXIX

L'alquimista heterodox
i l'astròleg dissident
s'esbatussen, car tots dos
voldrien ser president.

XL

La bruixa i l'ordinador
se'n van de festa major,
i s'ho passen de primera
tot ballant una havanera.

XLI

La llosa fa nosa,
la rosa no gosa:
totes dues volen
la mateixa cosa.

XLII

Primer s'amaga la lluna
al darrere d'una duna.
Després s'amaga la pruna:
es veu que ja no ve d'una.

XLIII

La nota tan obscura
ningú no l'entendrà,
qui sap si ni tan sols
el qui la redactà.

XLIV

Anaven mal dades
i aquella malvada
maldava per fer mal.

XLV

És quan mira que domina,
quan camina és quan no vol.
És quan vol que determina
qui dels dos ha d'anar sol.

XLVI

La gitana del raval
ha embruixat el senyor bisbe,
la gitana del raval
ha embruixat el cardenal.
Enartats, els dos prelats
absolen dels seus pecats
—no en té cap de venial—
la gitana del raval.

XLVII

El sol festeja amb la rosa
i la lluna amb el clavell:
quan el sol beu més del compte
la lluna és qui té mareig.

XLVIII

Si no em paguen no reclamo,
si no toquen toco el dos,
si s'enfaden me n'alegro
i si em criden faig el sord.
Si em maregen em rebel·lo,
si se'n riuen ric per dos,
si s'estranyen teoritzo,
si s'allunyen jo no em moc.

XLIX

Fugint del tanc que
la meva via estanca,
salto la tanca
sòlida i ferma; tant, que
per sempre més em tanca.

L

Totes les llebres del terme
quan et veuen tortuguegen.

LI

Fa molt temps que no l'he vista
i no sé quan la veuré,
se'n va anar amb un guitarrista,
amb un músic de carrer.

LII

Tot passarà com un somni
d'una gran fugacitat,
i l'avui serà l'ahir
d'un demà immediat.
—Que t'equivoques, il·lús,
que t'erres de temps verbal:
tot ha passat com un somni
d'una gran fugacitat,
i l'avui, únicament,
de l'ahir és el demà.
—I si el demà fos l'ahir
d'un avui que ha de venir?
—Qui té fam somia pa,
qui té set somia vi.
Si de cas, ja avisaràs,
que jo no em mouré d'aquí.

LIII

Un esclau incontrolat
disfressat de literat
passarà de trasantó
sota el balcó de la dama,
quan arribi la tardor
vermellós com una flama.

LIV

Cacic de la boira,
senyor del mal temps,
baró de la pluja,
marquès de l'hivern:
la llar que m'acull
ni us blasma ni us tem.

LV

No sé pas ben bé per què
 ara tinc molt mal de cap,
 que em domina i que no em deixa,
 com voldria, treballar.
 I tanta feina que tinc:
 no sé pas qui la farà!
 Algun dimoni maligne,
 algun microbi malvat
 s'aixopluga i es regira
 a l'espluga del meu cap.
 És quant tinc aquest dolor
 que no em deixa treballar,
 que m'anul·la i m'esclavitza,
 que penso que el mal de cap
 de bon tros és més terrible
 que no pas cap maldecap.
 I amb la feinada que tinc:
 valga'm Déu, qui la farà!

LVI

Ara plou un altre cop
 mentre canta la viola,
 ara plou un altre cop
 mentre es plany el violí.
 Ara plou sobre els carrers
 de la ciutat que es desperta,
 ara plou sobre els carrers
 mentre faig el meu camí.
 Ara plou a poc a poc
 i les bruixes fan bugada,
 ara plou a poc a poc
 un plugim d'allò tan fi.
 Ara plou intensament
 —el bé i el mal es barallen—
 ara plou intensament,
 ningú no fa cas de mi.

LVII

Si l'estiu passa de pressa,
 la tardor serà un llampec:
 —Ves que vinc! —ens anuncia,
 decidit, el senyor hivern.

LVIII

Dins una torre de vori
 vet aquí que ara em recloc:
 és una torre de vori
 de canyes i d'enderrocs,
 de fustes, de llaunes velles,
 de totxos i de maons.

—Quina torre més galdosa:
 deu ser la torre del boig!

M'és igual com en digueu:
 no ens barallarem pel nom.
 Si no sap greu a ningú
 jo en diré el castell del jo.

LIX

No torna, no torna
 l'estiu més bonic!

Senyora a la platja
 s'enyora de mi:
 tot just diu adéu
 ja torna a ser aquí.
 La ruta del sol
 es posa de gris:
 no ens hi sap ningú,
 anem fins al cim.
 Un matí, la tarda,
 de nou un matí,
 i la tarda encara
 un altre camí...
 No en vindrà cap més
 d'estiu tan bonic:
 com més sol, més dol,
 com més lluu, més trist.

LX

No cal que t'esforcis,
no t'esforcis, no,
a córrer corrents
—oh, quin corredor!—
com si t'esperés,
mirant pel balcó,
la primera dama
—llum de la claror,
crema de les roses,
mel de la dolçor.
Per més que t'hi miris
se't veurà el llautó.

LXI

Com una trista sageta
passa l'estiu, tot passant:
perquè no té res a dir
es veu que passa de llarg.

La meva dama m'oblida
a la vora de la mar.

Ja han fugit les orenetes
i trigaran a tornar.

El soroll i la buidor
es disputen la ciutat.

Qui somia sota un pi,
qui s'allunya nord enllà,
qui s'enfila a la carena,
qui sojorna per la vall.

La meva dama m'oblida
a la vora de la mar.

LXII

ELS ESPIES

Tant que escolten,
tant que escolten
i no saben puntuar.

LXIII

L'estrella de la tarda
com si fos la de Nadal,
quan ja s'ha fet fosc del tot
com un far brilla allí dalt.

LXIV

Pel camí de la carena
han passat les collidores:
el raïm ja és madur,
el setembre l'enamora.

Pel camí de la carena
no és mai tard si encara és d'hora:
el perfumen el fonoll,
la menta i la farigola.

Pel camí de la carena
han tornat les collidores:
el setembre ja se'n va
i l'octubre ja s'acosta.

LXV

El cor de la nit
des del clos del llit.
El crit de la nit
des del niu del llit.
El cim de la nit
des del clot del llit.

LXVI

El cim al matí,
la vall a la tarda,
quan vingui la nit
cançons de muntanya,
i sempre aquell trist
record de l'amada.

LXVII

Novembre, novembre,
t'escapes pel fi
camí de la boira.
Nadal treu el cap
qui sap si abans d'hora.

Camí de la boira,
camí del no-res
—a tot estirar
d'un vers ignorat.

Un vers ignorat
mes no inexistent:
balanç d'un moment
resolt en fracàs.

LXVIII

Qui no brinda perquè diu
que no sap per què brindar,
que no brindi però que begui,
que begui sense brindar.

Qui no brinda perquè diu
que no sap pas si vindrà,
que no pateixi i que begui
que potser vindrà demà.

Qui no brinda perquè diu
que l'amor fugia enllà,
que begui sense manies
que l'amor ja tornarà.

LXIX

No dirà ningú que no
si la dama diu que sí:
ni el dimoni, ni l'arcàngel,
ni el bruixot, ni el querubí,
ni el lloat i respectat
professor de violí,
ni l'honorable senyor
president del sanedrí.

LXX

L'atzar i la voluntat
pledegen jugant a daus,
i quan plou sobre mullat
s'afanyen a fer les paus.

LXXI

L'ectoplasma del raval
ha fugit via naval.
Ha fugit més que corrent
encalçat pel sometent.
Qui sap si mai tornarà
i si algú l'esperarà:
la fantasma del castell
o la fada del farell,
la dona del general
o l'amant del cardenal,
o potser l'ectoplasmessa
tan gentil de la bisbessa.

LXXII

Tot canvia de pressa,
fins i tot el teu nom:
ja no et dius com et deies,
ara et dius no sé com.

LXXIII

El jeroglífic ha fet
un pacte amb el laberint:
si s'hi perden, que pledegin,
si no hi troben, què els vols dir!

LXXIV

El mèrit, el mèrit,
qui l'apreuarà?
Potser algú, demà,
quan serà pretèrit.

LXXV

SIS VARIACIONS D'UN TEMA CLÀSSIC

Un passamaner que es feia
passar per passavolant
ha fugit de cal notari
amb la dona del passant.

Un canonge vigatà
disfressat de manescal
ha fugit amb la senyora
del capità general.

Una fresca peixatera
ha fugit aquesta nit
amb algú, no sabem qui,
que no és el seu marit.

La dona del conseller
va fugir abans d'ahir
amb un pare felipó
disfressat de caputxí.

Un captaire de la Seu
amb aires de gran magnat
ha fugit amb l'opulenta
senyora d'un potentat.

Un flautista esdentegat
que ara fa de pianista
amb poca vista ha fugit
amb la dona del dentista.

LXXVI

Si m'embrutes t'emascaró,
si m'empaites tóco el dos,
si m'afaites et torisco,
si em retalles em recloc.
Si m'esquitxes et remullo,
si m'ignores ric tot sol,
si em critiques em rellisca,
si em menysprees no me'n dolc.

LXXVII

Allò que li desgravava
era, mireu per on,
el que li desagradava.
I és que en aquest món
que ens toca patir
tot no es pot tenir.

LXXVIII

No es creuen que sóc discret:
això sí que és divertit!
Jo no penso pas dir res
i encara els faré patir.

LXXIX

Els tres angles del triangle
han renyit amb els costats:
es veu que aquests els retreien
que els veien massa tancats.

LXXX

El so tan pur
del violí,
tan incisiu,
tan dolç i fi,
em diu que tu
ets lluny de mi.
Adéu, amor,
em toca dir,
ple de tristor
—pobre de mi!
Un estel lluu,
sembla d'or fi:
no té perdó
que sigui així.

LXXXI

Qui pogués tancar les orelles
talment com tanquem els ulls!

LXXXII

Un titella llavifi
sortirà de trasantó:
el rei li dirà que no,
la reina dirà que sí.

Plouran títols de l'Estat
a la vinya del senyor:
a la plaça del mercat
hi haurà xiscles de dolor.

La dama de bella pell
somriurà sense dir res:
per davant del seu castell
més d'un farà el desentès.

Amb roselles a l'escut
com un serf treballarà:
finalment haurà vençut
qui confon matí i demà.

La roda s'aturarà
davant de l'amo del mall:
ningú no discernirà
els dos costats del mirall.

La dama, del pergamí
se'n farà un vestit de nit
i el lluirà davant qui
no tindrà accés al seu llit.

LXXXIII

EL PÈNDOL DE FOUCAULT

Guillem Tell i els jesuïtes,
Robinson i els rosacreus,
D'Artagnan i els naturistes,
Serrallonga i els templers.
Superman i els albigesos,
Ramon Llull i els barrufets,
Davy Crocket i els maçons,
Buster Keaton i els hebreus.
Sandokan i els cabalistes,
Parsifal i els filisteus,
Pancho Villa i els essenis,
Robin Hood i l'Opus Dei.

LXXXIV

LA COMPETÈNCIA

S'adoben esclops.
Es lloguen sabates.
Es venen botines.
Es cusen avarques.

Es cusen botines.
S'adoben avarques.
Es lloguen esclops.
Es venen sabates.

LXXXV

Negar-se a dur roba de marca.
Pujar al cim de les Tres Creus.
No dir que fa mal temps quan plou.
Escriure versos amb lletra clara.
Respectar la pausa i el silenci.
Tenir una cortesia a la meva dama.

LXXXVI

Tot depèn de quines fites
persegueixen els delits:
qui lloa les teves dites,
qui fa elogis dels teus dits.

LXXXVII

La vida futura
comença demà
i diuen que dura
una eternitat.

LXXXVIII

Com ens ronda, com ens ronda,
la Dama de la Frontera:
avui de tu s'enamora,
demà em voldrà de parella.

Josefina Llauradó
LA NINA

Em va trobar en una botiga vella d'antiguitats que estava en un carrer estret, llarg i fosc, molt a prop de la catedral. Vaig veure com s'aturava davant el vidre, ple de pols, de l'aparador i com mirava dins amb la mà fent visera. Jo estava asseguda a terra, enmig d'altres nines que eren com jo: teníem el cap, el rostre, les mans i les cames fets de porcellana, i el cos tou, fet de roba, farcit de serradures o bé dur, de cartró pedra. Hi havia nines vestides de primera comunió; nenes amb trenes llargues i mitjons; una núvia guarnida amb un núvol de gasa i tot de puntes i farbalans, i nines amb vestits d'època com jo. Sempre m'havien anomenat la dama del gosset, tot i que el quisso ja feia temps que no el tenia.

Ell em va semblar un príncep rus, tan clar de pell i amb els ulls tan blaus. Tenia els pòmuls alts i marcats, i el nas molt recte; el somriure bonic i els llavis molt ben dibuixats. Mirava dins, els ulls resseguien a poc a poc, d'una en una, totes les nines que érem a l'aparador. Quan em va mirar, li vaig tornar la mirada: m'agradava seduir. Se'm va endur d'allí, d'aquella botiga fosca i humida, romàntica; se'm va endur d'entre aquelles quatre parets de pedra, que m'estotjaven i ofegaven com si fossin les valves fosques d'un musclo.

Em portà a casa seva, i en una sala neta de pols, plena de llum i de coses boniques, em va asseure en un sillonet menut, entapissat amb roba de cretona. Els braços i la fusta del respatllet els tenia policromats, amb tot un daurat de flors i fulles de roser, que feien una sanefa menuda sobre un fons de color blanc trencat. Allà vaig passar nits i dies. Era un lloc bonic, ell em feia companyia i jo no em sentia sola. De nit, em tapava amb una manteta de llana grisa, i de dia, per desvetllar-me, em rentava la carona i les mans amb una tovalloleta flonja; una tovallola que duia brodada a mà, amb fil de seda, dues lletres: la inicial del seu nom i la del seu primer cognom.

En aquella sala era feliç. Al matí, hi tocava una mica de sol i jo m'entretenia mirant com dansaven les volves de pols, dins del raig de llum que passava a través del vidre del finestral. A la tarda, ell venia i s'asseia en una butaca gran que hi havia al costat del sillonet. S'asseia i llegia. Començava repassant el diari que havia comprat, després, agafava un lli-

bre gruixut que era sobre una tauleta, l'obria pel punt, i llegia. De tant en tant, alçava els ulls de la lectura, mirava les busques del rellotge que portava a la butxaca de l'armilla, em guaitava i somreia.

Allà, en aquella sala, era feliç, però alhora m'adonava com n'anava, de mal vestida: em faltava una botina; no duia mitges ni vestit, només un viso blanc, esgrogueït, amb la punta de ganxet tota ratada; anava molt escabellada, notava els blens de cabell que em queien damunt del rostre, un rostre que ja no recordava com era: feia, qui-sap-lo, que no m'emmirallava; duia les ungles de les mans totes despintades, i em feia tot l'efecte que tenia un descosit a la banda esquerra del cos, per on perdia una mica de serradures. Tot plegat em feia venir un neguit i una angúnia que no sé com explicar.

Un dia, però, ell em va agafar a coll i tots dos vam sortir de casa. Camina que caminaràs, vam arribar a casa d'una senyora que vivia de restaurar tota mena de joguines velles i de nines de porcellana com jo. La ninotaire tenia un aparador muntat a la finestra. Dins l'aparador, hi havia una marieta de llautó, tota virolada, amb una clau, lluent, clavada al costat del cos i una nina de cartró pedra que duia pintats uns mitjonets blancs de perlé, unes sabatetes negres de xarol i un vestidet que figurava emmidonat i que era de color de rosa. Damunt la llinda de la porta del carrer, feta amb fusta de pi i pintada de color blau cel, hi havia un rètol, amb unes lletres molt ben dibuixades, que deia: *Can gos verd*.

Vam trucar al picaporta i, de seguida, la restauradora ens va venir a obrir. Era una dona agradable, de faccions dolces i mirada intel·ligent. Es veu que ja ens esperava perquè, així que ens va veure, em va agafar amb delicadesa i ens va fer passar cap a l'obrador. Em va estirar damunt d'un taulell i em va observar i palpar pertot arreu.

—Sí —va dir mentre em tocava amb la mirada perduda enllà—, és *La dama del gosset*, una peça única! Fins ara només la coneixia per referències. Aquí dins —va dir tocant-me el ventre— encara hi té part de la vagina.

Li va fer posar els dits damunt la meva panxa i ell va poder notar, entre les serradures, les parets d'aquella cavitat. Parlaven. Ell li demanava que restituís la meva forma original, però volia que tingués els ulls foscos i els cabells llargs i negres. Ella li deia que jo era rossa i que tenia els ulls d'un color entre blau i gris, però ell li replicava que allò li era ben igual, que els ulls i els cabells havien de ser foscos. Sorrut, no volia donar més explicacions. A la fi van quedar entesos i em va deixar allà, a l'obrador de *Can gos verd*. S'acomiadà de mi, fent-

me un petonet a la punta del nas i dient-me que aviat vindria a buscar-me.

De nit, vaig tenir por que ell no m'hagués abandonat perquè, així que va sortir la lluna, tot de joguines de llautó van començar a eixir de les raconades, a corrua feta, com si fossin ballaroles, i van començar a cantar, amb un timbre de veu metàl·lic, una mena de cançó enfadada que deia: "Ja t'ha abandonat, ell no tornarà... No, no tornarà, tra-la-ra-la-ra." Vaig estar tremolant de por i aguantant-me les ganes de plorar fins que va començar a fer-se de dia. La llum de l'alba va fer emmudir les joguines i semblava que les empaitava per l'obrador mentre elles cuitaven a amagar-se pels racons.

Quan va arribar la ninotaire, de seguida es va posar a fer feina. Aviat em va agafar i em va desfer tota. Després, durant el curs d'aquella setmana, em va anar modelant el cos de bell nou. Em sentia estranya allà l'obrador, feta miques damunt la manta, i em feia una mica de vergonya pensar que ell podia aparèixer en qualsevol moment i que podia veure'm així, tota desmanegada.

Un dia, la ninotaire, mentre em pintava les ungles de les mans, em va explicar la meua història. Es veu que un escriptor de renom, havia escrit un conte que havia tingut molta anomenada: *La dama del gosset*. El conte parlava de l'amor prohibit entre la dama, una noia jove, casada, i el seu amant, un moscovita una mica faldiller. A partir de la lectura d'aquest conte, un aristòcrata polonès tingué la pensada de fer-se fer una nina, que anomenà, tot seguint el model literari, *La dama del gosset*. La va dissenyar de tal forma que li va fer construir dins del cos una cavitat semblant a una vagina de mida real i, als braços, li va fer posar un gosset menut com el que sortia al conte. Al polonès li feia il·lusió jugar a tenir una amant eternament enamorada d'ell.

Vaig escoltar aquell relat, la meua història, i em va agradar, i sí que recordava el gosset, però, tot i que mirava de fer memòria, no recordava haver estat, mai, amb l'aristòcrata que m'havia dissenyat. La ninotaire em va dir que ell, el meu príncep rus, volia que tingués els ulls i els cabells foscos perquè, així, mai ningú podria endevinar que jo havia estat aquella nina tan preuada.

Quan va venir a buscar-me, la restauradora li va mostrar com m'havia transformat, ell va quedar parat, va quedar amb la boca oberta. Em va passar suaument un dit per la galta i va dir que era una preciositat. Després la ninotaire li va ensenyar els vestits que m'havia fet fer, les mitges, les botines, el capell i... Oh! Sorpresa! Una ombrel·la! Li va dir que s'estimava més haver fet una barcelonina se-

nyoreta del paraigua, que no pas una *dama del gosset* amb una bestiola que no sabia ben bé com havia de ser, perquè no n'havia trobat cap referència plàstica. Ell no parava de somriure, el notava feliç, content, amb el cor ple d'il·lusió. Vam sortir de *Can gos verd* amb la capsa dels vestits sota el braç i vam agafar un taxi per tornar a casa.

A casa de seguida em va dur a la sala, i allà, damunt dels genolls, no va parar de vestir-me i de despullar-me: vinga emprovar-me roba! Quan em tenia ben nueta em besava i m'acariciava pertot arreu i em posava un dit al foradet de la vagina. Al vespre, després d'haver-me desfet el pentinat i d'haver-me llevat tota la roba, ens vam allitar junts i va trigar molt en adormir-se. Tota l'estona feia el mateix: vinga acariciar-me; vinga jugar a embolicar un dit amb la cabellera; vinga mirar-me als ulls; vinga besar-me el rostre... L'habitació era plena de celistia, i quan, per fi, es va adormir, llavors vaig gaudir contemplant-lo: el trobava bell... com un àngel!

I va passar que, un dia assolellat que m'havia dut a veure la mar, quan ja tornàvem cap a casa, mentre travessàvem el parc de la Ciutadella va començar a ploure i com que també feia sol, va sortir l'arc de Sant Martí i tot va quedar esquitxat de colors. Ell reia i era feliç, giravoltava, i em duia a mi a coll.

Cantava: "Plou i fa sol..." De sobte, vaig començar a sentir-me estranya, notava una escalforeta que em corria per dins. Vaig veure que podia moure'm: vaig girar el cap; vaig obrir i tancar els ulls, i vaig adonar-me que podia moure els peus i les manetes. Ell s'adonà que em movia, que creixia, que em transformava, que esdevenia nina de carn. El vestit se'm va estripar, amb prou feines si em cobria els pits. Ell em va fer posar la seva jaqueta i allà, al parc, enmig de la humitat de la pluja i del perfum de les flors em va fer un petó als llavis mentre la gent ens mirava. Vam córrer per enfilel el passeig de Sant Joan, cap a casa. Corríem donant-nos les mans. Jo mirava a terra, em contemplava els peus, veia com trepitjaven el dibuix que feien les rajoles de la vorera; un dibuix en forma de flor com si l'haguessin dibuixat amb el tou d'un dit mentre el ciment encara era tendre.

Dins de casa, no vam pas poder esperar i vam córrer al llit, i no podíem pas parar de besar-nos. Ell deia que els meus petons tenien gust de sucre fos i em llepava, i després deia que tota jo feia gust de caramel. Vaig pensar que jo era una nina i que una nina bé deu ser normal que faci gust de sucre fos i de lllaminadures. I va parlar amb la ninotaire per explicar-li què m'havia passat. La ninotaire li

va dir que no patís, que jo era una nina, que havia estat feta per estimar i que l'estimaria sempre, però ell patia. Patia sempre i per tot: patia perquè jo no menjava; patia perquè jo no bevia; patia perquè jo no dormia; patia perquè jo no parlava... Jo era una nina i no podia ni menjar, ni beure, ni dormir, ni parlar. Jo havia estat feta per estimar i l'estimava.

Em passava l'estona asseguda, ara en una butaca com la seva, mirant pels finestrals, cercant coses boniques amb la mirada.

—Què mires, criatura, què mires? Deia ell agafant-me el rostre amb les mans i buscant la resposta dins dels ulls.

I tot espantat, va tornar a parlar amb la ninotaire i li va dir que tenia por que jo un dia no m'escapés de casa darrera el delit de mirar. Li va dir que jo tenia uns ulls que semblaven afamats; uns ulls que duïen dins el desig d'empassar-se les coses, el desig de menjar-se la bellesa. Ella li va tornar a dir que no patís, que anéssim a fer volts de Rambla i a mirar aparadors, que jo amb això ja en tindria prou. I anàvem a passejar, passejàvem per les Rambles, pel Born, pel parc de la Ciutadella, i jo badava i m'embadocava davant de les flors, de la gent, dels aparadors, però el que més m'agradava eren els plàtans del passeig que tenien l'enforcadura amunt, amunt cap al cel i les fulles verdes, netes de pols, noves d'aquell any, i l'escorça clara, d'un color crema tacat de verd, i en alguns punts com tacat de bistre.

Un dia, passejant pel parc, recordo que ens vam aturar davant la figura de *La senyoreta del parai-gua*.

—Veus —va dir-me—, la ninotaire va voler que fossis com ella i per això et va fer fer una ombrel·la.

Jo me'l mirava i l'escoltava, i estava contenta perquè la ninotaire havia volgut que m'assemblés a aquella figura de marbre, bonica i delicada, en realitat un brollador. Sí, ella i jo érem molt semblants perquè jo també era un brollador: un brollador de mirades, de carícies suaus fetes amb les puntes dels dits, un brollador de petons de sucre, de sentiments de nina.

I va passar allò que li feia tanta por. Una tarda, jo estava sola a casa, asseguda a la butaca davant dels finestrals. Tenia la capsa de botons de la seva mare a la falda. Era una capsa bonica tota recoberta de petxines: n'hi havia d'enganxades de cara amunt i mostraven el dins de nacre rosa; n'hi havia de blanques com un glop de llet, molt menudes, i d'altres de més grans amb una closca que

feia com un relleu d'ones. A mi m'agradava aquella capsa, no em cansava mai de mirar-la. Obria la tapa i em menjava amb els ulls aquell tresor de botons de tots colors. Tornava a tancar la tapa i quedava embadalida mirant les petxines.

I mentre m'entretenia obrint i tancant la capseta, el cel es va ennuvol·lar i la sala es va enfosquir. Llavors, va caure un xàfec que va durar pocs minuts, de seguida, va tornar a sortir el sol i la llum va entrar pel finestral. Vaig deixar estar els botons i vaig mirar cap a fora perquè m'havia adonat que havia sortit l'arc de Sant Martí. Em vaig alçar de la butaca, la capseta em va caure de la falda i els botons van fer tota una escampadissa, alegre i acolorida, pel terra de la sala. Vaig sortir corrents del pis, sense posar-me les sabates i sense tancar la porta: volia veure l'arc de ben a prop. Al bell mig del carrer, descalça i riallera, em banyava sota la llum de colors mentre els conductors em deien que si estava boja, i feien sonar els clàxons.

Des d'allà estant, el vaig veure venir, m'havia vist, duia un esglai a la mirada i jo no sabia per què. Llavors, em vaig sentir les cames com si fossin de fusta i vaig caure a terra. Havia caigut dins d'un bassalet d'aigua ple del reflex de les fulles verdes dels plàtans que tan m'agradaven. Ell em va collir i em va abraçar. Estava trist i amoïnada, desolat, plorava. Jo no podia moure'm, m'havia tornat petita; tornava a ser, només, una nina de porcellana.

Des d'aquell dia em va tornar a asseure al sillonet petit de la sala, el que tenia els braços i el respall ornats amb una sanefa de flors i fulles daurades. Al matí, jo mirava les volves de pols, i a la tarda, ell venia a llegir al meu costat i em feia companyia. Quan em mirava, m'adonava que estava enaiguat. Va arribar un dia en què, de tanta tristesa, va caure malalt i es veu que s'estava deixant morir, perquè no volia pas sortir del llit. Abans de morir, però va fer cridar la ninotaire i li va donar diners i un paper escrit. Ella se'm va endur del pis i mentre se m'enduia, ell plorava i jo no volia anar-me'n. No volia. No, no ho volia! Jo volia estar amb ell.

Ara som allà, a l'aparador de *Can gos verd*, jugant a fer girar l'ombrel·la. Ell és al meu costat, ara és un nin, alt i ros, de pell clara i ulls molt blaus, sempre em mira i somriu. La ninotaire el va fer seguint les instruccions que ell mateix li havia donat per escrit. Qui sap? Potser un dia plourà i farà sol, tot alhora, i algú cantarà: "Plou i fa sol...", i la llum de l'arc de Sant Martí entrarà dins l'aparador i... Qui sap!

A portrait of Isabel-Clara Simó, a woman with short, wavy, light-colored hair, smiling at the camera. She is wearing a dark, possibly black, top. Her left arm is resting on a wooden surface, and she is wearing a watch with a white face and a dark strap. An open book is visible on the surface in front of her. The background is dark and out of focus, showing some bokeh light effects.

Parlant amb
Isabel-Clara
Simó

La vida d'Isabel-Clara Simó (Alcoi, 1943) és la d'una dona lluitadora i combativa a favor de les nostres llibertats col·lectives, el país, la llengua, la cultura, la justícia social... És una dona que sempre ha fet diverses coses alhora, així mentre dirigia el setmanari Canigó, del 1972 al 1983, va fer la carrera de periodisme, i mentre treballava en un institut de secundària es va doctorar en Filologia Romànica i passava a exercir de professora durant quatre anys a la Universitat Pompeu Fabra, i mentrestant publicava una obra literària extensa, variada i de gran qualitat.

Va ser per parlar de tot això que la vaig anar a veure a casa seva, a l'Ametlla del Vallès, un dia no gaire apropiat perquè els carrers de la urbanització estaven pots enlaire a causa de les interminables obres públiques i privades que ens estan desfigurant tots els racons del nostre país. Gràcies a les indicacions del seu marit, molt amable i eficient, em vaig poder moure pel laberint que em va dur fins a casa seva.

El primer record que tinc de tu, Isabel, és de quan eres la directora del setmanari Canigó. Explica'ns què va representar per a tu dirigir aquella revista.

—Canigó era una revista mensual que es feia en castellà a Figueres. Cap a l'any 1972 es va convertir en un setmanari escrit totalment en català que va durar fins a l'any 1983, quan vam decidir tancar la revista. Jo recordo aquella etapa com a molt emocionant i electrificant però també com un malson, perquè cap dels que la fèiem érem professionals. Jo aleshores era professora en un institut de batxillerat on feia horari nocturn i la resta del dia me'l passava dirigint la revista. Hi dedicava moltíssimes hores. Lluitàvem per la inde-

“És un país difícil el nostre, on es veu que no pots tenir èxit sense despertar enveges i ressentiments”

pendència dels Països Catalans, la justícia social, el feminisme... Tot això sense entusiasme és impossible de fer. Ara, he de dir que sempre vam comptar amb col·laboradors amb el mateix entusiasme nostre. Perquè, és clar, fer una revista mensual o trimestral és gairebé un plaer, però dirigir un setmanari sense ser professionals és gairebé de bojos perquè cada dia estàs patint per l'article que no t'ha arribat, la foto que no t'han dut... i els dies passen volant i no t'adones i ja ho has de portar a impremta. Malgrat el nostre entusiasme no hi ha dubte que la feina va ser dura i ingrata.

I el 1983 va decidir tancar la revista.

—Sí, va ser un tancament dolorós que no es va produir pel cansament nostre sinó pel fet que, un cop va arribar la democràcia i el restabliment de les institucions catalanes, es va establir una línia de suport a totes les revistes catalanes... menys la nostra! Nosaltres no rebíem subvencions ni publicitat institucional ni de l'ajuntament de Barcelona ni de la Generalitat. Fins que va arribar la Maria Aurèlia Capmany a l'ajuntament i va donar un cop de puny sobre la taula i va dir que també havien de posar anuncis a Canigó. Però la Generalitat mai ens va ajudar ni en Max Cahner, conseller de Cultura, ni el president Pujol. Nosaltres érem una revista combativa que feia nosa a molta gent, i és trist constatar que el que no va poder fer el franquisme, tancar-nos la boca, ho va fer la democràcia. Sense suport publicitari no podíem competir amb les altres publicacions, i en sentir-nos marginats i discriminats injustament vam decidir tancar la revista, és a dir plegar amb dignitat.

A través de les teves intervencions en aquells magnífics programes que es feien a Catalunya Ràdio de 3 a 4 de la tarda, L'Orquestra, amb els malaguanyats Jordi Vendrell i Ramon Barnils, després Postres de música amb l'historiador Josep M. Solé i Sabaté, injustament defenestrat pels socialistes, vaig saber que tu eres professora de filosofia a secundària. ¿Quins record tens d'aquella etapa?

—Un record meravellós, esplèndid. Jo he tingut la sort de treballar sempre en les coses que m'agraden. Vaig ser professora de filosofia a l'institut Sant Josep de Calassanç, que és públic, però en horari nocturn, i en una època que l'institut va viure el miracle de comptar amb vint o trenta

magnífics professors amb un nivell intel·lectual extraordinari. Pensa que anys després vaig anar a treballar a la Universitat Pompeu Fabra i vaig quedar decebuda del nivell del professorat que hi vaig trobar. Ja sé que no es pot generalitzar i que a tot arreu hi ha de tot, però la davallada intel·lectual que jo vaig viure de l'Institut a la Universitat Pompeu Fabra va ser, què et diré?, de 10 a 1. Eren gent que no sabien res de res, que no tenien inquietuds ni per la literatura, la música o l'art. Val a dir que molta altra gent m'han expressat aquesta mateixa sensació.

¿Quina opinió tens de l'ensenyament a Catalunya?

—Ara ja fa anys que estic apartada de l'ensenyament i sé que l'evolució que ha seguit no ha estat positiva. Les notícies que me n'arriben de companys meus són molt negatives. A Catalunya es va voler fer un ensenyament gratuït i obligatori per a tothom fins als 16 anys, cosa que està molt bé, però en comptes de democratitzar l'ensenyament se l'ha massificat, i la realitat és que el nivell escolar és pitjor ara que el d'abans. No hi ha dubte, doncs, que ens hem equivocat en alguna cosa, perquè l'ensenyament privat —no tot, però— continua sent millor que el públic i pensa que això ho dic amb el cor a miques. No crec que tota la culpa sigui de la LOGSE perquè el problema ja ve d'abans, però no hi ha dubte que aquesta llei l'ha acabat de rematar.

El primer llibre que vas publicar va ser un recull de contes, *És quan miro que hi veig clar* (1979). Després en publicaràs altres, *Històries perverses* (1992), *Dones* (1997), *Angelets* (2004) entre d'altres. La meua opinió sobre els contes és que en general tots pateixen del mateix, hi ha algun conte brillant al costat de molts altres de prescindibles. Això, però, no m'ha passat llegint *Dones*, un recull que considero rodó.

—Pel que fa als reculls de contes hi ha dues grans tendències per part dels autors i crítics literaris. N'hi ha que creuen que el llibre ha de ser unitari, que ha de tenir una única columna vertebral a partir de la qual tots els contes s'hi han de cenyir. L'altra teoria és la dels que opinen que els reculls no han de ser unitaris sinó molt variats de temàtiques i registres per tal de mostrar tot l'univers d'un autor. En el cas de *Dones* vaig seguir el primer criteri també en el d'*Històries perverses*

però utilitzant una varietat de registres. Jo m'estimo tots els llibres que he escrit i se'm fa difícil destacar-ne uns per damunt dels altres. També em costa recomanar algun llibre meu als lectors que m'ho demanen.

De totes les novel·les teves que he llegit em quedo amb *La salvatge*, premi Sant Jordi 1993, la considero la millor de totes.

—Jo també me l'estimo molt aquesta novel·la i em sorprèn que diguis que els llibres meus que més t'han agradat hagin estat *Dones* i *La salvatge* perquè tots dos van tenir unes crítiques molt negatives i tanmateix van ser grans èxits de venda. *La salvatge* s'ha traduït a deu o dotze llengües, però en canvi aquesta novel·la va rebre un rebuig total per part dels crítics. Per altra banda *Dones* és el llibre que s'ha venut més a Catalunya sense campanya publicitària prèvia. Passen dels 120.000 exemplars. En canvi les dues obres han estat objecte de grans campanyes en contra meua acusant-me d'oportunista i no sé de quantes coses més. Sort que sóc una dona forta que si no m'hauria agafat una depressió en veure la misèria moral d'una part del país. Encara me'n sento com a escriptora, i és curiós que gent jove com ara els del grup dels imparables m'hagin dit: "Tu ets molt bona, Isabel, el que passa és que et tenen marginada." En fi, és un país difícil el nostre, on es veu que no pots tenir èxit sense despertar enveges i ressentiments.

En l'anterior número d'*Artilletres* vaig entrevistar Baltasar Porcel que si fa o no fa es queixava del mateix que tu.

—Sí, és veritat, a Baltasar Porcel també li tenen molta enveja, potser sigui en part pel seu caràcter cantellut, antipàtic i agressiu, ja que no se'n

“Amb el nou Estatut ens quedarem si fa no fa com estem. És una llàstima que no sigui una nova Carta Magna que signifiqui un canvi cap a un nou futur”

calla ni una. Però no hi ha dubte que, caràcter a part, Porcel és un gran escriptor a qui jo admiro molt com a lectora, perquè el que hem de buscar en un escriptor és que ens agradin les històries que explica i la manera de dir-les, i deixar de banda la seva ideologia, que si és de dretes o d'esquerres, que si és o no amic del rei... És el mateix que li va passar a Josep Pla, un altre gran escriptor, ideologia a part. Pel que fa a Porcel, però, s'ha de dir que els últims llibres que ha publicat han tingut molta més acceptació per part dels crítics que els que escrivia deu anys enrere.

Tu ets una dona molt lluitadora i polifacètica, escrius un article diari a l'Avui, fas conferències, publiques llibres regularment... ¿Com t'ho fas per treballar tant?

—Doncs mira ara estic jubilada i dispenso de moltes hores. A més m'agrada molt la feina que faig i no sóc dona de sortir de casa ni de fer gaire vida social perquè tot això et roba molt de temps per a la teva obra. Em passo moltes hores a casa i em sé distribuir el temps, als matins faig l'article de l'Avui i a la tarda treballo en les meves obres o bé lleigeixo. Ara, però, no ho faig tant com abans, no hi ha dubte que l'edat compta, per això selecciono molt les meves lectures. Justament ahir vaig acabar de llegir un llibre que m'ha agradat molt, l'últim dietari d'Alex Susanna, *Quadern dels marges*, que per a mi és el millor dels quatre dietaris que ha escrit. Es nota que ha madurat com a persona i com a lector, ja que no se li veu aquell aire pedantesc que tenia en les seves primeres obres. Les seves reflexions literàries i artístiques són força interessants. Li ha quedat un llibre sucós. Després hi ha un altre llibre molt extens i que vaig llegint a estones i que recomano a tothom, *L'home sense atributs*, de Robert Mussil. És un llibre en dos volums que l'autor no va poder acabar ja que es va morir. Es tracta d'una profunda reflexió sobre un món que s'acaba, el de la cultura europea. En aquesta obra Mussil em recorda força a Proust.

Des de fa uns anys escrius una columna diària a l'Avui, "De fil de vint", que és molt llegida. ¿Com veus la nova etapa que ha iniciat el diari?

—A mi m'agrada molt la nova compaginació de l'Avui, la trobo moderna i atractiva. A més ha entrat molta gent jove, com es pot veure en els nous

suplements, que també tenen força èxit. Jo crec que el mèrit que l'Avui encara s'aguanti i segueixi endavant és del director, Vicent Sanchis, que a part de ser un gran periodista, té un cor molt gran. Respecta molt a tots els col·laboradors pensin com pensin. En cap altre diari hi trobaràs la pluralitat ideològica que hi ha a l'Avui. Quan va passar l'afer de l'Iu Forn, que va escriure un article irònic contra determinats militars, l'exministre José Bono li va replicar dient que l'Avui era un diari que tenia periodistes "muy malos". És lamentable que aquest fet no despertés la solidaritat i el companyerisme de la resta de periodistes de l'Estat espanyol ni la del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

La teva novetat aquest Sant Jordi ha estat la novel·la Adéu-suau, que segons expliques és una metàfora sobre el nostre país. Explica'ns-ho.

—En aquesta novel·la faig un retrat d'una persona trista que detesta el seu passat perquè té un passat horrible, com li passa a Catalunya, i el que vol és no tenir arrels perquè l'hi molesten. Per això a la portada hi ha una fotografia d'una rosa de Jericó, una planta sense arrels. El protagonista és una persona que té problemes d'identitat, no sap de qui és fill, la seva companya espera un fill i no sap amb certesa de qui és, no sap si és o no homosexual... No té una identitat definida i el passat li fa nosa, una paràbola del nostre país.

I ja que parlem de Catalunya, com veus el futur del nostre país després de l'etapa del tripartit i de l'Estatut.

—Jo en el proper referèndum de l'Estatut votaré no tot i que crec que guanyarà el sí. La pena és que ens quedarem amb un "estatutet" que no serà un veritable Estatut, és a dir una autèntica Carta Magna que signifiqui un canvi i un gran pas endavant cap a un nou futur. Ens quedarem si fa no fa com estem. Després, a la tardor, hi haurà eleccions al Parlament de Catalunya i jo espero que cap dels dos grans partits, Convergència i els socialistes, guanyin i que hagin de pactar amb ERC. Jo tampoc estic contenta de com ha funcionat el tripartit, per això crec que s'ha de fer d'una altra manera.

JOSEP RAMON RECORDÀ
l'Ametlla del Vallès,
22 de maig del 2006

Una dent a l'Havana

uuuupi! —va dir la dent quan va saber que l'endemà marxava de viatge.

Mai no s'havia mogut del seu poble i se'n moria de ganes. Volia veure el mar, volia conèixer gent nova, volia descobrir món.

Aquella nit no va dormir. Estava tan nerviosa que va començar a bellugar-se ara cap aquí, ara cap allà, i quan la llengua la va empènyer farta de tant moviment, ella va notar que el terra es feia més tou, com si l'arrel s'hagués afluixat, com si tota ella fos més lleugera.

—Es mou! La dent es mou! —va xisclar la Berta en el moment de pujar a l'avió.

Era la primera que se li movia i ho volia dir a tothom.

—Xxxxt! —va dir el pare.

—No te la toquis —va afegir la mare amb cara de fàstic.

La Berta no li va fer gens de cas i mentre volava entremig de núvols de cotó-fluix cap a l'atra banda de l'Atlàntic no va parar de remenar-la. En arribar a l'Havana la dent estava tan marejada que l'únic que volia era descansar. Es va passar tot el matí dormint. No va veure la Plaça de la Catedral, ni el vell músic que hi tocava el bombo, ni la dona grassa de la cantonada que duia un vestit de puntes tan blanques que semblava una mare de Déu geganta amb el mantell embolicat al cap. Fumava un puro gruixut com un cagarro i endevinava el futur per pocs diners.

—Quan em caurà la dent? —va preguntar la Berta.

—Quan arribi el moment —va respondre el pare.

—Quan sigui l'hora —va afegir la mare.

—I una merda! —va exclamar la dent en sentir que parlaven d'ella—. Jo no em moc d'aquí ni que m'arrenquin amb unes tenalles.

La Berta es va apropar fins a l'endevinadora, va empassar saliva i amb un fil de veu va tornar a fer la pregunta.

—Tu saps quan em caurà la dent?

—*iAy mi amorsito, la dientesita se caerá así que tú lo deseas!* —va exclamar ensenyant dos ullals d'or que enlluernaven.

—I una merda! Jo no cauré mai!

No es volia perdre res del viatge; però tenia l'arrel massa fluixa i no s'aguantava dreta, per això li va demanar a la llengua que l'ajudés a no tombar-se.

—Ho vull veure tot, tot, tot! —va dir feliç així que la llengua la va alçar.

Però l'alegria va durar poca estona perquè encara no havia tingut temps de veure res que PATAPLAF! una columna enorme li va caure al damunt.

—Ai! Ai! Ai! Que m'ofego! —va cridar la dent espantada.

Es va escoltar un clic i a l'acte es va sentir tan lleugera com un floc de neu.

—Mira, mama! —va exclamar la Berta i va aixecar el plàtan que tenia la dent encastada com si fos una pedra preciosa.

—Vull sortir d'aquíiiiií —cridava ella a punt d'ofegar-se.

La Berta no la va sentir, perquè els nens no en saben res, del llenguatge de les dents. La va estirar amb les puntes dels dits i la va deixar al palmell. Petita, escarransida i empastifada de plàtan.

—Ecs! Quin fàstic! —va dir la Berta desdentegada.

—Mira que petita! —va dir el pare.

—Mira que bufona —va afegir la mare.

—No m'ha fet gens de mal! —va exclamar la Berta mostrant el forat de la dent per on a partir d'aleshores s'hi escaparien totes les mentides. La va esbaldir amb un raig d'aigua salada i la va posar sota el coixí. Aquell vespre l'Angelet vindria a buscar-la i li deixaria un regal.

—Vull tornar a casa! —cridava la dent sense que ningú l'escoltés.

—Quan passarà l'Angelet? —va voler saber la Berta badallant de son.

—Quan tu t'adormis —va dir la mare.

—Quan ningú el vegi —va respondre el pare.

—I una merda! —va repetir la dent per tercera vegada—. Vull veure l'illa i cap Angelet merdós m'ho impedirà!

La Berta volia conèixer l'Angelet que recull les dents caigudes, i per no adormir-se es va pessigar les cames i els braços, les galtes de

la cara i les galtes del cul, però no se'n va sortir, les parpelles van fer figa, els ulls es van aclucar i va començar a roncar. Roncava com el pare, roncava com la mare, i també roncava com la denteta que arraulida sota el coixí somiava que viatjava en un cotxe de cavalls per tota l'illa de Cuba.

A les dotze en punt, quan el músic de la plaça de la Catedral cantava per tercera vegada "*¡Ay mi sielo, Ay mi amor!*", i el bombo ressonava per tota l'Havana com un terratrèmol amb ganes de ballar, l'Angelet es va plantar davant la porta de l'habitació. Era a mig travesar-la que va sentir que alguna cosa no el deixava avançar.

—*¡La dientesita es mía!* —va dir el *Ratonsito* Pérez que el tenia agafat per l'ala— *Yo me la llevo.*

—La dent és meva! —va respondre l'Angelet picant-li els dits perquè el deixés anar.

Meva!

¡Mía!

Meva!

¡Mía! Es cridaven l'un a l'altre sense aconseguir posar-se d'acord. L'Angelet es va empipar de debò. Va agafar el ratolí per la cua i el va fer giravoltar com si fos un molí de vent en un dia de tempesta.

—*¡Para! ¡Para!* —va cridar el *Ratonsito* marejat com una sopa.

L'Angelet va deixar el ratolí esterrecat a terra i, satisfet, va creuar la porta com si res. D'entremig de les ales en va treure una nina de drap, no havia tingut temps d'aixecar el coixí que el *Ratonsito* va allargar la cua com si fos de xiclet i fent dues voltes ràpides va lligar els turmells de l'Angelet que tot d'una va perdre l'equilibri i va caure a terra.

—*La dientesita es mía* —va repetir amb la cua enlairada com un ciri.

Va deixar una nina al costat de l'altra i de sobte una ventolera terrible el va fer sortir volant.

—He! He! He! —reia l'Angelet que batia les ales com un ventilador—. No te'n sortiràs! La dent és meva.

Però la dent no va ser ni de l'un ni de l'altre, perquè el sol va treure el cap a l'altra banda del mar, i amb el RIIINNNGGG del despertador tots dos van fugir amb la cua i les ales entre cames.

—Mira, mama! Mira papa! Són bessones! —va exclamar la Berta en veure les dues nines a la tauleta. En va agafar una a cada braç i estava tan contenta que no es va recordar de mirar si l'Angelet s'havia endut la dent.

La Berta i els seus pares van fer les males i se'n van anar de l'hotel. Amagada sota el coixí, sola i abandonada, la denteta no sabia què fer. El CREC-CREC de les claus obrint la porta li va tallar la respiració. I si era l'Angelet? I si era el *Ratonsito*?

El cantar alegre de la dona de fer feines la va tranquil·litzar. Va treure el caparró per sota la coixinera i es va topar amb el cul més gros que havia vist mai. No duia el vestit blanc de puntes, ni el mantell embolicat al cap, ni el puro li penjava del llavi, però era ella, l'endevinadora que seia a la cantonada de la plaça. La dona feinejava sense pressa, fins que va aixecar el coixí.

—*¡Virgensita de mi vida!* —va exclamar feliç de trobar-se una dent tan bufona. Feia setmanes que somiava amb una olla de pressió per coure les mongetes i aquell vespre la tindria.

Aquella nit, la dent era sota el coixí de l'endevinadora de la plaça. Enyorava la Berta, enyorava les seves germanes, enyorava l'escalfor de la llengua i la humitat de les baves. Va enfilar-se per la gira del llençol i va passejar-se pel llavi. Però els dos ullals d'or li van barrar el pas i li van ordenar que tornés sota el coixí; si el *Ratonsito* no li portava l'olla, la dona s'arrencaria un dels ullals per comprar-la a la botiga. Espantada, la dent va saltar a terra i en ser al llindar de la porta va veure com l'Angelet i el *Ratonsito*, carregats amb una olla de pressió cadascun, corrien per arribar el primer. Ella va fer marxa enrere i va sortir al balcó. Barrejada entremig de les pedretes que queien de la teulada se sentia segura. S'hi va

passar deu dies i deu nits. No tenia amics. No tenia casa. No tenia feina. No sabia on anar. S'enrecordava de les baralles amb les seves germanes, les empentes de la llengua, les rialles dels queixals quan el raspall els explicava acudits mentre les ensabonava. Pensava en el dia que va tallar el primer tros de formatge, un tall fi i menut que la llengua va empènyer gola avall. Trobava a faltar una vida que ja no tenia quan una gavina va aterrar enmig del balcó i va començar a picotejar el terra. La denteta ja es veia dins el pap de l'ocellot i per escapar-se'n es va posar tan arran de barana que va relliscar i va caure al carrer des d'un tercer pis.

La dent baixava a tota velocitat, es va acomiadar de totes les dents del món, dels viatges que mai no faria, dels amics que no coneixeria, i quan ja es veia estavellada contra el paviment i desintegrada per sempre més tot es va fer fosc. Va obrir els ulls i es va trobar en un lloc humit amb flaire de rom, cafè i tabac.

—Sóc al cel —va dir-se en sentir el tacte tou d'una llengua geganta que la bressolava com si fos un nadó.

Estava convencuda que aquella boca, amb les genives arrodonides i rosades que li donaven la benvinguda, era el paradís.

—No siguis ximple, tu no t'has mort! —va exclamar una veuarra que la va eixordar.

La denteta va alçar el cap i just damunt seu hi havia una dent groga i mig corcada que reia.

Havia anat a parar a la boca oberta del músic del bombo que feia la migdiada sota el balcó.

La dent es va posar dreta, i el terra flonjo de la geniva el va rebre obrint-se com la terra esponjada per la pluja. La dent va moure el cul cap aquí i cap allà per fer-se espai i una arrel menuda i ridícula va sortir de sota els seus peus,

i va arrelar sense problemes. Tornava a tenir casa i una única germana. El vell músic estava tan feliç amb la dent nova que la va ensenyar a tothom.

Cada nit anava a tocar el bombo a la plaça de la Catedral, cantava a la lluna i les estrelles, i el músic la cuidava com si fos un petit tresor. La raspallava cada matí, i quan es mirava al mirall no se'n sabia avenir que als seus vuitanta anys li hagués sortit una dent tan bufona.

A poc a poc, la dent es va acostumar als plats d'arròs blanc amb mongetes negres, al gust amarg del rom i el tabac, i a la cantarella de l'endevinadora que deia el futur a qui el volia saber.

Havia passat un mes sencer i la denteta es preparava per cantar quan una veu coneguda la va posar alerta.

—Se'm mou! La dent se'm mou! —va exclamar la Berta que en aquell moment entrava a la plaça.

—No cridis —va dir el pare.

—No la toquis —va afegir la mare.

La Berta es va aturar davant del vell músic. Les dents i la llengua la van reconèixer, van envejar-li que visqués tan ample en una boca tan grossa, i la van saludar amb una escopinada plena de felicitat. I era a punt d'emocionar-se quan va adonar-se que en el seu lloc hi havia una dent petita que ja puntejava.

—Tu qui ets? —li va preguntar la denteta que ara ocupava el seu lloc.

I la dent va aixecar el cap ben orgullosa, i amb veu potent va respondre:

—Jo sóc la dent de llet de la plaça de l'Havana!

GISELA POU
Gener 2006

Mn. JAUME RAFANELL

Articles a "Forja" (1978)

Les multituds

L'altre dia vàrem anar amb uns amics al santuari de Puiggraciós. Una antiga ermita avui ben arreglada, on hi habita una petita comunitat de monges benedictines, al servei del culte, dels pelegrins, i de la severa i acollidora regla monacal de Sant Benet.

Però el que més m'interessà fou el paisatge. I us diré per què. De molt jovenet havíem llegit una novel·la de Raimont Caselles, titulada *Els sots feréstecs*. És una de les narracions que més ens quedaren a la memòria. L'acció discorre pels cingles de Bertí, les sotalades feréstegues de les torrenteres, les masies disperses, rònegues, sense l'elegància de les masies dels nostres plans, ben al contrari, ensotades, esquerpes, recloses, llunyanes i hostils entre elles. Al començ de la història, l'autor presenta un personatge, l'Aleix: "Mentrestant, l'Aleix, amb una lleugeresa que semblava mentida per als seus anys, davallava cap al sot de l'Uià, traspassava la pineda de la Rovira, seguia el relleu de la cinglera de Bertí, s'endinsava en la boscúria de l'obaga, fins que a l'arribar al collet de l'Ensulcida, com una serp que es fica al cau, s'esmunyia dintre del casalot mig enrunat de Romani".

La narració és molt simple, però fa entremir. Resumint: després de molts anys sense haver-hi rector a Montmany, per fi el bisbe envia Mn. Llätzer, que amb companyia de dos jaiets, Josep i Marianna, emprèn la reconstrucció del temple i del veïnat de Montmany.

El tema, però, que l'autor vol tractar és l'ànima del poble, el conjunt dels homes i de les seves actituds: "Aquests pensaments reveladors sobre l'ànima obscura dels bosquerols anaven i venien pel cap del capellà, mentre treia la bossa de sobre el calze i regirava el missal..."

Simultàniament, en un gravat de calendari, ens toquem amb una pintura de Ramon Casas: "La processó de Santa Maria del Mar", que, amb "La càrrega de la Guàrdia Civil", són una descripció gràfica de les multituds enfervoritzades, la primera, i plenes de pànic, la segona.

Les multituds tenen distintes reaccions segons siguin els motius que les reuneix. Però basta una glopada d'aire per a somoure i canviar la finalitat per la qual s'havia congregat la multitud. El mateix Caselles va escriure una narració antològica sobre els tombants imprecisos o punyents de les multituds: "Deu-nos aigua, Majestat!".

Sovint trobem persones que diuen que els repugna mesclar-se entre les multituds, pel que tenen d'irresponsable i anònimes. Sovint és veritat. L'home deixa de ser "home" per convertir-se en "multituds". Però, també les multituds tenen la seva ànima, són subjectes de passions, d'accions, de fervors patriòtics o religiosos, de victòries i de derrotes. Quanta influència —en bé o en mal— tingueren les multituds congregades al llarg de la història! Una mateixa multitud aclama: "Hossana!", el diumenge, i vocifera "Crucifiqueu-lo!" el divendres.

Mossèn Llätzer, el de la novel·la, aconsegueix que les poques dotzenes de bosquerols de la Serra de Bertí, tornin a anar a missa. Però vet aquí que un diumenge, mentre el jaio Josep passava el missal, entra al temple "La Rodasoques", la bagassa de la contrada. "Per tot l'àmbit de l'església va regnar un silenci de fossar..." De tota la feina de dies, de setmanes, no en quedà res. En Caselles, fa dir als seus personatges:

"Per sota les feixetes de cal Pugna, li va semblar que s'acostava un escamot de gent...

—És gent que ve, Josep?

—Per a mi és un ramat, Marianna.

—Un ramat? Voleu dir?

—A mi m'ho sembla..."

(Forja, 14 gener 1978)

En la vida dels pobles hi ha moments de plenitud, de vegades política, altres econòmica, i moments d'una vida cultural esplèndida.

Encara es recorden tres personages entranyables en la vida del nostre poble: Mossèn Jacint Verdaguer, Joan Maragall i Josep Carner.

La desinformació del nostre poble a favor de la Catalunya moderna. Es clar, però, que no tan sols la repressió pretengué eixugar Catalunya de la memòria del nostre poble —endebades—, però també la peresa, la mandra, ens ha paralitzat negativament en la guarda d'aquesta memòria col·lectiva. I com diu mestre Arús, en totes les llibreries hi havia gramàtiques i antologies de poemes dels poetes catalans que ens hi haurien ajudat a mantenir-nos fidels als mots dels nostres pares.

Josep Carner, del qual diumenge passat foren traslladades les seves despulles a Barcelona, fou un veritable mestre de la llengua, la hi donà volada i l'enriquí de gràcia i galania.

Les situacions en què viu ara el nostre país, Catalunya, són especialment greus en la política i en l'economia. Però també, malgrat l'esforç de molts, el nostre poble es manté encara remís en l'estudi i coneixement de la llengua pròpia. Encara veiem rètols, avisos, comunicats, programes, cartells, en llengua forana, en llengua que no és la "nostra". I tots constatem la trista història d'organitzar cursos i cursets d'ensenyament del català, i que, per manca d'assistència als mateixos, han d'acabar vergonyosament.

Com la trista història de l'enterrament, dissabte passat, a Barcelona, del gran català i poeta Josep Carner, al qual assistiren quatre amics...

(Forja, 4 febrer 1978)

Des d'un punt de vista de mira distant, és apassionant veure com va conformant-se la Generalitat o l'autogovern de Catalunya. Escrivim aquesta nota el dimarts, quan el president Tarradellas és a Madrid. No és tant el que el president aconseguí, com el fet del seu viatge presidencial a la seu viva de l'estat Espanyol. Vist l'afer des d'una òptica històrica, ens adonem com va teixint-se l'entramat del règim i els instruments amb què es regirà el país. Hom té la impressió que el poble no ha reparat prou en la importància de la recuperació de la nostra història. Potser els polítics catalans no han conscienciat prou els pobles, comarques i ciutats. Potser al milió d'immigrants no els interessi gaire o gens la història i els drets nacionals de Catalunya. Potser l'abstinència cultural catalana de tants anys ha esmussat l'ànima col·lectiva (per què la resistència a anunciar-se en català?) i ha destemprat el nervi vital del poble català.

Convidem el lector a prendre consciència de la pròpia catalanitat, que som una nació de "ciutadans de Catalunya", de manifestar privadament i pública la rel històrica, cultural, lingüística i religiosa, de restar unànimament fidels a les nostres llibertats nacionals.

Des dels orígens, fa més de mil anys, Catalunya acollí diferents pobles que han arrelat a la nostra terra. També avui. Som solidaris amb altres pobles d'Espanya amb els quals hem fet una història esplèndida. Però ningú no ens arrabassarà ni els nostres drets ni la nostra llibertat.

Per això, el viatge del president Terradellas, el suport dels representants polítics, i la serenitat conscient de tots els catalans, es fa tan apassionant aquests dies.

(Forja, 8 abril 1978)

Una altra invitació a la primavera

Quan comencem la Quaresma, la litúrgia ens fa llegir aquestes paraules de l'evangelí de Sant Mateu: "Tu, quan dejunis, perfuma't el cap i renta't la cara, perquè els altres no vegin que dejunes, sinó el teu Pare que és el secret..." (Mt. 6, 17-18).

Jesús, rere el mur de paraules severes, ens apareix un home afectuós i amb uns tocs de fi humor. És el que Enone diu a Fedra: "Endevino que les teves paraules són un mur protector d'un silenci més profund!" Les paraules de Jesús són clares i alligona-dores. Però en els seus silencis hi batega una intimitat, una tendresa, que només els homes d'ànima noble poden arribar a entendre. Els sentiments i les efusions d'humor de Jesús apareixen sovint en la narració evangèlica: "quan facis penitència, perfu-ma't el cap i renta't la cara..."

El goig de la vida, l'alegria del cor, irromp com un torrent que inunda la vida i la transforma. Però també el torrent s'estronca en el moment menys pensat. Hi ha l'ale-gria del jove que es produeix amb seguretat, com hi ha l'alegria dels homes il·lustres i segurs de llurs nobles qualitats.

La veritable alegria no sol estar a l'abast de tothom. Tanmateix, hi ha un joia que tots podem adquirir, una alegria i un goig que és a la rel de les coses grans, com són el treball, la paraula bondadosa, la lluita per la veritat, una visió clara de les qüestions difícils.

Hi ha una altra font més neta i més fonda que brolla del cos de l'home i de la seva rel més profunda, que és Déu. Déu es fa mesura de totes les coses. Els esdeveniments de la vida diària, les coses belles de la natura i les artificials, les proves difícils que hom ha d'afrontar; tot és mesurat, ponderat, i aprovat —o blasmat—, quan Déu és la norma de totes les coses.

Al llegir el projecte de celebració de la Primavera se'ns féu estrany veure-la cele-brar amb pintades murals, bicicletades, sardanes enllaunades, pim-pam-pums (vells records de la nostra ja llunyana infantesa). Cert que cal i és necessari divertir-se, perquè a la vida hi ha molt de joc. Però, ¿ningú no serà capaç de celebrar la primave-ra amb un ram de margarides al rebedor de casa seva? O amb una pintura de qualitat que presideixi el menjador? O l'audició familiar de la "Sisena simfonia", de Beethoven? O la lectura amb els amics de *Camins i paisatges*, d'Arús; o *El tomb de l'any*, de Carner; o *Les hores*, de Josep Pla?

La circumstància de la presència de la Primavera bé mereix d'aixecar el cor enlai-re. Per això invitem que, ultra els actes populars i infantils, tothom celebri cordial-ment i amb joia aquesta primavera que Déu saludà, en aquella primera desclosa de llum i de color, dient: "Que bé que està!" (Gèn. 1, 12).

(Forja, 15 abril 1978)

Aquarel·la de
Miquel Ramos
(fragment)

Maria Antonieta, reina

Aquests dies d'estiu i de calma, ens ha sobrat temps per a llegir llibres que teníem a l'espera del prestatge. Entre ells una biografia de Maria Antonieta, la reina de França que morí guillotinata en els dies de la revolució Francesa. Magnífica biografia la que va escriure Stefan Zweig, i emotiva la vida d'una dona a qui tot li fou regalat: branca d'una dinastia famosa, els Habsburgs de l'imperi austro-hongarès, filla de l'emperatriu Maria Teresa d'Àustria, reina de França, casada amb Lluís XVI..., tot en la vida li somrigué, tot eren festes, afalacs, obsequis. Però la vida dóna tombs, i arribaren els dies difícils en què el poble i els seus herois —de palla o de bon blat, que hi havia de tot— decidiren prescindir dels reis borbònics.

Però l'admirable d'aquesta dona fou l'entersa amb què afrontà el nou destí. Un hom necessita estar sotmès a la prova, a la desgràcia, per veure el valor de la seva ànima. Els grans homes, poden convertir les seves penes en obres d'art. Però els homes i dones d'un valor mitjà i vulgar, són més admirables veure'ls lluitar contra el destí. "És en la desgràcia on més se sent el que una és", va escriure la reina poc temps abans de perdre el cap i la vida sota el tall brillant de la guillotina.

Davant la tragèdia del bombardeig de Guernica, un artista pogué pintar un quadre que passarà a la història de la pintura universal. Picasso, des de les seves estances paradisiàques de les platges suaus, pogué concentrar-se i dissenyar el famós llenç. Però ens atrevim a dir que Mozart és més admirable perquè del seu dolor, de la seva malaltia i misèria, va saber treure'n harmonies d'una dolcesa encara insuperada.

Ara, al nostre país, estem passant un moment força curiós. Veiem i sentim i palpem tot un devessall de convits a viure la vida i passar-se-la bé. Només cal treure el cap pels carrers, les revistes, el teatre, el cine, els discursos, els afalacs, els cantaires i llurs cançons, els pòsters i les pintades...

I si obrim qualsevol llibre dels que apareixen recent escrits i publicats, ens adonem de la insípidesa, de la falta de qualitat, una literatura sense ànima ni grandesa.

I semblava que després de tants anys d'opressió i infelicitat, hauríem d'haver-nos mudat l'es-

perit i començar un nou camí, més feliç, més brillant, individualment i col·lectiva.

Maria Antonieta, quan s'adonà, després de vint anys de platxèries a la primera cort d'Europa, que la vida era una altra cosa, ja no hi fou a temps.

Però els pocs mesos, setmanes i dies que visqué intensament la seva desgràcia, la redimiren i l'honoraren convertint-la en una dona admirable.

Com diu Esteve Fàbregas, en un bell llibret publicat suara: "descendir, sense rebaixar-se: difícil."

(Forja, 26 agost 1978)

L'onze de setembre

Dilluns, dia 11 de setembre, es commemora l'última defensa de Catalunya de les pròpies llibertats. No fou una defensa simbòlica. La fou aferissada. El balanç de morts i ferits dins la ciutat de Barcelona, últim reducte de la resistència catalana enfront del rei castellà fou el següent:

Baixes fins al 10 de setembre.....	2.350
Desertors (340 en els últims dos mesos).....	600
Baixes de l'11 de setembre (morts i ferits)..	3.900

Tots els pobles honoren els avantpassats que feren possible i afaïgonaren el destí i les rutes del futur. Catalunya, al llarg de la seva història, s'ha constituït un poble, i en els últims anys historiadors, lingüistes, economistes, poetes, han desentranat el nostre ésser català. I no ens referim als historiadors amb llurs reis, pactes, batalles, conquestes, aliances, sinó a tots aquells que han volgut arribar a l'entranya del nostre poble, al "mecanisme íntim del desenvolupament humà de Catalunya"; com ha sorgit, al llarg de mil anys, la nostra mentalitat, el nostre caràcter, el nostre fer de cada dia i a cada tombant de la història. La tasca dels novel·listes, dels poetes, dels assagistes, és de summa importància per arribar al coneixement dels íntims rebrecs de la nostra ànima col·lectiva. Ens fan falta, avui més que mai, que poe-

etes, assagistes i novel·listes siguin sincers, siguin homes del seu temps, homes d'avui que responguin al crit íntim de la seva sang catalana.

Tenim la sensació que avui, Catalunya, va a la deriva, que no es troba a ella mateixa, que han entrat dintre el nostre cos social unes actituds, unes modes, uns capteniments, que no s'avenen amb l'ànima catalana. Com si avui fos necessari, o a un hom se li acudís d'inventar una "nova" Catalunya. Catalunya ha de fer el seu curs dins el corrent de la història, però ha de restar fidel a ella mateixa. En les novel·les, en els poemes, en els assaigs, en la narració de la història recent, no hi veiem ni hi sentim bategar el cor, ni el pensament, ni el tarannà dels catalans. La virilitat del país, l'aptesa pel treball, la somnolència dels polítics de curta volada, l'esllanguiment de l'església catalana, el desafinament de la lira poètica, l'indiferentisme per la llengua, la manca de líders autòctons en el pensament i en l'acció... fa que el nostre poble vagi a la deriva.

Ens cal arrambar el nostre embotiment i reempendre el camí de l'autèntica llibertat. No tan sols les llibertats de convivència, sinó el sentiment profund d'homes lliures, d'homes i dones que pertanyem a un poble que sempre s'ha sentit lliure, malgrat el seguit d'onzes de setembre que han emplenat el llarg dels anys, des d'aquell malastruc onze de setembre de 1714.

(Forja, 9 setembre 1978)

Una lliçó de Joan Pau I

Ara que tenim nou Papa, voldríem guardar un record del papa Joan Pau I. Tenim a les mans un volumet on el Papa Luciani hi ha deixat escrites unes cartes a diversos homes importants al llarg de la història. Hauríem volgut presentar una d'aquestes cartes, la que dirigí al rei David, però preferim donar a conèixer unes paraules senzilles, com les d'un catequista, que un dia de setembre va dirigir la multitud reunida a la Plaça de sant Pere. Els va dir:

"Dintre d'uns dies, gairebé dotze milions de nois tornen a l'escola. El Papa espera que no es posarà en l'ofici del ministre Pedini si expressa un desig cordial tan als mestres com als escolars.

Els professors italians tenen gran exemples de vocació i dedicació a l'escola. Josep Carducci (poeta italià, i premi Nobel) era professor universitari a Bolònia. Un dia anà a Florència per a unes celebracions. I s'acomiadà del ministre d'Instrucció Pública. "No marxi, li digué el ministre, quedí's encara fins demà". "Excel·lència, li digué Carducci, no puc: demà dono classes a la universitat i els nois m'esperen". "Ja el dispenso de les classes", li diu el ministre. "Vostè pot dispensar-me, però jo no em dispenso". El professor Carducci tenia un alt sentit tant de l'escola com dels alumnes. Era de la raça dels que diuen: "per ensenyar el llatí a en Joan, no n'hi ha prou en conèixer el llatí, cal estimar en Joan. La lliçó tant més val, quan més la preparo".

Als escolars dels cursos elementals voldria recordar-los al seu amic Pinocho. No al que feia "campanes" per poder veure titelles, sinó aquell altre Pinocho que trobà tan bon gust a l'escola que durant tot el curs era el primer d'entrar i l'últim en sortir.

Vosaltres, joves amics, sereu un dia ministres, diputats, senadors, enginyers, metges. Ocupareu un lloc en la societat. I per ocupar un lloc cal la competència necessària. Per això, cal preparar-se. Un dia, el general Wellington, que va vèncer Napoleó, va tornar a Anglaterra, i al col·legi militar on ell va estudiar va dir als aspirants a oficials: "Mireu, aquí, en aquestes aules, es va guanyar la batalla de Waterloo".

També vosaltres, estimats joves, trobareu batalles en la vostra vida. Si voleu vèncer-les, ja heu de començar ara a preparar-vos, cal ésser constants en l'estudi i a l'escola.

Així de senzill, amenitzant els seus discursos, parlava Joan Pau I.

(Forja, 21 octubre 1978)

Lletra i música

L'altre dia, Mossèn Ballarín, el capellà custodi del santuari de la Mare de Déu de Queralt, i prou conegut pels lectors del diari *Avui*, donà una conferència o, com ara es diu, una xerrada (i es diu malament, perquè "xerrada" vol dir parlar molt i sense substància), digué unes paraules que van agradar. Va dir: "Als diccionaris hi ha lletres però sense música; en canvi al carrer les paraules tenen música". Exacte! Sovint passa als que són una mica "lletraferits" que donen massa valor a la paraula escrita, i no valoren la paraula parlada. Quan un poeta composa un poema, el lector només hi veu lletres. Però si aquest poema és recitat, dit, per l'autor o un rapsoda, us adonareu de la riquesa de música, de sons, timbre, melodia, sonoritat, bellesa, que conté el poemeta.

Mossèn Ballarín, en la seva enraonada, anava posant música a les paraules nadalenques que pronunciava. Volem dir que el fet "nadalenc" sovint es munta de garlandes i tòpics: molsa, suro, guix, figures, estrelles de paper, un nen petit, una mare agenollada... Però hi falta la "música". Queda bonic el muntatge del pessebre, dels aparadors, de les llumeneres del carrer, però hi falta la música del cor, la reverència interior davant del breu espectacle que han creat les nostres mans, hi falta transparència i gràcia a la "lletra" eixuta d'un pessebre més o menys bonic i agraciad.

El pessebre en un racó de la casa o a l'aparador d'una tenda, és com la lletra del diccionari. Si no hi posem una mica d'ànima, si no ens sentim incorporats entre les petites figuretes del pessebre, si no "combreguem" amb el veritable Jesús que portem dintre nostre, tot quedarà en lletra sense música.

I el que més emociona sempre és la música, perquè la música dóna vida a tota una obra. En les partitures musicals, sovint, un Beethoven, un Mozart, un Bach, hi posaven silencis, llargs silencis. Perquè també el silenci pot arribar a ser una joiosa simfonia.

Avui, a falta de vida interior, la música no para, ni pot sofrir cap mena de pausa, ni rodona, ni blanca, ni semicorxa. I amb tot, si volem entendre Nadal, ens cal callar i oir la música del silenci.

(Forja, 23 desembre 1978)

"Déu és una bona persona"

En la conferència que mossèn Ballarín va donar a l'Escola Nocturna, va dir aquestes paraules: "Déu és una bona persona, un bon cristià. Nosaltres podem mirar Déu cara a cara".

Ben cert. Nosaltres podem mirar Déu cara a cara. Fora interessant de poder veure, retrospectivament, com mirarien Jesús la gent dels llogarets de Palestina. Sembla, segons llegim en l'evangeli, que la senzilla gent de Galilea i de les seves contrades, se'l mirarien amb goig i amb joia. No es dóna gaire que la gent d'un poble trobi goig en un jove o un home, per la seva simpatia o per les seves dots naturals.

Mossèn Ballarín va retreure l'escena de Paolo i Francesca com un model d'amor permanent, fins més enllà de la mort i fins i tot en els turments benèvolos d'un "purgatori" idealitzat pel Dante, en el cant V, versos 88 al 142.

Avui, sense diners, ningú no fa ni pensa res. Per això, a tantes coses que llegim, veiem i sentim, els manca aquell alè de vida i d'esperit. Aquests dies ens hem lliurat a contemplar unes pintures dels grans artistes Giotto i Angelico. Van saber donar un aire d'intimitat, de gràcia, de bellesa, de reverència, que prou voldríem en les pintures dels nostres actuals artistes. Però, tal vegada, són incapaços d'atényer, perquè ningú no pot donar pintant o esculpint el que no es porta a dintre de l'ànima. No n'hi ha prou d'aparentar amb paraules boniques o amb tocs de pinzell, una situació determinada. La gràcia es té o no es té. Potser per això els artistes pinten l'abstracte o amb taques de color, per la natural dificultat de donar un aire, una atmosfera, una "gràcia", a les seves pintures, aquella gràcia divina que l'Angelico va donar a les seves "Anunciacions". Potser per això els pessebres d'aquests últims anys, ja no tenen la delicada naturalitat que tenien els pessebres casolans de temps enrere. Potser, tal vegada, siguin enyorances del passat. Potser sí. Quan Mossèn Josep M. Ballarín ens deia que "els nens van descobrint les paraules exactes", pensàvem que només els nens, que tenen l'ànima neta, són capaços de pintar amb gràcia un "naixement". Mireu-los com en silenci, van construint, modelant, canviant i inventant els seus pessebres. Portats per la seva "gràcia de Déu", són capaços d'autèntiques obres d'art.

(Forja, 30 desembre 1978)

Masia de L'Illa

MASIES DE CASTELLAR (2)

Fotos: **Jordi Garròs** Textos: **Jordi Garròs i Albert Antonell**

CAL VOLTÀ

A molt poca distància de la masia de Turell, existia aquesta casa —ja mig enrunada— i avui desapareguda del tot. Era coneguda com a cal Voltà per ser aquest el cognom de la família que l'habitava, un gentilici encara viu a Castellar. Cap als anys 40 l'ajuntament la tenia catalogada com a «casa de campo» i és per això que l'hem inclòs en aquest capítol dedicat a les masies.

En la foto realitzada cap als anys 20 del segle passat per Joan Rocavert i Argelaguers, un dels pioners de la fotografia a Castellar, podem veure dempeus cal Voltà i a l'esquerra cal Mesquita.

CAL BORD

A l'esquerra del riu Ripoll i al davant de la masia del Sabater Vell, hi ha aquest mas en estat ruïnós que, segons els estudiosos, pot estar datat vers el s. XVIII. La fotografia és original de Roger Rocavert i Homet.

L'OÏT

Segons ens diu Mn. Antoni Vergés i Mirassó en la seva *Història de Castellar*, el nom d'aquesta masia, que sembla ser que podia datar de l'any 1560, no queda prou definit, perquè podria ser Odit o Ojit, malgrat que en algunes publicacions aparegui amb el nom de l'Oït, que tal vegada sigui el més comú. Està situada al capdamunt del Sot de Turell i les Jeies, i ara solament queda dempeus un tros del mur, tal com es veu en la fotografia que ens ha cedit Joan Carles Folch.

La separata *Masies de Castellar (2)* s'ha editat amb el suport de:

Ajuntament de Castellar del Vallès

ARTILLETRES - Núm. 41 -Any XX - Setembre 2006
Direcció i coordinació: Josep Ramon Recordà
Edita: Artilletres - Av. Josep M. Valls, 35
08211 Castellar del Vallès
Fotocomposició i impressió: Castellargraf, S.L.

C/ Puig de la Creu, 3 - 08211 Castellar del Vallès
Dipòsit legal: B.14.427-1986

Portada: litografia d'Antoni Tàpies
Preu de subscripció any 2006: 10 euros

EL BRUNET

Llevat de les masies que ja estan definitivament incorporades al nucli urbà, l'antiga masia del Brunet és de les més properes al poble. ¿Qui no ha sentit parlar del pont, els horts o la gran bassa rodona del Brunet? La seva planta rectangular, fugint un xic del quadrat i la coberta a quatre vents, la fan una mica atípica. La construcció de la carretera a Sant Llorenç Savall vers el 1870, va capgirar la seva estructura obrint-li una nova façana al nord. Possiblement documentada ja el 1238, fou mas Torrents del Pont fins al s. XV i Can Fatjó en el XIX.

CAN JULIANA

Casal d'una de les famílies antigues de Castellar. Situada molt a prop de Sant Feliu del Racó, pertany a la seva parròquia. El 1328 surt esmentat un «Ramon sa Juliana». La propietat comprèn una extensió de 45 hectàrees de boscos i conreus, avui quasi improductius.

Es troba en una posició enlairada sobre el riu Ripoll, que li passa a prop. Havia tingut un molí hidràulic.

Descendent, continuador i propietari d'aquesta masia, fou el poeta Joan Arús i Colomer, Mestre en Gai Saber i destacat escriptor català adscrit al corrent estètic del Noucentisme. El seu fill Vicenç Arús perpetua la nissaga castellarenca.

MAS UMBERT

Avui totalment immers, si no tapat, dins el nucli antic de Sant Feliu del Racó, el vell mas imposa respecte per la seva façana i la torre de defensa. Cap al 1304 apareix documentat un Ramon Umbert, cognom sempre present en la història santfeliuena.

CAN BUSQUETA

És l'altra masia important dins el nucli actual de Sant Feliu del Racó i a ben segur un dels embrions del llogaret. Sembla que la construcció més antiga d'aquesta masia seria del 1016. Apareix com a mas Lledó al s. XIV, ja que el 1383 s'esmenta una Francesca Lledó. La fotografia que veiem correspon a una reforma del s. XV.

EL GIRBAU

És una masia de muntanya no gaire gran i amb poca extensió de terres. Està situada al sòcol de Sant Llorenç del Munt, a la considerable alçada de 565 metres. La masia havia dut el nom de Plana de Fogars, ja que el 1366 hi ha documentat un Bernat de Fogars.

MAS OLIVET

Una masia gran al costat de la carretera de Sant Feliu del Racó a Turell.

Va ser aixecada al s. XVI, possiblement continuant un altre mas Olarín o Oliva més vell que apareix referenciat en algun document. Sembla que havia tingut un molí d'oli en unes ruïnes que hi ha a la vora del pont de Turell, arran del vell camí que puja després de creuar el Ripoll per l'indret del Gorg de l'Oller.

Formava part i donava el nom a una gran finca de conreus i boscos estesa a cada banda de la vall i per tot el Sot del Guix, una zona avui dia molt modificada per la implantació de les urbanitzacions El Racó i El Balcó

MAS CADAVALCH

Masia situada a 613 metres d'alçada, en el camí ramader que abans portava a Sant Llorenç Savall. Ja és esmentada el 1308 i habitada des de llavors per la mateixa família. A la masia de Cadafalch hi ha també una capella dedicada a San Antoni, construïda a les darreries del s. XVIII o principis del XIX. Són molt remarcables uns finestrals gòtics que hi ha a l'antiga pallissa, que fou reformada com a habitatge entre el 1983-1984, els quals diuen que estaven tapiats dins les parets de l'edifici.

Antigament Cadafalch, també conegut popularment com a «Can Catafau», era una propietat molt extensa, de 535 hectàrees, i pertanyia a la parròquia de Sant Llorenç Savall. No va passar a dependre de la de Castellar fins al 3 de juny del 1859.

Va ser filla d'aquesta masia la mare del gran arquitecte modernista Josep Puig i Cadafalch (1867-1956), també president de la Mancomunitat de Catalunya per poc temps.

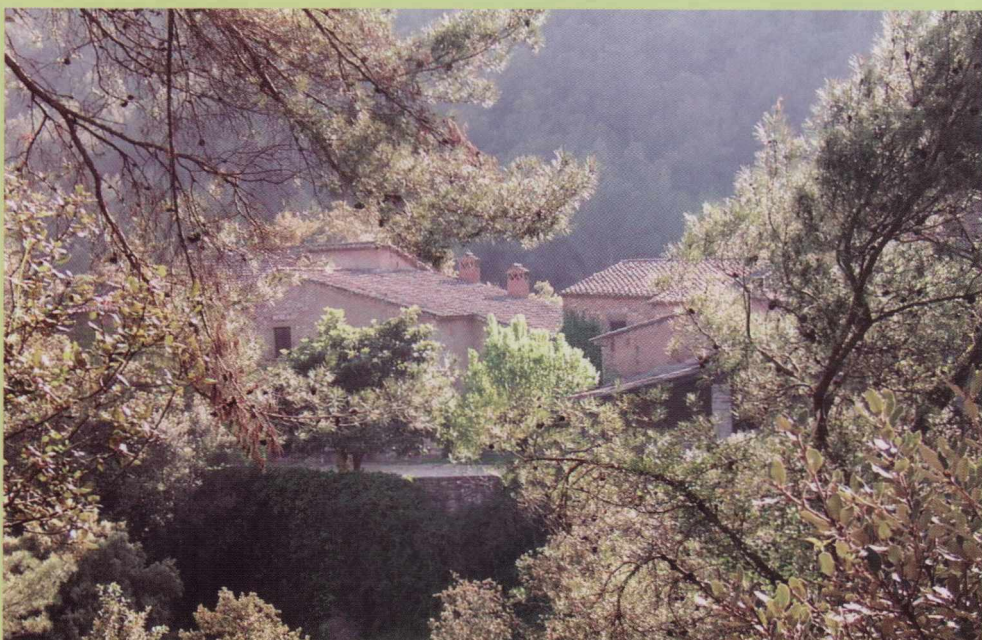
MASIA CANYELLES

Sembla ser la masia més antiga del terme de Castellar del Vallès ja que es troba documentada al s. X, concretament cap al 964 o 987.

Pere de Canyelles havia estat batlle de Castellar el 1437.

És una masia molt bonica i ben conservada, situada al mig de la vall i al costat del torrent de Canyelles, al qual dona el nom. La trobem al costat del camí-pista que porta a Cadafalch, a uns vint minuts a peu de Castellar.

La família propietària de la masia ha continuat sense interrupcions la mateixa nissaga castellarenca, cosa no gaire freqüent.

CAN CARNER DE TURELL

Vella masia situada al vessant solell del Sot de Turell. Podria estar relacionada amb un Guillem Turell Carner referenciat cap al 1401. Amb els segles deuria entrar en decadència fins que cap al 1980 una branca dels Umbert de Turell la va reformar per a ús residencial.

MASIA DE TURELL

La fesomia actual de la casa de Turell no recorda gaire l'antiga masia, una de les més antigues de Sant Feliu. Cal imaginar-se-la sense la carretera ni el pont i amb el manantial de Turell rajant al seu costat. També va tenir molins hidràulics.

CAL MAÑOSA

Una de les cases que formen el veïnat de cal Joan Coix, un petit agrupament assentat al capdamunt d'una petita serra en un indret molt assolellat i airejat. Domina un ampli i bonic paisatge d'aquest sector de la vall del Ripoll que passa enfondit als seus peus.

MASIA DE CAN BORRELL

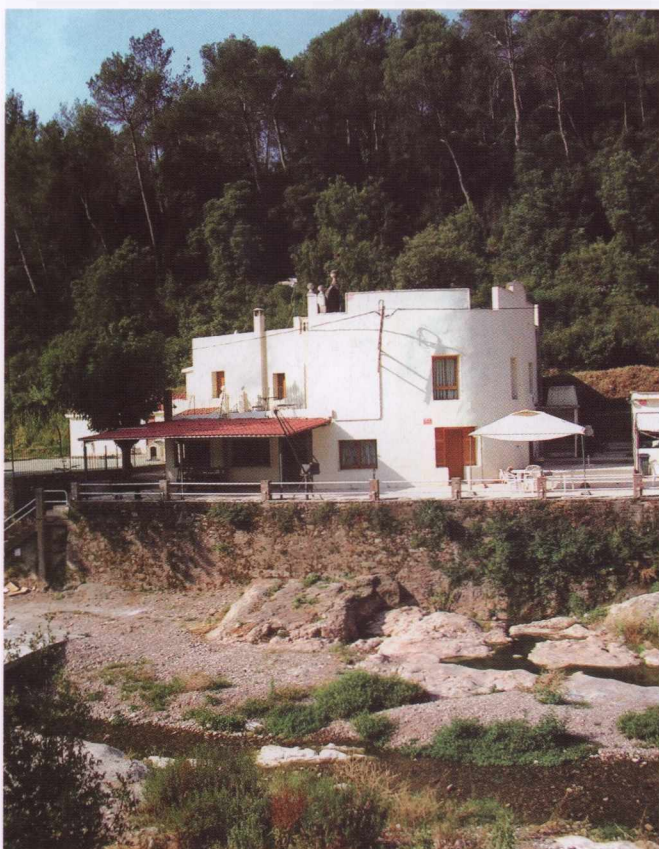
Podria ser l'antic mas Muntada on es cita un Pere Coll el 1382, si bé la masia actual és del s. XVI, i encara molt reformada. L'última reforma, d'estil modernista, va ser realitzada cap al 1912, quan pertanyia a la família Oliver. Hi van bastir una capella en un cos lateral de la casa. Té diversos annexos, com ara la masoveria de la foto, l'edifici més antic del conjunt. Ha canviat diverses vegades de propietaris.

MAS PINETÓ

La construcció que veiem avui dia guarda poca relació amb el petit mas antic. Ben situada en un meandre del riu Ripoll, aquesta masia ja fa tres generacions que s'ha convertit en un acreditat restaurant.

MAS PEDRO

Per la seva imatge modernitzada no sembla una masia antiga però ho és. En el seu interior es poden veure els cups i els murs gruixuts de l'antic mas Pedro, que, tanmateix, no havia estat mai una casa gaire gran.

EL SABATER NOU

Ens trobem davant d'un mas que no en té l'estructura típica, i això és perquè a tot estirar es deu remuntar al s. XVIII. Situat en un ampli revolt del riu Ripoll, podria ser que provingués d'algun molí hidràulic encara que no se n'han trobat restes arquitectòniques. L'extensió de les terres d'aquest mas tampoc no és gaire gran.

MASIA DE L'ILLA
Aquí sí que ens trobem davant d'una masia antiga i poc modificada. L'estructura de la casa està condicionada i molt adaptada al terreny en un lloc on a primera vista no sembla gaire idoni la seva construcció, i menys d'ençà que la carretera ha escapçat un xic el seu pedestal rocallós. La masia surt esmentada en documents antics. Ja pel 1339 hi apareix un Berenguer de l'Illa. Dins la finca a què pertany hi trobem l'ermita de la Mare de Déu de els Arenes. A la llinda del finestral de sobre la porta es pot llegir «IHS Masia Illa 1571».

EL SABATER VELL

Entremig del mas Pinetó i de L'illa hi ha la masia del Sabater Vell. A diferència de les esmentades, aquesta masia no es veu des de la carretera de Sant Llorenç Savall. Està un xic endinsada i enlairada, presidint l'entrada al Sot de la Carda.

S'hi arriba per la pista que s'endinsa per l'esmentat Sot.

Fins al s. XVII no es troben notícies d'aquest mas. És a partir del 1637 que es troba documentada i esmentada en documents sobre la masia de L'illa.

És digne de remarcar el gran pi pinyoner que creix en una feixa de sobre la casa.

La propietat té terres de conreu, ara no aprofitades, i una bona extensió de bosc.

CAL VOLTÀ

A molt poca distància de la masia de Turell, existia aquesta casa —ja mig enrunada— i avui desapareguda del tot. Era coneguda com a cal Voltà per ser aquest el cognom de la família que l'habitava, un gentilici encara viu a Castellar. Cap als anys 40 l'ajuntament la tenia catalogada com a «casa de campo» i és per això que l'hem inclòs en aquest capítol dedicat a les masies.

En la foto realitzada cap als anys 20 del segle passat per Joan Rocavert i Argelaguers, un dels pioners de la fotografia a Castellar, podem veure dempeus cal Voltà i a l'esquerra cal Mesquita.

CAL BORD

A l'esquerra del riu Ripoll i al davant de la masia del Sabater Vell, hi ha aquest mas en estat ruïnós que, segons els estudiosos, pot estar datat vers el s. XVIII. La fotografia és original de Roger Rocavert i Homet.

L'OÏT

Segons ens diu Mn. Antoni Vergés i Mirassó en la seva *Història de Castellar*, el nom d'aquesta masia, que sembla ser que podia datar de l'any 1560, no queda prou definit, perquè podria ser Odit o Ojit, malgrat que en algunes publicacions aparegui amb el nom de l'Oït, que tal vegada sigui el més comú. Està situada al capdamunt del Sot de Turell i les Jeies, i ara solament queda dempeus un tros del mur, tal com es veu en la fotografia que ens ha cedit Joan Carles Folch.

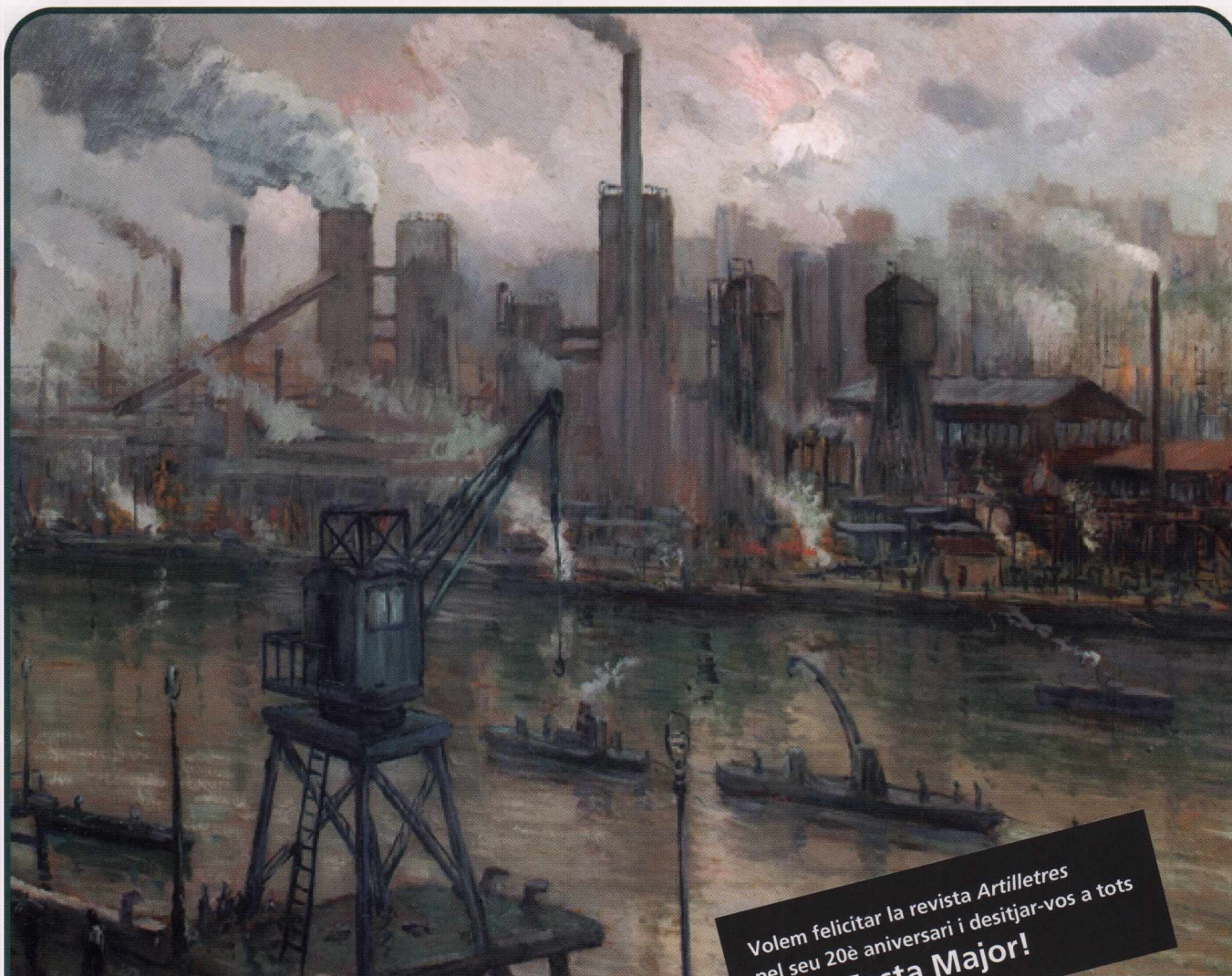
La separata *Masies de Castellar (2)* s'ha editat amb el suport de:

Ajuntament de Castellar del Vallès

ARTILLETRES - Núm. 41 -Any XX - Setembre 2006
Direcció i coordinació: Josep Ramon Recordà
Edita: Artilletres - Av. Josep M. Valls, 35
08211 Castellar del Vallès
Fotocomposició i impressió: Castellargraf, S.L.

C/ Puig de la Creu, 3 - 08211 Castellar del Vallès
Dipòsit legal: B.14.427-1986

Portada: litografia d'Antoni Tàpies
Preu de subscripció any 2006: 10 euros

Volem felicitar la revista Artilletres
pel seu 20è aniversari i desitjar-vos a tots
Bona Festa Major!

PLANAS DORIA

1 8 7 9 1 9 5 5

EXPOSICIÓ

Dies: del 31 d'agost al 5 de novembre de 2006

Lloc: Saló modernista de Caixa Sabadell, c/ de Gràcia, 17. Sabadell

Horari: de dilluns a diumenge, de 12 a 14 h i de 18 a 21 h

Visites guiades: diumenges i festius, a les 13 h

Visites per a grups escolars i altres col·lectius:

Concertar dia i hora al tel. 696 406 767

 OBRA SOCIAL
Caixa Sabadell

Obra Social Caixa Sabadell | Tel. 937 259 522 | obrasocial@caixasabadell.es | www.obrasocialcaixasabadell.org

CASTELLAR

8, 9, 10, 11 i 12
setembre

2006

FESTAMAJOR DEL VALLES

J. CALVERAS

VIUCASTELLAR

Ajuntament de
Castellar del Vallès

*Us desitgem una bona
Festa Major 2006*

CONSTELLAR

Restaurant

FRUTOS RAMÍREZ

CONEJO AL AJILLO

DIMECRES TANCAT

Lleida, 8 - Tel. 93 714 58 90
08211 Castellar del Vallès

Servicio técnico:
TV. COLOR • VÍDEO
HI-FI • ANTENAS
Todas las marcas

SERVICIO
AUTORIZADO:

SHARP
DAEWOO

REPARACIÓN Y VENTAS

Electrónica M.T.V.

Jaume I, 32 - (cantonada Prat de la Riba)
Tel. 93 714 22 53 - CASTELLAR DEL VALLÈS

**Centre Dietètic
i Nutrició**

**TOT EN ALIMENTS NATURALS,
INTEGRALS I HERBORISTERIA**

Av. Sant Esteve, 21 - Tel. 678 838 566
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Agència
RENAULT

Taller

VILA CLARA, S.A.

Passeig, 72 - Francesc Layret, 41
Tels. 93 714 51 93 - 93 714 24 38
Fax 93 714 86 52 - CASTELLAR DEL VALLÈS

Marina

DISSENY EN MOBLES
DE CUINA I BANY

Santiago Rusiñol, 31
Tel. 93 714 57 07
Castellar del Vallès

Tintoreria

Tresserras

Recollida i entrega
gratuïta a domicili

Barcelona, 2, local 11
Tel. 93 714 79 76
08211 Castellar del Vallès

**JUGUETS - ESPORTS - PAPERERIA
TROFEUS ESPORTIUS - REGAL INFORMAL**

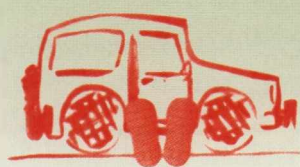
STOP

Major, 56-58 - Tel. 93 714 60 55
Cra. de Sentmenat, 78 - Tel. 93 714 28 74
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

 **FARMÀCIA
Casanovas**

Lda. Rosalina Ros Casanovas

Av. Sant Esteve, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. 93 714 33 76

SISCO
mecànic

REPARACIÓ I MANTENIMENT DE L'AUTOMÒBIL
ESPECIALITAT TOT TERRENY

C/ Jaume I, 46
08211 Castellar del Vallès
www.siscu4x4.com

Tel. 93 715 92 88
Fax 93 747 36 14

Centre de
JARDINERIA
Castellar

Camí del cementiri s/n | 08211 Castellar del Vallès (Barcelona)
Tel. 93 747 36 92 | Fax. 93 747 36 93

MARTIN ESTANC

TABAC - DIARIS - OBJECTES DE REGAL

Av. Sant Esteve, 29
Tel. i fax 93 714 59 72
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

casa Jordi

JOIERIA - RELLOTGERIA - OBJECTES DE REGAL

Barcelona, 11 - Telèfon 93 714 55 95
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Aigua - Electricitat - Calefacció
Aire condicionat - Instal·lacions industrials
Terra radiant - Energia solar

INSTAL·LADORS AUTORITZATS

Dr. Carretero i Coll, 6
CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. (Joan) 629 224 639 - Tel. i fax 93 747 20 27

PERARNAU
Assessoria

ASSESSORAMENT D'EMPRESES
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

Jordi Perarnau i Torné

Montcada, 21
08211 Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 84 02 • Fax 93 714 22 60
E-mail: Perarnau@cecot.es

Clínica Dental Castellar

Anna Gili Rovira
Alfredo González Sancho

Pedrissos, 12, local 1 (davant camp de futbol)
Tel. 93 747 20 37 - 08211 Castellar del Vallès

NÚVIES

Av. Sant Esteve, 112-120

Tel. 93 714 47 60

CASTELLAR DEL VALLÈS

IMMOBILIÀRIA / ENGINYERIA / CONSTRUCCIÓ
C/ CLAVÉ, 7 - 93 714 52 85 CASTELLAR DEL VALLÈS

a s s o c i a c i ó
c o m e r c i a n t s

Acc
castellar del vallès

Castellà Canudas

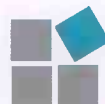
LLUM - FORÇA - AIGUA - CALEFACCIÓ

Clavé, 11 D - Tel. 93 714 59 06
Castellar del Vallès

AUTOSERVEI
SANT
ESTEVE

«La botiga del astell»

Av. de Sant Esteve, 19 - Tel. 93 714 58 89
08211 Castellar del Vallès

contrucciones

Antonio Ramírez, s.l.

Av. Sant Esteve, 75, baixos
Castellar del Vallès
Tel. 93 714 61 55 - Fax 93 747 38 04

F A R M À C I A

DOLORS ROS

AV. SANT ESTEVE, 71 - TEL. 93 714 50 25
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

EL MILLOR EQUIP EL TENS A

CM62

INFORMÀTICA

ORDINADORS, IMPRESSORES, MULTIMÈDIA
ADSL, XARXES, SERVEI TÈCNIC, FORMACIÓ
CURSETS, PROGRAMES DE GESTIÓ

Major, 62 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. i fax 93 714 66 66
www.cm62.com
E-mail: cm62@cm62.com

Instal·lacions

llum · aigua · calefacció · aire acondicionat

Garcia Argilés

llum · aigua · calefacció · aire acondicionat

Plaça Europa, 7 08211 Castellar del Vallès Tel. i Fax | 93 714 24 00 Mòbils 607 996 356 667 617 442

Carnicé

Del 2 al 24 de setembre de 2006

Sala d'Exposicions

WATS·ART

Sant Pere d'Ullastre, 9 - Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 55 71

Horari: Feiners, tardes de 6 a 9 h
Festius, de 12 a 2 i tardes de 6.30 a 9 h

Castellargraf, S.L.

20 anys col·laborant amb artlletres

Puig de la Creu, 3
Tel. i fax 93 714 51 42
08211 Castellar del Vallès
castellargraf@telefonica.net

La cultura i les arts es mereixen el nostre màxim interès

Potenciar la cultura i les arts és potenciar
la creativitat, la convivència, el progrés i
tot allò que enriqueix una societat moderna
i avançada.

Al SabadellAtlántico, la cultura i les arts
ens mereixen el màxim interès.

SabadellAtlántico

Caràcter emprenedor

PERE ROCA I ROUMENS / ARQUITECTE

CATALUNYA, 99 BAIXOS / TEL. 93 714 61 05 / CASTELLAR DEL VALLÈS

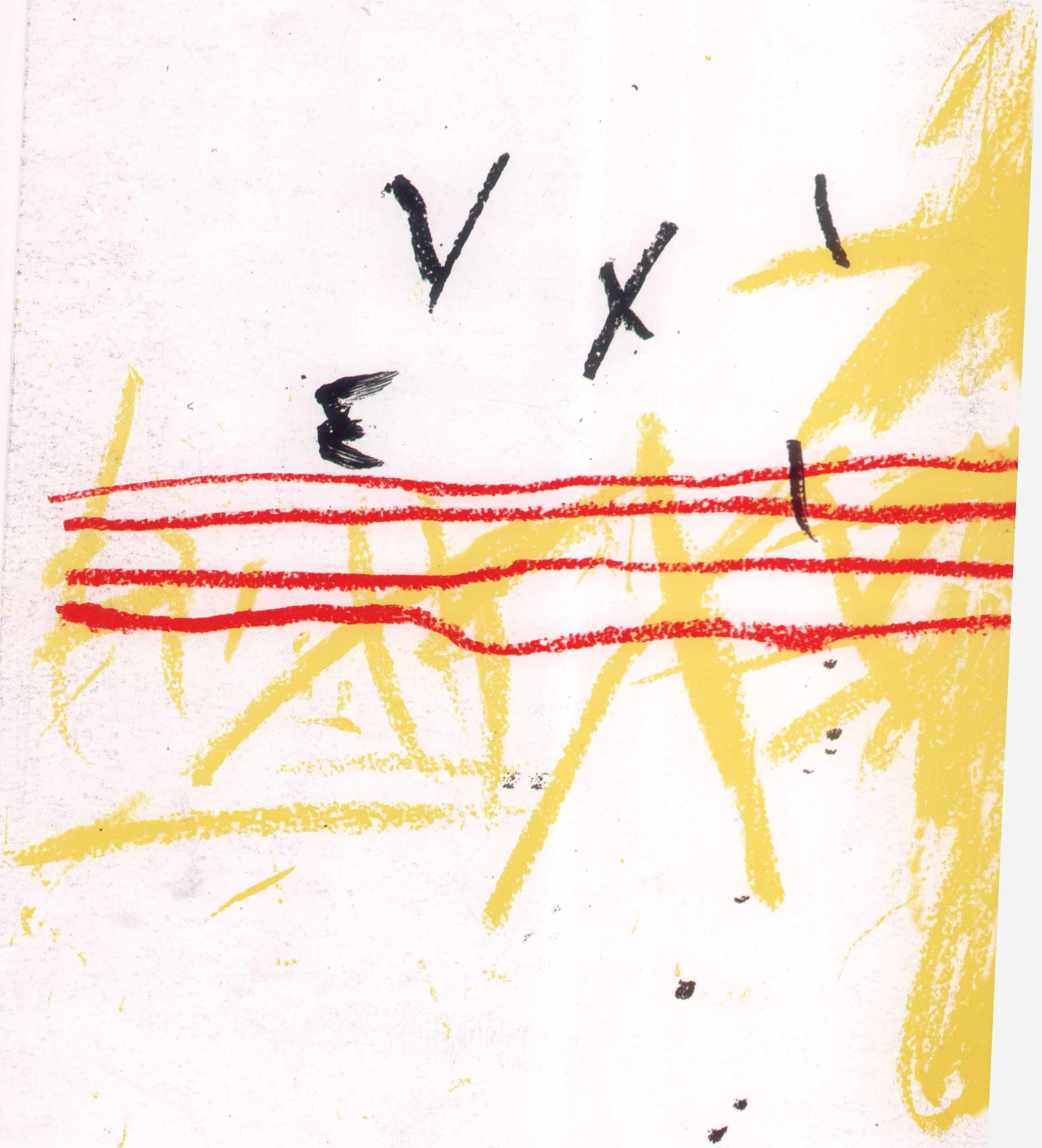
V

X

L

E

I

artil·letes

Núm. 41 - Castellar del Vallès - Setembre 2006 - 10€

20 anys

artil·letes

20 anys

Durant els 20 anys d'ARTILLETRES s'han editat 41 números, el primer dels quals va aparèixer l'abril del 1986. En aquest temps hi han participat moltíssimes persones, concretament han estat 67 artistes (34 de Castellar) i 82 col·laboradors (50 de Castellar) amb articles, estudis, contes, poemes... Tot plegat suma 149 col·laboradors. Déu n'hi do!

Volem celebrar el nostre 20è aniversari amb una exposició on els castellarencs puguin veure una selecció de l'obra gràfica de 40 artistes que hi han participat (n'excloem per raons òbvies la pintura a l'oli o amb tècniques mixtes). Creiem que aquesta experiència és inèdita a Castellar i de gran valor testimonial.

És un altre acte, senzill i humil, que fem per enaltir la cultura del nostre poble. És un acte de reconeixement a tots els qui han fet possible el 20è aniversari d'ARTILLETRES: col·laboradors, subscriptors, lectors, anunciant, institucions..., i molt especialment a l'Arxiu d'Història de Castellar que ens ha cedit gentilmente la sala per a aquesta exposició.

Gràcies a tots!

*Josep Ramon Recordà
Director i coordinador d'Artilletes*

20 i 40

EXPOSICIÓ D'OBRA GRÀFICA
Relació alfabètica d'artistes participants

Nativitat AYALA
Maria BAUÇÀ
Juli BOADELLA
Josep BONET
Joan BROSSA
LI. CABALLÉ JUANICO
CESC
Antoni COSTA
Rita CULLA
Francesc DAVÍ
Ramiro FERNÁNDEZ
Feliu FORMOSA
Alfons FREIRE
Blanca GIBERT
Montse GINESTA
Sachiko ISHIKAWA
Albert JANÉ
Enric MAAS
Ricard MARLET
Carles MARTÍNEZ

Aurora MATARÍN
Joan MUNDET
Xavier ORIACH
Josep PÉREZ GONZÁLEZ
PICANYOL
Esteve PRAT
RÀFOLS-CASAMADA
Miquel RAMOS
Jaume RIBAS
Josep RICART RIAL
Fina RIFÀ
Raimon ROCA
Jordi SARRATE
Montserrat SERNA
Carme SOLÉ VENDRELL
Antoni TÀPIES
Joan TORT
Domènec TRIVIÑO
Lluís VALLS ARENY
Joan Pere VILADECANS

20 i 40

EXPOSICIÓ D'OBRA GRÀFICA
AL'ARXIU D'HISTÒRIA DE CASTELLAR

EXPOSICIÓ

Del 8 al 17 de setembre del 2006

Tardes de 6 a 9 h

Mina, 9-11

Tel. 93 714 40 88

08211 Castellar del Vallès